Universitatea de Arte George Enescu, Iaşi

Facultatea de Arte Vizuale

Specialitatea - Arte Plastice şi Decorative

METODICA PREDĂRII LIMBAJULUI VIZUAL

-curs-

Lector univ.
Sorin Otînjac

Iaşi
2006

CUPRINS

Capitolul I Necesitatea educației vizuale.....2

Dezvoltarea unor aptitudini creative.....2

Respectarea şi încurajarea creației.....5

Adoptarea unei conduite creative.....9

Capitolul II Noțiuni asupra evoluției psihologice ce stau la baza educației vizuale.....17

Capitolul III Metodologia activității didactice.....29

Metode didactice tradiționale.....36

Eficiența metodelor moderne de învățământ în formarea gândirii artistice-plastice a elevilor.....57

Metode de verificare şi evaluare.....83

Capitolul IV Forme de organizare şi desfăşurare a activității didactice.....91

Lecția destinată dobândirii de cunoştințe.....99

Lecția destinată cu precădere formării priceperilor şi deprinderilor..102

Lecția de recapitulare şi sistematizare a cunoştințelor.....104

Lecția de verificare şi apreciere a cunoştințelor, priceperilor şi deprinderilor.....105

Capitolul V Conținutul şi metodica predării desenului după natură, a desenului decorativ şi a desenului din imaginație şi memorie.....112

Conținutul şi metodica predării desenului după natură.....112

Conținutul şi metodica predării desenului decorativ.....120

Conținutul şi metodica predării desenului din imaginație şi memorie125

Capitolul VI Repere privind metodica folosirii elementelor de limbaj plastic: puncte, linii, forme, culori.....130

Bibliografie.....143

Capitolul 1. Necesitatea educației vizuale

Dezvoltarea unor aptitudini creative

O adevărată societate nu naşte deloc raționamente, nici ideologii, ci rădăcini mai adânci care sunt importante pentru om. În afară de acest lucru, în fața defectelor manifestate ale unei logici de tip cartezian, gânditorii moderni au atras atenția asupra meritelor inteligenței practice, aceea a întâlnirii şi acțiunii în sânul lumii sociale şi a rețetelor sale, asigurând astfel o bună relație între oameni şi elementele lor. Dacă inteligența este aptitudinea de a gândi, a trata, de a rezolva probleme în situații de complexitate, dacă inteligența este totdeauna strategie putem fi tentați de a specifica aici care sunt caracterele dominante ale inteligenței plasticianului.

Inteligența plasticianului se caracterizează prin calități de a sesiza imediat. Se spune că artistul simte cu ochiul. El vede ceea ce nimeni încă nu a văzut. El scapă complet logicii strategiilor „pătratelor", cultivând neaşteptatul, în legătură cu globalitatea percepției, jocul interactiv al elementelor. Dacă inteligența rațională ajunge la abstract în situații de a se tăia, întrerupe, inteligența plastică se adaugă cu un egocentrism liniştit, la înrădăcinarea individului în afecțiunile sale, pasiunile sale, iubirile sale, tradițiilor sale, aspirațiilor sale sociale, netemându-se de contradicții, îndemnându-le chiar.

În momentul practicii, artistul anticipează liniile mari ale acțiunii sale. Conținuturile soluției sunt mai mult sau mai puțin definite şi sunt chemate la verificare. Printr-un demers făcut de adaptări succesive, artistul ajunge la un rezultat care poate fi tranzitoriu. Artele vizuale sunt imaginea unei gândiri care îşi urmează cursul, supunându-se la o continuitate, dar de asemenea la rupturi, salturi, ambiguități, confuzii, obscurități, subînțelegeri... Neprevăzutul, întâmplarea sunt nu numai binevenite, artistul chiar, provocându-le. Într-adevăr pentru a găsi, foarte adesea

trebuie să te gândeşti la acea latură, fiind, ceea ce numim a proceda prin întoarcere. Astfel este această inteligență a artistului, în mod adevărat cu formă variabilă.

Artistul folosind un sistem de expresie constituit din culori, forme, materii şi materiale, aplică jocul combinatoriu pentru a ajunge la soluții noi pentru el, deci va fi primul spectator al operei sale. Inteligența artistului este concretă deoarece creația la el începe odată cu execuția. Pentru rațiuni diverse, elevii întâmpină diverse dificultăți în realizarea intenției, concretizarea visului lor. Practica artelor vizuale nu satisface toate dorințele având totuşi o întreagă paletă de posibilități. Artistul este un adevărat creator de noi dimensiuni, venind cu noi semnificații în opera de artă.

Orice realizează mâna creatorului, un desen, un obiect, păstrează amprenta gândirii sale. Aceste creații nu reflectă numai caracterul nostru, dar şi ajută gândirea la progres în ceea ce ea urmăreşte. Ajungem până la a fi surprinşi chiar de întorsătura pe care o iau lucrurile, de ceea ce poate executa mâna noastră. Uneori s-a găsit soluția unei probleme din întâmplare aruncând câteva pete de culoare pe hârtie. Gândim, în fapt, spațial acțiunile noastre şi ni le reprezentăm prin imagini mentale. Astfel, inteligența plastică are capacitatea de a rememora idei, noțiuni, evenimente, situații.

Memoria vizuală este esențială pentru a judeca. Vedem uneori imagini numai după ce le-am memorat. Înainte se practica această tehnică care astăzi este prea puțin cunoscută. Mai mult, această inteligență face ca individul să inventeze ceea ce i-ar plăcea să vadă şi care nu există. Curiozitatea îl împinge pe artist să deseneze şi să practice artele vizuale. Dezvoltând capacități de a inventa, a transforma, a adapta, a crea, artistul se cunoaşte pe sine însuşi. Confruntându-se cu diverse materiale şi obiecte îşi afirmă personalitatea.

Mai mulți copii puşi în fața aceluiaşi model îl vor reprezenta fiecare diferit, după natura propriei personalități. Această inteligență te face să te întâlneşti cu ceea ce este nou atât în curiozitatea vizuală, cât şi în cea intelectuală.

Artistul foloseşte existența celor două niveluri de percepție:

-percepția nediferențiată, profundă, sincretică (stare de nediferențiere a elementelor unui fenomen, specifică fazelor primitive de dezvoltare), comparabilă percepției copilăreşti - înaintea vârstei de 8 ani - care înfățişează câmpul (elemente generale), evidențiază inconştientul.

- percepția focalizantă de suprafață, analitică, care separă fondul şi forma, aparținând raționalului şi conştientului. Este viziunea copilului după vârsta de 8 ani.

Cele două niveluri au un caracter dual la creatorul care efectuează o adevărată gimnastică a minții pentru a le împăca. Creația se poate defini ca o mișcare între diferențiere și nediferențiere, între ceea ce este rațional și ce nu.

În faza fragmentării, artistul face o legătură între lucruri și el însuși. În acest moment este neliniștit pentru că lucrează la mai multe proiecte odată. În faza sistematizării, artistul cercetează din nou echilibrul, legătura dintre toate elementele, ideile și integrează contrariile. În acest stadiu el se simte mai fericit, își organizează opera, introduce elemente noi, controlează cu grijă mânuirea culorilor.

În faza rezolvării (hotărârii) artistul își va cunoaște limitele, își va privi opera de la distanță pentru a putea da lucrării o formă definitivă. În cazul artei contemporane această fază este diminuată, ajungând până la a lipsi definitiv, prin redarea structurală a formelor.

Într-o implicare pedagogică, observăm copilul înainte de 8 ani că nu vede lucrurile în mod abstract, ci el exprimă concretul. Spre vârsta de 8 ani copilul va începe să vadă analitic elementele prin reprezentări schematice, diminuându-i-se interesul pentru realitatea concretă. Elevul trebuie să învețe să exerseze un control intelectual, de exemplu învățându-l procedeele figurale folosite pentru a produce un efect sau altul. Spre vârsta de 10 ani la pubertate, interesul pentru elementele concrete devine vizibil.

La nivelul vârstei de care vorbim nu trebuie făcut un învățământ academic cu procedee fixe, deoarece spontaneitatea și arta nu se învață.

În sfera creației putem urmări cinci faze:

1. Creatorul trebuie să fie capabil să ia lucrurile de la început. Nevoia de a crea ia naștere cu ocazia unei crize personale, înaintea fricii de necunoscut, care duce la o oarecare izolare. Gândirea conceptuală este părăsită în favoarea celei figurative.

2. O a doua fază este cea a iluminării în care artistul se va retrage în el însuși. Reprezentarea fantasmagorică devine o direcție fixă de urmat. Uneori copilul artist se îndoiește, el având nevoie de un prieten, care să-l sprijine cu o iluzie pozitivă, și acela nu poate fi în acest moment decât profesorul.

3. O a treia fază este cea a transpunerii în care elevul își alege suportul pentru a se exterioriza. Acum profesorul nu-i va mai ușura această exteriorizare și nici nu-i

va alege materialul potrivit. Profesorul lasă situația cu multiple valențe pentru ca elevul să-şi poată alege mijloacele care-i sunt proprii progresului său.

4. Faza elaborării este o a patra fază în care compoziția propriu-zisă - opera de artă se execută. Lucrarea se realizează cu detaliile sale după preocupări logice, estetice, etice.

5. În cadrul celei de-a cincea faze, cea a expunerii, artistul prezintă lucrarea judecății altora, bineînțeles fiind gata să suporte chiar şi critici severe uneori, constructive, în urma cărora se pot trage anumite concluzii.

Şcoala poate ține cont de primele două faze. Elevul poate căpăta mai multă încredere în el însuşi, în puterea de a învinge greutățile ce pot apărea pe parcursul procesului creativ, ajutându-l totodată să iasă la suprafață din atitudinea regresivă.

Discuțiile cu elevii, cu profesorul, permit într-o anumită măsură o luare la cunoştință a propriilor sale preocupări. Profesorul îşi poate pune elevii să urmeze un astfel de exemplu.

Respectarea şi încurajarea creației

Este o greşeală să credem că se desenează pentru a se exprima. Din contra este de netăgăduit că desenul îl exprimă pe cel care desenează. Pentru artist creația este fascinantă dar uneori îngrijorătoare prin faptul că îşi vede aspirațiile aduse la zi. În sufletul său o intenție îl conduce şi îl însufleţeşte, aceea a unei matrice interioare de care sunt generate imaginile şi care modelează felul de a vedea lucrurile.

Crearea unei opere de artă nu se face fără dificultate, existând constrângeri în execuție. La un moment dat artistul se poate plânge că a pierdut ideea în cursul lucrului, gândirea caracterizându-se prin mobilitate. Orice întorsătură şi neprevăzut, deplasare şi condensare de sens se găsesc pe măsură ce se transcriu în realizare.

Procesul de reprezentare a operei de artă se efectuează după scheme, acestea fiind de aspect operativ, afectiv şi configurativ. Aspectul operativ se referă la dorința elevului de a dori să deseneze dar nu ştie ce.

Elevii sunt însuflețiți de dorința de a produce ceva, dar nu ştiu ce, care să existe prin voința lor, ei simțind nevoia să ocupe un spațiu. Făcând acest lucru ei răspund la o tendință, la o intenție, la un proces inconştient, la o orientare a activității

lor psihice care constă în a ocupa un spațiu simbolic al suportului de expresie, în cazul nostru pe hârtie albă. Această reacție de marcaj se operează ca la copiii mici prin repetarea unei amprente corporale, cea a degetului, de exemplu, colorat, care va lăsa urme modulare pe hârtie acționând în diferite direcții. Copilul poate merge mai departe folosind palma, bineînțeles unsă cu o culoare, care va lăsa urme mai mult noroioase decât colorate datorită suprapunerii dese.

Aspectul afectiv se referă la copilul care vrea să deseneze ceva bine definit (o pisică, o casă, un pom cu scară etc). În acest caz copii se supun unei tematici afective: casa este un refugiu, pisica este un animal iubit şi dorit etc.

Aspectul configurativ priveşte forma generală proprie fiecărui individ pentru a-l distinge de figurativ ceea ce defineşte un obiect după aparența fizică.

Elevul va cerceta singur aspectele referitoare la creație fără ajutorul altora. Desenul lor scoate în evidență propria personalitate şi simt nevoia de a face vizibilă o formă confuză pe care o au în ei. Această formă este o configurație care constituie mulajul prin care trece toată activitatea ființei lor, putând-o numi formă de gândire. La acest stadiu creatorul îşi declară voința de a arăta cât este de avid să se situeze în centrul lucrurilor.

Educația artistică

Cel care predă artele vizuale poate lucra cu modele, putând oricând, fără să atingă capacitățile acestora de creație, să le dea ca exemple.

Artistul în caz că ar preda la şcoală este competent intelectual (cunoscător al teoriei artei) şi manual, fiind un practicant. Artistul ar urmări creația copilului fără constrângeri uneori asfixiante, permițând totodată să-i sesizeze mai bine sensibilitatea. Rolul profesorului ar fi numai să organizeze condițiile materiale şi afective favorabile procesului creator.

Rând pe rând arta a fost o imitație a naturii sau mai mult un joc stilizat pentru producția de frumos, artistul progresând şi împlinindu-se ca ființă. În acest caz el cere o educație sau putem spune că este educația însăşi a ceea ce se poate traduce prin formula celebră – educația prin artă. În fiecare dintre noi există un patrimoniu cultural, un germene al creației care ne împinge să acționăm, într-o anumită manieră, aceasta în relație cu plăcerea de a contribui la educarea prin artă. Elevul învață fără s-

o ştie şi fără chiar să ştie că învaţă. Această ucenicie este eficace la începutul vieţii, impregnarea de cunoştinţe acţionând pe termen lung. Toată viaţa noastră este o permanentă creaţie, aptitudinea de a crea fiind fără încetare în relaţie cu realitatea exterioară.

Învăţământul trebuie să fie o deschidere spre practică, să facă elevul să se confrunte cu materiale, obiecte, procedee, în vederea atingerii obiectivelor operaţionale precise. Copilul va transforma cutia de chibrituri într-un camion, marginea unui covor într-un drum, etc. trebuind totuşi să-şi dezvolte posibilităţile creative şi să nu rămână la stadiul de repetiţie. Adultul cultivat poate îndruma efectiv micul creator. Profesorul va ajuta copilul să facă legătura între teorie (exemplu: cercul cromatic al lui Chevreul) şi practică. Învăţând aceste lucruri copilul nu va rămâne numai la expresia plastică, ci le va putea transfera şi altor câmpuri disciplinare.

Creaţia spontană este într-un raport cu o anumită cultură a autorului său. Orice expresie ţine mai mult de cultură decât de individualitate. Învăţământul artelor vizuale recurge adesea la artişti, dar pentru a avea o cultură, asta depinde numai de preocupările fiecărui individ în parte, copilul trebuind să fie pus în legătură şi cu celelalte culturi ale diferitelor popoare.

Pentru a putea inventa în artă trebuie să ai predispoziţii fixate în prealabil în gene, în cursul istoriei speciei umane. Condiţia pentru ca speciile superioare să poată supravieţui este să se poată situa şi identifica cu pericolele înconjurătoare, creierul reacţionând:

- la formele geometrice elementare
- la culorile de bază
- la expresia facială a principalelor emoţii,

care se găsesc în mod independent de culturi, fiind folosite ca mijloace de comunicare intersubiective, nu verbale. Aceste invariante sunt deja prezente în memorie. Trebuie să ajungi să discerni, să alegi între ceea ce s-a cunoscut şi ceea ce este nou. Structurile plăcute care ne atrag atenţia în natură şi în artă sunt cele care vor uşura sarcina clasificării, prezentând evidenţa uşor de reţinut, astfel simţindu-se nevoia de a colecţiona, de a colecta. Practica muzeului personal la şcoală este fondată pe această necesitate.

Condiţiile procesului de creaţie

S-a făcut o experienţă cu scopul de a arăta cum un motiv dat pentru copiat poate face o diferenţiere ca sens în ceea ce priveşte calitatea estetică. Se va cere unui elev să copieze identic un model. Doi elevi au copiat desenul, unul respectând în totalitate indicaţiile date, celălalt a desenat într-o factură originală, ignorând anumite detalii. Apoi experienţa a fost repetată cu 61 de elevi, trecând apoi la analiza rezultatelor.

În ceea ce priveşte primele 14 desene, s-a observat că elementele pierd legătura internă chiar de la primul desen. Această pierdere a coeziunii interne este însoţită de ignorarea detaliilor. Figura se separă în două grupe de forme fără legătura una cu cealaltă: grupa capului şi grupa membrelor inferioare. Formele decorative nerecunoscute devin treptat litere de alfabet – n şi m. Desenele 15 şi 16 au tendinţa de a restabili un raport între cele două grupe, apropiindu-le una de cealaltă.

În cazul copiilor de la 18 la 25, desenul 18 creează un motiv nou inventând legături între forme. Apoi în desenul 22, motivul pare să se întregească pentru ca desenul 25 să devină total original. În copia 26 maniera în care desenatorul modifică motivul este deosebit de revelatoare, astfel copia 26 creează un motiv nou şi astfel aceleaşi proces se reproduce, îmbogăţindu-se până la copia 31, apoi devenind din ce în ce mai săracă până la copia 51 unde motivele pictografice se economisesc unindu-se pentru a defini un personaj.

În ceea ce priveşte copiile de la 52 la 61 se pare că această coeziune internă stabilită vertical, prin continuitate a contururilor delimitând motivul menţine mai puternic elementele între ele, desenul 61 lăsând puţină speranţă.

Adoptarea unei conduite creative

Copilul prin natura sa este un imitator. El începe prin a simula atitudinea artistului. Cel ce practică artele plastice adoptă principii de o conduită deosebită în raport cu lumea, în sânul aceleiaşi producţii şi vis-a-vis de altele. Procedeele folosite de artişti depind de necesităţile elaborării. Copilul trebuie să le descopere când are nevoie şi să le folosească. Ele, adică procedeele, constituie efectele unui comportament specific care trebuie arătate. Aceste solicitări au drept rol să impulsioneze munca. Ele se adresează copiilor din primele cicluri. Profesorul de arte vizuale angajează elevii săi apoi într-o conduită de artist. Pentru aceasta nu le propune exerciţii, ci îi pune în situaţie de a acţiona într-o manieră precisă, fără a-i îndruma să obţină un rezultat definit în aspectele sale formale.

Se va încerca explorarea cuvântului muncă, luând ca exemplu o lucrare considerată ca fiind rezultatul unei suite de operaţiuni intelectuale şi manuale făcute cu metodă.

Câteva exerciţii simple se pot face, având drept rol aprofundarea cunoştinţelor, nefiind vorba de activităţi duse la limită. Practica plastică va începe cu adevărat atunci când aceste exerciţii hrănite de cultură vor fi incluse într-o adevărată conduită creatoare.

Stabilirea de relaţii cu tine însuţi

Fiecăruia îi place să se afle într-un loc unde poate să se simtă liniştit, la adăpost de lume, de ceilalţi, de agresiuni. Pentru aceasta el se retrage în camera sa, sau cu totul în alt loc. Se spune că el se închide în el însuşi, în coconul său. Este un comportament foarte necesar pentru nevoia de a se apăra pe sine. Fiecare posedă o grădină secretă în care nu are voie nimeni să pătrundă. Pentru a fi creator, artistul trebuie să ştie să se închidă în el însuşi, să se întoarcă nostalgic la trecut, regăsindu-şi copilăria, refugiindu-se în tot ceea ce îl linişteşte şi îl însufleţeşte. Când un artist lucrează, copilul din el este cel care vorbeşte, nefiind exagerat când se spune că adulţii

îşi petrec viaţa încercând să realizeze visele lor din copilărie. Artistul are nevoie de a se reîntoarce în copilărie.

Exerciţii, exemple:

- a păstra o amintire: se vor copia amprentele unui obiect, fie frecând o cretă de ceară pe o hârtie aşezată pe un obiect cu relief slab, nu prea pronunţat, fie colorând un obiect înainte de a-l pune pe hârtie, fie folosind un material moale, lut, plastilină, fie efectuând o fotocopie.

- ruinele: se cunosc piramidele egiptene şi aztece. În interior sunt camere misterioase. Pe o planşetă de lemn sau pe un carton tare se poate construi un edificiu straniu din argilă moale amestecată cu nisip sau rugumătură, în care se va putea ascunde o comoară etc.

Exploatarea a ceea ce deja există

Omul are nevoie de schimbare, astfel încât va fi tentat să înfăţişeze un lucru altfel decât îl cunoaşte deja. Aceasta înseamnă: să priveşti în jurul tău, să te intereseze ce fac ceilalţi, trebuind a considera un lucru ca materie de la care se poate pleca pentru a face un alt lucru, altfel spus totul devine materie de transformat. Astfel, artistul vede ceea ce nimeni încă nu a văzut, fiind un novator totdeauna nesatisfăcut în ceea ce face, putând fi calificat drept un alchimist. Artistul este de preferat să fie deschis la tot ceea ce se petrece în jur, având nevoie să profite de ocaziile ce i se prezintă.

Astfel, când se va pleca de la şcoală, se vor căuta idei în jur, observându-se cu atenţie realitatea naturală de la care artistul se va inspira. Se vor nota toate aceste observaţii, se vor face crochiuri care vor fi utilizate mai târziu.

Se va desena un motiv simplu, repetându-l de mai multe ori. La un moment dat se va observa că motivul de origine se va modifica treptat. Totdeauna este de dorit ca lucrurile să poată fi adaptate: se va picta pe o bucată de lemn, pe o hârtie de ziar desfăcut, pe o coajă, pe o pietricică rotundă etc.

Construirea unui fragment enigmatic: pe mijlocul unei foi de caiet se va decupa o figură dreptunghiulară. Se plimbă această imagine pe o fotografie, pe o vinietă de bandă desenată etc şi se opreşte atunci când se va găsi un fragment curios, ce va putea fi arătat. Acesta va fi copiat, folosindu-se culoarea.

- O tehnică pentru a inventa: se va lua un burete folosit, uzat, se va rupe, pentru a avea o formă neregulată, se va colora şi aplica pe hârtie. Pata obişnuită va duce gândul, cu siguranţă, la o imagine, completându-se pentru a preciza mai clar imaginea.

- Forma elastică: se desenează un obiect. Se redesenează pe o hârtie în aşa fel ca forma de ansamblu să fie rotundă, apoi triunghiulară sau turtită...

- Modificarea percepţiei: Se ia ca model o piatră ce va fi desenată de o aşa manieră încât să pară cât mai uşoară posibil, apoi de partea cealaltă se va redesena pentru ca de această dată să pară cât mai grea posibil.

- O unealtă neadaptată: se alege un timbru fiscal ca model şi se copie desenul său cu o pensulă pentru pictură mai mare udată cu o culoare fără a desena înainte de a picta.

Stabilirea de relaţii în muncă

Artistul are nevoie să-şi organizeze lumea pe care el o creează, aceasta pentru a-şi asigura viitorul. Ştim că dezordinea nelinişteşte, dar că şi prea multă ordine plictiseşte. El va trebui să concilieze cele două contrarii şi să compună în mod adevărat cu ele, să le folosească pentru a-şi satisface atât inteligenţa cât şi sufletul. Artistul trebuie să realizeze ceva, să lase ceva în urma sa.

Se vor lua trei hârtii de aproximativ 16x24 cm.

- Se va colora prima cu negru, a doua cu roşu şi a treia cu albastru. Hârtia neagră va servi ca suport, iar celelalte două se vor rupe după voinţă, lipindu-le apoi pe suportul negru fiecare cum vrea.

Exemple pentru exerciţii utile dezvoltării priceperilor şi deprinderilor:

- O familie de obiecte găsite: se vor reuni în clasă obiecte găsite pe drumul spre şcoală. Se vor asocia unele cu celelalte, fixându-le cu clei sau cuie, sfoară, ipsos sau pământ argilos.

- Construirea unui monument: ridicarea unui gigantic totem (obiect de cult considerat uneori strămoşul populaţiei respective – animal, plantă sau orice obiect).

Fiecare elev poate fabrica o parte pe care o va asocia celorlalte părţi ale colegilor. Acelaşi exerciţiu poate fi efectuat cu diferite cutii de carton recuperate şi colorate ridicate unele peste altele.

- Varietate de dispuneri: se decupează un pătrat, un cerc şi un triunghi din hârtie neagră. Se găsesc 10 soluţii pentru a le aranja pe o hârtie albă dreptunghiulară.

Legarea elementelor într-o compoziţie

În orice lucru pe care-l percepem, căutăm un sens. Avem nevoie de o logică, de un fir conducător care să ne ghideze în descifrarea lumii noastre. În realitate, atenţia noastră este atrasă mai întâi de ceea ce se mişcă, de un contrast între lumină şi întuneric sau între două culori de o formă uşor de recunoscut (o formă geometrică sau o formă de faţă). Cu ajutorul acestor repere se stabilesc relaţii între elemente determinate de orientări de forme, prin forme de tranziţie, prin repetări, chemări sau analogii. Pentru acest lucru artistul foloseşte diferite procedee pentru a conduce înţelegerea muncii sale. Artistul în ceea ce face asigură o continuitate a unui element sau altul.

Se desenează două lucruri sau două obiecte diferite pe două hârtii. Pentru aceasta se iau două foi de hârtie de desen de 8x12 cm şi un ecran negru. Se expun 15 minute, apoi se decupează cele două lucruri sau obiecte, plasându-le pe o hârtie. Cum facem pentru a obliga privirea să treacă de la unul la celălalt. Ce soluţie vom adopta? De ce?

Exemple de exerciţii.

- Cadrul determină opera: o hârtie pliată în două. Se inventează desenul unui cadru, se decupează în interior, creând un obiect care se pretează cadrului.

- În faţa ochilor noştri se desfăşoară un peisaj când mergem cu trenul: pe o bandă lungă de hârtie, fără a ridica creionul se va descrie cu o singură linie peisajul care se derulează în faţa ochilor (după câmpie apare o pădure, apoi un sat, dealuri şi în sfârşit muntele cu un lac).

- Dispunerea, aranjamentul este cel care face înţelegerea, sensul: se desenează un personaj care aleargă sau un ciclist. Se va reprezenta o cursă. Pentru aceasta se va decupa de mai multe ori ce s-a desenat, având grijă de plasarea alergătorilor, colorându-se diferit.

- Recuperarea unor jucării din materiale plastice, aşezându-se un carton în picioare şi proiectându-se un decor pentru a le reuni.

Unificarea ansamblului

Avem nevoie să considerăm lucrurile ca o totalitate pe un acelaşi plan pentru a le înțelege mai bine. Dacă obiectele dispersate sunt reunite ele intră în relație. Pentru un artist acestea sunt toate lucrurile care întreţin relaţii între ele. Orice element posedă aceeaşi importanță, oricare ar fi semnificația lui şi amplasamentul său (sus sau jos, la stânga sau la dreapta, înainte sau în spate).

O operă de artă este o sumă dată de gânduri, idei, ea netrebuind să obosească nici să displacă, ci ea trebuie să antreneze spiritul spectatorului. Opera de artă trebuie să atingă perfecțiunea fără a dezvălui efortul autorului, fără ca spectatorul să resimtă chinurile creației pictorului. Artistul în ceea ce face consideră elementele operei sale ca având toate aceeaşi importanță.

Elevii vor fi îndrumați de profesor să aleagă două lucruri diferite (poate fi un personaj, un animal, un obiect), apoi să le reprezinte făcând în aşa fel încât ele să se asemene.

Exemple de exerciții pe care profesorul le va expune elevilor săi.

- Suportul determină forma: rupe bucăți de hârtie albă de forme diferite. Desenează o sticlă pe o hârtie dreptunghiulară. Reîncepe desenul pe hârtiile rupte făcând ca desenul cu sticla să ocupe tot spațiul cu hârtii rupte.

- Să pui totul în urne: reprezintă focul, apa, pământul şi aerul, fie prin elementul însuşi, fie printr-un animal sau obiect, fie printr-o acțiune. Reuneşte cele 4 lucrări în una singură prin decalaj (copiere cu hârtie de calc).

- Exercițiul mâinii (dezlegarea mâinii): pentru aceasta desenează un circuit de cursă automobilistică cum ar fi văzut din avion adică de sus. Treci de numeroase ori pe parcurs cu mai multe creioane din ce în ce mai repede.

- Cele două nu mai sunt ca una: alege porțiuni de imagini la întâmplare dintr-o revistă, decupează-le, lipeşte-le pe o hârtie şi colorează-le în aşa fel încât ele să formeze un ansamblu.

- Camuflaj: ia o hârtie fină, boțeşte-o, lipeşte-o pe o hârtie de desen. Se face un relief. Prin desen, culoare sau cu bucăți de pâslă trebuie să te străduieşti să aduci această hârtie boțită la a fi cât mai puțin vizibilă posibil.

- Crearea unei ambianțe: decupează o fotografie cu un peisaj extras dintr-o revistă. Fă în aşa fel încât peisajul să pară în ceață sau în ploaie, la căderea serii (lumină crepusculară).

- Obiectul repetat: desenează un obiect simplu. Întoarce hârtia şi distrează-te cu linii pe care poți să le prelungeşti, să le modifici. Poți să adaugi altele după fantezia ta. Pune din nou pagina hârtiei cu desenul făcut inițial şi aranjează liniile după cum îți convine.

- Amestecă pistele celor două hârtii de citire: fă un desen, apoi un al doilea de această dată pe hârtie de calc. Suprapune cele două desene pe o a doua hârtie de calc, desenându-se acum folosind liniile celor două desene.

- Culori prietene: pictează una lângă alta culori care merg bine împreună (se armonizează).

Stabilirea unor relații cu semenii

Nu exişti decât prin ochii celorlalți. Datorită celor care îți văd opera aceasta va fi împlinită. Un apel spre ei este un mijloc de a revendica un loc în societate. Este vorba aici de a găsi mijloace pentru a seduce publicul, de a-l obliga să se oprească şi să se apropie, să-i interceptezi privirea, de a-i trezi interesul, să-i placă sau să-l şocheze. Într-un cuvânt prin opera sa artistul solicită atenția. Artistul vrea ca spectatorul să-i remarce munca. Prin ce se face pe hârtie va trebui să se capteze atenția spectatorului.

Exemple de exerciții date de către profesor elevilor săi:

- Să se creeze senzația de mişcare:

Dai impresia de mişcare repetând prin trăsături conturul din spatele unui obiect în deplasare (la benzile desenate). La rândul tău însufleteşte (dă senzația de mişcare), prin acest mijloc, un obiect a cărui imagine este extrasă dintr-un catalog publicitar.

- Să realizezi o anamorfoză (deformarea unei imagini prin anumite procedee optice – deformare față de obiectul obişnuit): proiectează un diapozitiv pe o hârtie de desen, pregătind aparatul de proiecție într-o parte. Desenează din nou contururile imaginii cu creionul. După desenare, pentru a completa imaginea fără deformare, va trebui să te aşezi pe locul unde este amplasat proiectorul.

- Materia: pentru a reprezenta de exemplu o față foloseşte tifon amestecat cu ipsos pentru a exagera relieful. Colorează ansamblul.

-Jocul metamorfozelor (transformărilor): fiecare elev pliază o hârtie în patru. Se desenează pe o față, având grijă de a lăsa să depăşească două trăsături, plecând de

la acestea un al doilea elev va desena mai departe fără a cunoaşte ceea ce a fost făcut de elevul precedent. Operaţia este apoi repetată de trei ori. Se poate alege o temă; cea a unui personaj (cap, trunchi, bazin până la genunchi, picioare).

- În căutarea inéditului: să observi şi să desenezi imaginea unui obiect reflectat pe o suprafaţă neplană (tablă), sau într-o oglindă care deformează. Să desenezi folosind o lupă etc.

- O tehnică provocatoare: să lucrezi cu hârtii care vor fi rupte după ce au fost colorate.

Când atenţia cuiva a fost atrasă trebuie reţinut ce l-a interesat. Spectatorul nu trebuie satisfăcut complet pentru că va pleca apoi saturat şi nu se va mai gândi la lucrarea respectivă. Trebuie ca spectatorul să fie lăsat să revină asupra operei, să nu i se spună totul, să fie frustrat, făcându-l să înţeleagă că mai există încă alte lucruri care nu au fost spuse. De asemenea este bine să i se lase valenţe pentru interpretare.

La fel artistul nu spune totul, te pune în poziţia de a aştepta alt lucru, el ascunde jumătate. Ne împiedică să vedem ceea ce aşteptăm să găsim, ne invită să privim altfel lucrurile sau, mai mult, el tulbură interpretarea lecturii noastre.

Artistul vrea să reţină spectatorul înaintea operei sale, spunând elevului său: „Prin ceea ce faci tu trebuie să-mi captivezi privirea astfel încât eu cu greu să-mi pot dezlipi privirea de lucrarea ta". Această din urmă fază, bineînţeles, se va termina prin prezentarea lucrării elevului într-o expoziţie pentru a putea fi pusă în valoare.

Exemple de exerciţii:

Cadrul (rama) este cel care face totul: alege o fotografie în culoare. Lipeşte-o pe hârtie de desen în mijloc. Încadreaz-o cum îţi va plăcea.

- Prezentarea unui obiect: pentru a prezenta un obiect în interiorul unei cutii de carton decupează o parte din aceasta. Plasează obiectul, lucrând la feţele interioare ale cutiei pentru a pune în evidenţă obiectul.

- Pietrificare: alege un obiect pe care îl vei înmuia în ipsos încă lichid. Retrage-l şi lasă-l apoi să se usuce.

- Colecţie de privit: reuneşte diferite flacoane şi sticle chiar din plastic. Pictează-le cu o culoare.

- Inventează un monstru: cu ajutorul unor forme de animale cunoscute, confecţionează un monstru. Fă acelaşi lucru cu diferite obiecte.

UNIVERSITATEA DE ARTE „GEORGE ENESCU" Biblioteca

Astfel prin toate aceste exerciții, experimente, profesorul de educație vizuală va implica activ elevii în compunerea cât mai diversificată a diferitelor suprafețe de lucru, stimulându-i și oferindu-le șansa să exprime tot ceea ce gândesc sau ceea ce simt.

Capitolul 2. Noțiuni asupra evoluției psihologice, ce stau la baza educației vizuale

În general marea majoritate a copiilor ce trăiesc în condiții social-economice, climaterice asemănătoare, vor trece în cursul dezvoltării lor prin transformări fizice şi psihice asemănătoare, reacționând la influențele exterioare în acelaşi mod şi rezolvând similar anumite sarcini. Legătura între educația vizuală şi evoluția psihologică a elevului se evidențiază atât în stabilirea conținutului învățământului (în ceea ce priveşte volumul şi nivelul cunoştințelor, a priceperilor şi deprinderilor), în alegerea metodelor şi procedeelor, cât şi în aflarea celor mai bune şi adecvate forme de organizare educațională.

Scopul educației elevilor nu se va fixa neapărat în funcție de trăsăturile individuale, ci în strânsă dependență de cerințele obiective şi perspectivele concrete ale societății. Însă acest fapt nu va înlătura o cunoaştere şi o aprofundare a observării şi analizării evoluției psihologice a elevilor. Se observă faptul că se poate vorbi în general de o anumită limitare foarte clară a unor particularități de vârstă într-o dezvoltare a elevilor atât din punct de vedere fizic cât şi psihic, pentru că atunci când ridicarea nivelului de trai, noile condiții de viață sunt bune, acestea pot accelera atât dezvoltarea fizică dar şi psihică, pe când un efort fizic intens pe o lungă perioadă poate frâna dezvoltarea fizică a copilului în curs de formare. Influențele exterioare sunt foarte mari în cazul dezvoltării psihice, maturizarea sistemului nervos având un rol în evoluția copilului. Impulsionarea dezvoltării nu înseamnă neapărat că educația poate merge atât de departe încât să modifice mersul şi ritmul dezvoltării, copilul evoluând după anumite legi interne, după o anume logică proprie.

Educația copilului se va putea realiza în condiții optime atunci când vor acționa atât factorii maturizării interne a funcțiilor cât şi influențele şi stimulentele pozitive externe. Atunci când însă educația este foarte bine şi clar concepută aceste stadii pe care le trece copilul vor putea fi trecute mai repede, într-un ritm accelerat, fără prelungiri şi stagnări. La unii copii, factorii interni şi anume maturizarea unor

organe vor constitui o condiție pentru ridicarea dezvoltării la nivel superior, iar influențele exterioare sunt cauza acestor transformări. Raportul acesta se va manifesta mult mai evident în cazul funcțiilor psihice. În funcție de o dezvoltare normală, benefică, atât din punct de vedere fizic cât şi intelectual, s-ar putea face o periodizare a evoluției copilului şi anume:

a) o primă perioadă a vârstei sugarului (de la 0 la 1 an);

b) vârsta antepreşcolară sau faza realismului fortuit (faza mâzgâlelilor), de la 1 la 3 ani;

c) vârsta preşcolară sau faza realismului neizbutit (faza de incapacitate sintetică), de la 3 la 6 ani;

d) vârsta şcolară mică sau faza realismului intelectual (faza desenului ideo-plastic) de la 6 la 11 ani;

e) vârsta şcolară mijlocie sau faza realismului vizual (faza desenului fizioplastic) de la 11 la 14 ani;

f) vârsta şcolară mare de la 14 la 18 ani.

Trebuie însă ținut cont de faptul că toate aceste criterii de vârstă, în aprecierea etapelor de evoluție a copiilor, sunt relative, constatându-se tendința de a mări vârsta copilului în raport cu momentele progresive parcurse în desen. Este însă foarte important nu observarea şi urmărirea îndeaproape a acestor etape din punct de vedere al vârstei cronologice, ci descifrarea şi analizarea subtilă a vieții sufleteşti, a trăirilor profunde, a particularităților evolutive ale copiilor. Prin orele de educație vizuală se urmăreşte o dinamizare extraordinară a vieții psihice a copiilor, a tuturor proceselor afective şi intelectuale.

În ordonarea etapelor de evoluție fizică şi intelectuală a copiilor au stat la bază anumite criterii şi anume:

a) în primul rând activitatea predominantă a copilului (jocul în perioada preşcolară şi învățătura în vârsta şcolară, manipularea unor obiecte în perioada copilăriei timpurii);

b) relațiile care se vor stabili între copil şi mediul social;

c) îndrumarea adultului ce priveşte aspecte specifice în diversele instituții de educație.

Relația aceasta educație-dezvoltare nu este directă, imediată, ci dimpotrivă este o relație complexă, indirectă, factorul mediator fiind reprezentat de activitate.

Astfel copilul se va dezvolta armonios din toate punctele de vedere prin fel de fel de activități îmbinate, combinate de o mare diversitate şi complexitate (joc, învățare, muncă). Prin educație se va organiza întregul sistem de activități al copilului, stabilindu-i dominantele în funcție de cerințele vârstei şi de perspectivele sale de dezvoltare pe o anume direcție. Astfel factorii psihologici şi educaționali se întrepătrund, rezultatul fiind o dezvoltare ascendentă a copilului.

Deosebirea dintre diversele stadii, faza de dezvoltare a copiilor nu este doar de ordin cantitativ, exemplul fiind faptul că şcolarul nu se deosebeşte de preşcolar numai prin faptul că este mai rezistent, având o memorie mai precisă, imaginație mai vie, gândire mai dezvoltată, ci există diferențe calitative datorită constituirii unor noi structuri fizice şi psihice ale personalității fiecărui copil. Nu există de asemenea nici discontinuități, fiecare perioadă fiind un întreg independent de cel precedent, ca şi cel următor. Toate aceste etape de dezvoltare vor apare într-o formă mai mult sau mai puțin pronunțată, îndrumătorul observând cu atenție toate aceste stadii de dezvoltare, fiecare reprezentând un echilibru între cerințele mediului înconjurător şi posibilitățile copilului de a le satisface. În general este foarte bine ca îndrumătorul să pună în fața copilului asemenea cerințe, să trezească asemenea necesități ce depăşesc cu un pas nivelul actual al dezvoltării sale, dând astfel un impuls deosebit.

În altă perspectivă, educația care se limitează numai la respectarea particularităților de vârstă poate duce imediat la stagnarea dezvoltării. Desigur este de dorit ca cerințele îndrumătorului să nu fie nici în exces pentru că atunci copilul care nu le va putea onora, îşi va putea pierde încrederea în sine, ajungând ca prin atitudinea sa, prin manifestările sale să ofere doar o slabă imagine a posibilităților sale. Desenul are un rol foarte important în dezvoltarea intelectuală a copilului, astfel încât prin orele de educație vizuală se va observa o amplificarea treptată a atenției, gândirii, voinței, memoriei vizuale dar şi formarea unor trăsături morale deosebite. Concentrarea copilului asupra desenului său, coordonarea simultană a mai multor acțiuni în vederea dezvoltării armonioase a unui spațiu compozițional va duce la o amplificare a atenției sale. În clasele mai mici copilul va avea o atenție mai scăzută, aceştia cuprinzând mai greu la un moment dat şi mai puțin clar un număr de obiecte sau fenomene, însă odată cu înaintarea în vârstă se va observa o flexibilitate a atenției.

Organizarea armonioasă a unui desen denotă şi o dezvoltarea clară a gândirii elevului respectiv, acesta putând face din ce în ce mai multe operații de gândire şi

anume va analiza şi sintetiza întreg spaţiul compoziţional sau numai un obiect, va putea face tot felul de comparaţii ce scot în evidenţă asemănări şi deosebiri, va putea de asemenea generaliza, sistematiza, clasifica, abstractiza. Cu cât elevii înaintează în vârstă ei îşi vor dezvolta şi o voinţă extraordinară, o disciplină mare, autostăpânire, memoria vizuală ajutându-i din ce în ce mai mult.

Elevii vor dobândi treptat această memorie vizuală care îi va ajuta la formarea priceperilor şi deprinderilor de a reproduce anumite amintiri în desenele lor. Chiar este foarte bine ca dintr-o perioadă preşcolară să se efectueze de către îndrumător fel de fel de exerciţii în care să se antreneze această memorie vizuală, foarte utilă ulterior în conceperea unor compoziţii reuşite, printr-o observarea atentă a unor obiecte şi o încercare din partea elevilor să gândească şi să analizeze pe fragmente chiar, memorând anumite forme, contururi, culori. Exerciţiile de repetare a unor acţiuni, a unor cunoştinţe sunt de asemenea foarte utile, memoria fiind astfel antrenată permanent şi supusă unor acţiuni benefice.

Treptat, prin acumularea unor imagini noi, prin memorarea acestora, din percepţii şi reprezentări vizuale inedite se va dezvolta şi imaginaţia ce este un factor deosebit de important. Intensitatea imaginativă depinde în mare măsură de cunoştinţele şi aptitudinile pe care le are copilul, aceasta manifestându-se cu precădere în jocuri, desene din imaginaţie, muzică, compuneri. Orele de educaţie vizuală vor forma trăsături morale deosebite la elevi, conducându-i către un drum ascendent din toate punctele de vedere, dezvoltând la aceştia sociabilitatea, hărnicia, punctualitatea, seriozitatea, modestia, colegialitatea, iniţiativa, energia, fermitatea, stăpânirea de sine.

O primă perioadă, fază mai importantă în evoluţia psihologică, ce stă la baza educaţiei vizuale este:

a) *vârsta antepreşcolară sau faza realismului fortuit* (faza mâzgâlelilor) de la 1 la 3 ani. Încă din primul an se va putea observa că unii copii se joacă cu creioanele colorate, mâzgâlind mai mult fel de fel de linii, pete, forme nedesluşite, aceştia neavând încă posibilitatea reprezentării unui obiect anume. Sunt mai mult acţiuni întâmplătoare care fie că au sau nu intenţia de a imita ceva, fiind de fapt rezultatul repetării uneia şi aceleiaşi mişcări. Se poate vorbi chiar de încercări ale unor desene involuntare, interesul copiilor fiind stimulat doar de urma pe care o lasă creioanele pe

diversele suprafețe. Copiii la această vârstă au tendința de a mâzgâli pe orice suprafață (pereți, covoare, mobile), ei neavând încă formată conștiința, însă progresând destul de repede și însușindu-și de asemenea diferite automatisme.

Treptat, copilul va începe să conștientizeze, descoperind că între degetele sale, mișcările mâinii și urmele lăsate de creioane există o legătură, acum el încercând să redea o anume formă, dorind să o controleze într-un fel, astfel trecându-se încet către cea de-a doua perioada:

b) *faza realismului neizbutit* (faza de incapacitate sintetică) sau vârstă preșcolară între 3 și 6 ani. În această perioadă încep să se dezvolte și mișcările mai fine și diferențiate ale degetelor copilului, până la această vârstă mușchii fiind slab dezvoltați de aceea ei nu aveau forța necesară apăsării ferme a creioanelor pe suport. În această perioadă de 3 și până la 6 ani copii încă lucrează destul de greoi, aceștia căutând să-i imite pe adulți prin tot felul de linii frânte, mai întâi separate, apoi tot mai unite, în sens oblic sau vertical. Acum copiii vor face contururi vagi ale unor forme (a capului în special) desenele fiind în mare parte schematice cu formele în aparența lor relativă. Mâzgâlelile sunt acum din ce în ce mai controlate, copiii jucându-se efectiv cu liniile, punctele, formele.

Faza aceasta este foarte importantă deoarece acum copiii vor face anumite legături între ceea ce mâzgâlesc și obiectele ce-i înconjoară, începând a gândi în imagini. Copiii încep să observe acum că unele linii trasate au legături și asemănări cu anumite obiecte, dobândind oarecare încredere, realismului întâmplător i se va substitui treptat un realism voit, acesta fiind un salt calitativ deosebit de important. Acum are numeroase intenții în cursul cărora se va lovi de unele dificultăți printre care incapacitatea de sinteză, copilul nereușind încă să creeze un ansamblu coerent. Copilul va trebui în această fază mereu încurajat, îndrumat îndeaproape de părinți, creându-i-se anumite condiții de activitate atât printr-un dialog cât și prin explicarea pe înțelesul său a anumitor tehnici de lucru destul de simple (creioane colorate, cretă colorată).

Urmează o perioadă foarte importantă de dezvoltarea a copilului, viitor elev și anume:

c) *vârsta școlară mică sau faza realismului intelectual* (faza desenului ideo-plastic) de la 6 la 11 ani. Această perioadă va fi marcată în mod evident de un salt important mai ales în ceea ce privește coordonarea tuturor mișcărilor și a diferențierii

lor. Dispare acum acea rigiditate nefructuoasă a mişcărilor, acum copiii, elevii vor înţelege să redea diverse forme generale, ori culorile unor obiecte. Această fază poate fi chiar apogeul desenului infantil, copilul urmărind conştient să reprezinte anumite obiecte ce-l înconjoară, folosindu-şi chiar şi imaginaţia, un exemplu în acest sens ar fi desene în care elevii vor reprezenta diferite case transparente în care se poate vedea tot ceea ce se află în interior.

Etapa aceasta de trecere, de progres şi dezvoltare a tuturor funcţiilor copilului este fluctuantă, având regrese dar şi dezvoltări rapide, aici observându-se reprezentarea propriilor trăiri ale copilului, folosindu-şi desenele ca mijloc de comunicare. Imaginaţia lor este efervescentă, copiii putându-se inspira acum şi din lumea poveştilor, a basmelor, putând reda fel de fel de acţiuni ori combina diverse modele decorative. Se mai observă faptul că la această vârstă, în această perioadă de câţiva ani, copiii vor reprezenta în desenele lor tot felul de obiecte văzute succesiv din mai multe direcţii, înlăturându-se anumite părţi ale acestora care pentru copii nu sunt atât de importante, încercând parcă o sintetizare a lor, aceste obiecte fiind înfăţişate în diferitele lor părţi componente dar într-o altă ordine decât aceea în care se văd.

Caracteristicile principale ale acestor desene schematice ar fi în primul rând repetiţia unor scheme atât pentru reprezentarea figurilor umane cât şi pentru alte forme imaginate de copii, şi în al doilea rând toate formele vor fi aşezate în partea de jos, la baza paginii. Reprezentările grafice prin desene multiple, alături de joc, vor fi forma cea mai clară de acţiune a copiilor la această vârstă. De asemenea şi îndrumătorul îşi va putea fixa anumite scopuri mult mai elaborate în educarea aptitudinilor, cu un conţinut mai bogat, copiii având posibilitatea să urmărească acum un scop bine definit care să-i solicite eforturi mai mari în rezolvarea lui.

Următoarea perioadă este:

d) *vârsta şcolară mijlocie sau faza realismului vizual* (faza desenului fizioplastic) de la 11 la 14 ani.

În general această perioadă se caracterizează din punct de vedere fizic de o creştere accentuată în înălţime, însă dezvoltarea aparatului locomotor nu este însoţită în acelaşi ritm de dezvoltarea corespunzătoare a cutiei toracice şi nici a aparatului intern, de aici şi o înfăţişare destul de nearmonioasă a preadolescentului care este înalt, slab cu pieptul îngust, membrele superioare şi inferioare alungite, bazinul de asemenea disproporţionat. Toate aceste transformări de ordin biologic, dar în special

cele de ordin psihic vor bulversa întregul organism şi întreaga personalitate a copilului.

Această perioadă destul de dificilă traversată de copil în cele mai multe cazuri va fi accentuată de unele împrejurări deosebite, obiective sau subiective cum ar fi de exemplu emotivitatea naturală a copilului, sau condiţiile de viaţă ale acestuia care sunt în măsură să-l transforme radical, sporindu-i intensitatea şi violenţa manifestărilor, atribuind adolescenţei sale un caracter mai tumultuos. Însă, un regim de viaţă aşezat, normal, cu o viaţă familială organizată raţional este în măsură să prevină şi să înlăture multe din manifestările copilului ce ridică probleme în faţa educaţiei. Manifestările care se observă cel mai adesea în această perioadă a preadolescenţei sunt atitudinea de frondă, contestaţia, înclinaţia spre răzvrătire, non-conformismul, copilul descoperind acum că are voinţă, însă aceasta nu este atât de puternică pentru a discerne ce trebuie înfrânat, reţinut, stăpânit, de ceea ce este şi trebuie încurajat.

Toate aceste stări, atitudini îşi vor pune cu siguranţă amprenta pe desenele elevilor observându-se în mod evident de către profesorul de educaţie vizuală diversele stări confuze prin care trece elevul. Acum se va dezvolta foarte mult spiritul de observaţie al elevilor aceştia însuşind-şi diferite priceperi de reprezentare, desenele devenind astfel tot mai personale, arătând dinamism, caracteristici individuale tot mai diversificate. Treptat, copilul va introduce, conştient sau inconştient perspectiva vizuală sau diferite relaţii active dintre imagini tocmai datorită faptului că acum copilul va percepe tot mai clar, adecvat, realitatea, însă transpunerea în imagini plastice a tot ceea ce este în jurul său şi ştie, nu se mai realizează cu aceeaşi uşurinţă şi spontaneitate.

Acum intervine tot mai mult gândirea, analiza, comparaţia, redarea realului întâmpinând tot felul de obstacole care uneori sunt foarte greu de trecut mai ales în ceea ce priveşte stăpânirea unor mijloace tehnice de lucru. Aici rolul profesorului de educaţie vizuală este foarte mare pentru că el trebuie să ştie când să intervină în mod discret pentru a dirija întreaga activitate creativă în aşa fel încât imaginaţia şi libertatea de exprimare a elevilor să nu fie deloc compromisă.

Profesorul va orienta observaţia elevilor săi către mediul natural, către studiul structurilor din natură, către cunoaşterea unor fenomene deosebite ce se petrec aici, dezvoltându-le diferite capacităţi de a privi natura, de a o înţelege şi în acelaşi timp de

a o respecta. Foarte mulți adulți vor rămâne toată viața cam în această fază a desenului, fiind incapabili să facă un desen sensibil diferit de al unui copil de această vârstă, tocmai pentru că nu li s-au stimulat corect anumite abilități din punct de vedere tehnic, nu au fost îndrumați către studiu, către observații multiple din diverse domenii, către perceperea unor situații, a unor detalii sugestive. De asemenea intervenția factorului conștient, al autocriticii exagerate sau al diverselor manifestări ale celor din jur vor face ca elevul să stagneze din punct de vedere al reprezentărilor plastice, să devină mult mai interiorizat, mai închis la diversele explicații și exemple aduse de către profesor așa încât treptat, elevul se va plafona, rămânând în acest stadiu.

În sfârșit ultima perioadă de dezvoltarea a elevilor este:

e) *vârsta școlară mare*, 14-18 ani, când personalitatea elevului se stabilizează și se conturează, proces simultan cu formarea unei oarecare optici de viață fundamentată pe selectarea critică a unor etaloane, a unor criterii.

Acum elevul va descoperi noi universuri, o lume care i se pare că îi aparține numai lui și anume viața sa psihică interioară. Înclinația către o analiză riguroasă a propriilor trăiri, a sentimentelor, convingerilor îl vor face foarte exigent cu sine, critica fiind de multe ori îndreptată asupra sa. Pe de altă parte se va crea în jurul elevului o oarecare înclinație spre meditație, visare, izolare acum fiind perioada în care unii elevi își vor face jurnale personale în care își vor nota diverse evenimente, lucruri, desene interesante, astfel încât aceste jurnale vor fi chiar adevărate lucrări de artă.

Perioada aceasta este foarte benefică pentru formarea sa ca adult pentru că acum nu numai că își va descoperi diverse atitudini, trăiri profunde dar se va adânci și în frumusețile oferite de natura înconjurătoare, artă, literatură, fiind un bun prilej pentru dezvoltarea și aprofundarea creației artistice. Sunt momente de o puternică încărcătură afectivă, cu fel de fel de trăiri nuanțate, capabile să producă adevărate frământări serioase psihicului adolescentin. Se vor produce mutații calitative și în domeniul vieții intelectuale, gândirea devenită conceptuală consolidează un mod de gândire în care abstracțiunea secundată de generalizare îl poartă pe tânăr de la temeiurile concrete ale realității până la cele mai înalte și cuprinzătoare sinteze. Acum se observă și o sete de cunoaștere, de îmbogățire a orizontului de cunoștințe, de formarea a unei culturi generale cât mai vaste, cât și dorința de a dezvălui adevărul, de a-l susține și sluji. Și sub aspect moral se poate vedea un progres sensibil în

multiplicarea fondului de convingeri morale şi constituirea elementelor conştiinţei morale, care creează premisele responsabilităţii etice ale tânărului.

În general se vor observa câţiva parametri ai sensibilităţii estetice a elevilor cum ar fi:

a) oscilaţia gustului estetic, acesta într-un sens larg fiind o reacţie spontană la diverse înfăţişări. Gustul estetic este subiectiv, relativ schimbător, fiind legat de structura psihică a copiilor, de aceasta depinzând nivelul lor de pregătire artistico-plastic şi cultural în general. Gustul estetic se poate educa, se poate forma în timp de către profesorul de educaţie vizuală, procesul de educare ţinând seama şi de diferitele concepţii transmise de-a lungul generaţiilor, de influenţele sociale şi familiale. Elevii vor fi în permanenţă confruntaţi cu imagini de o mare plasticitate şi frumuseţe artistică, astfel încât aceştia să vadă şi să-şi însuşească treptat un ideal estetic.

Ei vor trebui conştientizaţi în ceea ce priveşte reacţiile lor de gust, iar în acelaşi timp profesorul le va aduce nenumărate exemple pozitive, un material documentar vast şi bine elaborat astfel încât elevii să meargă în descoperirea unor obiecte, lucruri estetice de mare rafinament. De asemenea profesorul de educaţie vizuală le va vorbi elevilor despre adevăratul fenomen kitsch care este pretutindeni în jurul lor, falsificând caracterul artistic al obiectelor, promovând prostul gust;

b) intelectualitatea este un alt parametru al sensibilităţii elevilor, aceasta desemnând reacţia elevilor faţă de fenomenul artistic. Elevii vor fi învăţaţi de un profesor cum trebuie să gândească şi să interpreteze opera de artă, cum să pătrundă în misterele acesteia, sensibilitatea artistică nemaifiind doar un simplu strat afectiv. Acum se va face apel şi la inteligenţă în analizarea şi aprecierea din toate punctele de vedere ale unei opere de artă. Elevul se va maturiza într-un mod cât mai optim din punct de vedere al intelectualităţii sale atunci când va fi mereu supus unor operaţii de abstractizare şi sintetizare, comparare şi generalizare, analizare, profesorul ţinând bineînţeles seama de stadiul de dezvoltare al inteligenţei elevilor;

c) reactivitatea este acea capacitate a elevilor de a reacţiona într-un sens pozitiv la contactul cu opera de artă, faţă de mediul natural ori faţă de relaţiile sociale. Astfel profesorul va observa atent dezvoltarea elevilor, comportamentul acestora, dându-le mereu exemple pozitive, frumoase din mediul natural în special, urmărind reacţiile elevilor şi încercând să-i conducă către drumul cel bun.

Se vor promova cu prioritate la nivelul înțelegerii elevilor cele mai valoroase atitudini, concepte, imagini, contribuindu-se astfel la formarea spiritului de discernământ, elevii reacționând la toate aceste exemplificări aproape mereu pozitiv. Adevăratele valori vor fi mereu puse în lumină de către profesor prin comparații și exemplificări, astfel încât lucrurile negative, non-valorile să fie într-un contrast puternic de imagine;

d) simțul selecției va fi de asemenea dezvoltat de către profesorul de educație vizuală formându-și elevii să meargă către o selectare a ceea ce văd în jur, să-și manifeste curiozitatea creativă. Se poate întâmpla uneori ca în opțiunile elevilor să nu fie criterii pozitive de apreciere, de aceea se va interveni prin nenumărate exemplificări pozitive, care să-i conducă pe elevi către ascuțirea acestui simț al selecției. În ceea ce privește acest simț al selecției s-ar putea vorbi de o selecție emoțională bazată pe intensitatea emoției pe care elevii o au în fața unei opere de artă, a unui obiect ori a unui fenomen, apoi mai poate fi selecția succesuală prin care se va identifica succesul cu valoarea artistică, considerându-se că lucrul, obiectul cu cele mai valoroase însușiri artistice este cel care are cea mai mare priză și succes la public, iar în ultimul rând mai poate fi vorba de selecția novatoare, care se referă la capacitatea de înnoire a operei de artă, perspectivele ce sunt deschise, setea de nou a publicului amator de frumos. Opera de artă poate fi bine primită la început pentru ca după o vreme să fie dată uitării și invers, profesorul de educație vizuală fiind cel care va explica elevilor săi adevăratele motivații ale acestor aspecte;

e) capacitatea imaginativă este de o mare importanță pentru că acum elevii își vor dezvolta într-un ritm accelerat fantezia creatoare, visul cu ajutorul căruia se vor putea realiza fel de fel de asociații, combinații și analogii. Stârnirea și dezvoltarea capacității imaginative a elevilor poate fi făcută în nenumărate feluri de profesor, în primul rând printr-un material didactic diversificat apoi, prin diferite excursii, vizite la muzee, călătorii, tabere de creație, elevii fiind deosebit de receptivi la toate aceste manifestări. Explicațiile profesorului au un rol foarte însemnat pentru elevi, conduita acestuia de asemenea, pentru că profesorul este un adevărat exemplu de urmat;

f) creativitatea este un alt parametru al sensibilității elevilor deosebit de important prin care aceștia posedă capacitatea de a elabora fel de fel de probleme, soluții, modele, legate de opera de artă relevând relații între obiecte și fenomene, găsind tot felul de căi noi de aflare a unor răspunsuri. Activitatea de însușire a unor

cunoştinţe, de cunoaştere aprofundată a lor, antrenate de gândire prin fel de fel de operaţii mintale vor ajuta la apariţia creativităţii. Elevii vor face analogii, analize, comparaţii, observaţii pertinente prin care încetul cu încetul se va ajunge la o capacitate de flexibilitate extraordinară a gândirii lor, la o ingeniozitate în găsirea unor noi soluţii pentru organizarea unui spaţiu compoziţional, de exemplu, ceea ce denotă o putere de creativitate ridicată. Există câteva funcţii ale creativităţii prin care elevii îşi manifestă trăirile, frământările şi dorinţele ascunse: inflexibilitatea de care am amintit mai sus, apoi fluiditatea, inventivitatea, spiritul critic, toate acestea ajutând la o construcţie cât mai expresivă a lumii lor compoziţionale.

În formarea şi dezvoltarea armonioasă a creativităţii avem câţiva factori foarte importanţi şi anume:

1) profesorul de educaţie vizuală va trebui ca prin experienţa sa bogată să apropie elevii de frumos, de lumea artelor. să dezvolte apoi la elevii săi gândirea artistică-plastică, aceasta reprezentând o calitate a gândirii umane extraordinară şi se bazează pe tot felul de date senzoriale, percepţii ce antrenează afectivitatea şi memoria vizuală;

2) climatul creativ este de asemenea foarte important şi anume atmosfera în care se va desfăşura întreaga activitate artistică, unde profesorul va stimula curiozitatea elevilor săi, îndemnându-i mereu, încurajându-i în tot ceea ce fac pozitiv, creându-se astfel o adevărată atmosferă de creativitate, de activitate liberă de căutări şi verificări, de schimburi de idei benefice concretizării unor idei şi de ce nu de competiţie, prin care să se cultive acest spirit al concurenţei;

3) în dezvoltarea creativităţii un factor important este acela de dobândire a elevilor a cât mai multor cunoştinţe din diverse domenii de activitate pe care aceştia le vor observa şi studia, aprofunda pentru ca mai apoi să-şi ia exact ceea ce este esenţial, ce au nevoie în conceperea unor teme artistice. Ei vor cunoaşte o serie de tehnici artistice foarte importante, apoi vor dobândi cunoştinţe vaste privind expresivitatea elementelor de limbaj, modalităţi de organizare a spaţiului compoziţional, îşi vor însuşi de asemenea un vocabular adecvat în acest domeniu al frumosului artistic, astfel încât creativitatea lor va fi stimulată în mod deosebit. Deci în formarea gândirii artistico-plastice ca o condiţie de bază a dezvoltării creativităţii un rol deosebit de important îl are şcoala prin profesorul de educaţie vizuală care ştie să-şi apropie elevii şi să-i conducă pe un drum ascendent, dar şi fel de fel de activităţi

extraşcolare cum sunt taberele de creaţie, excursiile în diferite locuri frumoase din ţară, cercurile plastice, vizitele la muzee, documentarea în biblioteci, întâlnirile cu artiştii profesionişti, schimburile de idei între elevi şi artişti, cât şi între elevi şi profesori.

Concluziile generale ce se pot desprinde din acest capitol al evoluţiei psihologice ce stau la baza educaţiei vizuale a elevilor ar fi următoarele:

a) se observă o dragoste a copiilor pentru desen, pentru mânuirea atât a creioanelor cât şi a culorilor care la început vine ca un adevărat joc pentru ca mai apoi, treptat, acest joc să se transforme în adevărată artă expresivă;

b) cu cât copiii încep să perceapă anumite forme, un anumit realism vizual, ei vor înţelege că fiecărui obiect desenat va trebui să i se dea forma clară şi culoarea reală aşa cum este ea în mediul înconjurător pentru ca abia mai târziu ei să-şi folosească din plin imaginaţia, combinând şi schimbând, abstractizând şi sintetizând;

c) cu cât copiii se vor dezvolta din punct de vedere intelectual se vor accentua diferenţierile stilistice (mijloacele de expresie);

d) La începutul dezvoltării copilului, desenele sale în linii mari vor exprima interioritatea sa, pentru ca treptat cu cât se vor acumula mai multe cunoştinţe, informaţii despre mediul înconjurător desenele sale să capete tendinţa de obiectivitate;

e) profesorul de educaţie vizuală, prin talentul său, este cel care va şti cum să îndrume pe elevi către descoperirea frumosului, către manifestări ale unor aptitudini deosebite, încurajându-i şi susţinându-i mereu în demersurile lor creatoare;

f) de asemenea profesorul de educaţie vizuală trebuie să poată deosebi aptitudinile reale de cele false, formându-şi o concepţie clară despre cum trebuie abordate anumite probleme mai delicate;

g) profesorul va fi cel care va studia diferitele etape de dezvoltare a elevilor săi dându-şi seama care vor fi factorii ce pot contribui la grăbirea trecerii de la perioada subiectivă a dezvoltării psihice a copiilor, la perioada obiectivă, fiind foarte interesaţi să ştie drumul ce trebuie urmărit pentru a stimula dezvoltarea firească şi a preîntâmpina apariţia unor complexe şi inhibări nesatisfăcătoare.

Capitolul 3. Metodologia activității didactice

Metodologia activității didactice are un rol foarte important în realizarea unor sarcini formative şi informative ale învățământului, impunând folosirea şi dezvoltarea ulterioară a unor metode şi procedee de lucru care să ducă la formarea unor deprinderi şi priceperi ce sunt atât de necesare elevilor.

Metodele de învățământ sunt anumite modalități de acțiune ce ajută elevii, sub îndrumarea profesorului ori într-un mod independent, să dobândească o serie de cunoştințe, informații, atât despre lumea înconjurătoare cât şi despre propriile lor frământări sufleteşti, formându-şi în acest mod o serie de aptitudini şi operații mentale. Prin toate aceste deprinderi, priceperi, informații deosebit de utile, elevii vor ajunge treptat către o concepție proprie asupra lumii, dar mai ales vor avea puterea şi ştiința necesară pentru a putea depăşi anumite obstacole ce se ivesc în calea lor de-a lungul vieții. Profesorul, îndrumătorul, le arată o cale, un plan de acțiune, o strategie a unei acțiuni, o succesiune de operații îndeplinite în vederea atingerii unui scop în aşa fel încât elevii să meargă mai apoi tot mai departe în elaborarea unor noi viziuni cât mai originale.

Metodele aplicate de către profesor au un rol determinant în formarea personalității elevilor fiind adevărate instrumente de lucru deosebit de necesare în activitatea de cunoaştere şi de dobândire a unor abilități. Într-un sens mai larg metoda este o practică raționalizată, o generalizare confirmată de experiență curentă care serveşte pentru transformarea într-un mod cât mai bun a realității umane. Metodele aplicate de către profesor sunt dintre cele mai diverse cuprinzând o sferă foarte largă de preocupări şi ajutând în mod clar şi firesc elevii în demersurile lor creative, ştiințifice, tehnice. Avem astfel metode de comunicare a unor cunoştințe de către profesor, metode de învățare a acestor informații cât mai variate, metode de verificare pe care îndrumătorul le aplică pentru a putea examina atent nivelul de informații pe care elevii şi l-au însuşit. Prin aceste metode didactice nu numai că se transmit informații utile, cunoştințe legate de diferitele domenii, dar urmăresc dezvoltarea armonioasă a unor calități intelectuale şi morale, precum şi controlul dobândirii

cunoştinţelor şi al formării priceperilor şi deprinderilor. Toate aceste metode vor transforma ulterior cunoştinţele dobândite de către elev în instrumente operaţionale şi funcţionale, servind unor scopuri de cunoaştere, instruire şi formative.

În general, prin metodologie didactică se înţelege acest ansamblu de metode pe care profesorul, îndrumătorul le foloseşte la lecţie, metode care se bazează pe o concepţie unitară despre procesul de învăţământ, pe principiile şi pe legile ce stau la baza acestuia. Se poate însă foarte bine înlocui chiar acest termen de metode cu alţi termeni apropiaţi sensului cum ar fi spre exemplu tehnici didactice, tehnici de învăţământ, strategii ale învăţării. Tehnicile didactice vor fi un ansamblu de metode , procedee folosite în scopul atingerii unor obiective educaţionale.

Metodologia didactică este o cuprindere generală a tuturor elementelor, fie ele tehnici ori metode de învăţare care presupune folosirea a cât mai multor procedee îmbinate în diverse moduri cum ar fi de exemplu problematizare, prelegeri, discuţii libere, descoperire, proiecte de cercetare, dezbateri, colocvii, conferinţe, seminarii, consultaţii, rapoarte individuale şi de grup, jocuri, studiu individual.

Metodele de predare-învăţare, tehnicile moderne de lucru, formele variate de organizare a activităţilor didactice şi tipurile noi de relaţii dintre profesor şi elev cuprind o serie de procedee de lucru pe care îndrumătorul le va folosi într-un mod cât mai eficient cu putinţă. Astfel fiecare metodă poate conţine o serie întreagă de procedee cum ar fi de exemplu anumite tehnici folosite de către elevi în abordarea unei compoziţii plastice, tehnici folosite atât în cadrul conversaţiei cât şi în cadrul demonstraţiei. Metodele cu o funcţie cognitivă, instrumentală şi formativă, vor trebui să exprime şi să indice volumul, calitatea şi succesiunea tuturor operaţiilor ce vor duce la scopul dorit sau care vor favoriza obţinerea unor anume rezultate dorite de către profesor.

Astfel alegerea acestor metode nu este la întâmplare, ele fiind foarte bine definite şi structurate în aşa fel încât o anume metodă să fie folosită unui anume scop. Criteriile de care se va ţine seama sunt dintre cele mai diverse şi anume: scopul urmărit în dezvoltarea unor capacităţi creative ale elevilor; conţinutul activităţii, fiind vorba aici de o serie întreagă de acţiuni pe care elevii trebuie să le întreprindă; particularităţile de vârstă şi nivelul pregătirii elevilor, ştiindu-se că la o anumită vârstă capacitatea de asimilare şi redare a elevilor este mai scăzută, aceasta crescând treptat odată cu dezvoltarea tânărului.

Toate metodele folosite trebuie să aibă o serie de indicații foarte clare şi explicite cu privire la condițiile în care se vor desfăşura acțiunile respective, înțelegându-se aici tot ceea ce influențează favorabil sau nefavorabil demersul creativ. În general o metodă nu are o valoare absolută prin ea însăşi, profesorul apelând la o serie întreagă de procedee ce vor implica şi alte metode de lucru în vederea unor armonizări depline a actului educativ. Această valoare este dată în special de o serie de factori cum ar fi orientarea ideologică a copilului respectiv, personalitatea celui care o aplică, cunoscându-se faptul că unii elevi îşi formează o anumită personalitate mult mai târziu decât alții; nivelul dezvoltării ştiinței şi tehnicii de la perioada respectivă, deoarece totul este într-o strânsă legătură nimic neputându-se face fără un minim apel la o diversitate de modalități de expresie, gradul de dezvoltare al elevilor; scopul urmărit de către profesor; condițiile în care este utilizată metoda respectivă sau chiar dotările necesare efectuării unor anumite procedee ori tehnici diversificate. Aşa s-ar putea explica faptul că uneori aceeaşi metodă dă rezultate diferite aplicată în condiții sau de către diferite persoane şi invers, metode diferite pot duce la aceleaşi rezultate în anumite situații.

Profesorul, cel mai adesea recurge la un întreg sistem de metode, ținând seama de cerințele sale, de complexitatea obiectivelor urmărite, dorind ca elevii să lucreze cu plăcere fiind mereu atraşi către noi descoperiri ce îi vor fascina şi le vor deschide noi căi de cunoaştere şi autocunoaştere. Se doreşte, şi se pune un accent deosebit pe latura formativă, pe dezvoltarea inițiativei, independenței, creativității, formației polivalente a elevilor. Îndrumătorul trebuie să-l facă pe elev să caute singur anumite răspunsuri, să-i stârnească curiozitatea şi dorința de a merge mai departe în elaborarea unor planuri cât mai originale, să devină tot mai conştient de rolul său în societate, de drumul ales în viață, să facă apel la toate cunoştințele şi priceperile sale.

Formarea personalității elevului este determinată atât de factorul social cât şi de condițiile de mediu şi de educația pe care le va însuşi. Educația pleacă în primul rând din familie fiind o treaptă deosebit de importantă pe care copilul trebuie să şi-o însuşească, pentru ca apoi şcoala să dirijeze şi să direcționeze sensibil către modelarea deosebită a viitorului adolescent. Aici un cuvânt greu de spus îl are şi acel factor genetic, premizele ereditare care facilitează apariția unor însuşiri psihice marcante pentru întreaga evoluție a tânărului. Formarea caracterului, personalității umane este determinat de relațiile variate, dinamice ale individului cu mediul natural şi social.

Totul este într-o strictă legătură şi într-un echilibru, sau mai bine spus aşa ar trebui să fie pentru formarea şi dezvoltarea armonioasă a unor caractere deosebite. Chiar şi când este vorba despre o înzestrare nativă deosebit de bogată cu puternice rădăcini sănătoase, pentru a se manifesta şi dezvolta într-un mod cât mai bun cu putinţă, are nevoie de condiţii şi mijloace oferite de societate. Tot ceea ce se petrece în jurul nostru ne va afecta mai mult sau mai puţin, lăsând amprente de neşters asupra sentimentelor şi a gândurilor noastre.

Elevii trebuie îndrumaţi cu o mare responsabilitate deoarece de multe ori societatea oferă o serie de aşa zise exemple nu atât de sugestive, contribuind la o deviere aproape imposibil de corectat mai târziu. Însă revenind la aspectele ce ţin strict de această metodologie a activităţii didactice, trebuie spus faptul că în transformarea şi modelarea unor caractere, a unor energii creatoare trebuie ţinut cont, în primul rând, de particularităţile de vârstă şi individuale ale elevilor, strâns legate de diferite acţiuni de cunoaştere şi transformare specifică a personalităţii lor. Sunt acţiuni cu rol moderator având un caracter conştient, normativ, informativ şi formativ, cu ajutorul lor organizându-se diferite forme de activităţi. Se urmăreşte dezvoltarea personalităţii individuale, dezvoltarea sensibilităţii creatoare a viitorului tânăr, a gândirii artistice plastice şi a gustului estetic.

Activităţile artistice plastice au un rol deosebit de important în formarea unor caractere puternice, a unor individualităţi cu o mare capacitate de adaptare şi de organizare a unor probleme noi, iar împreună cu celelalte forme de activităţi şcolare vor realiza trecerea de la un învăţământ în care accentul este pus pe informare şi memorare, la un învăţământ ce vine cu fel de fel de probleme noi, urmărind rezolvarea ingenioasă a acestora, atrăgând tânărul elev într-un proces de căutare continuu şi de elaborare a unor idei cât mai originale, procurând în acest fel elevilor experienţe pozitive cu largi perspective.

În general procesul de educaţie artistică al elevilor se dezvoltă pe câteva direcţii, cum ar fi în primul rând familiarizarea treptată a acestora cu elementele de limbaj plastic. Elevii vor fi îndrumaţi de către profesor în descoperirea acestor elemente de limbaj plastic pentru că în acest fel aceştia nu vor uita niciodată anumite lucruri clare ce ţin de teoria culorii, a dominantelor cromatice, a liniei, a punctului, a organizării armonioase a unui spaţiu plastic. Profesorul, prin talentul său va stârni

curiozitatea elevilor în a descoperi ei înşişi toate aceste elemente de limbaj plastic prin prezentarea unui material informativ-documentar cât mai vast.

O altă direcţie importantă este iniţierea judicioasă a elevilor în unele probleme ale actului de creaţie, profesorul venind cu multe exemple din lumea artei, vorbind atât despre artişti cât mai ales despre creaţiile lor şi despre problemele ivite şi rezolvate de către adevăraţii creatori. Puterea exemplului este fantastică pentru că, elevii vor dori mereu să li se arate şi să li se demonstreze tot ceea ce li se comunică, pentru că altfel îşi vor pierde imediat interesul găsindu-şi alte preocupări.

În al treilea rând, o altă direcţie ar fi aceea în care profesorul îi va îndemna prin propria sa manieră de comunicare cu elevii, ca aceştia să se apropie cu îndrăzneală dar şi cu precauţie, cu măsură faţă de frumuseţile mediului înconjurător, faţă de opera de artă dar şi faţă de alte creaţii artistice. Harul profesorului trebuie să fie deosebit pentru a putea atrage elevii către această minunată lume a creaţiei artistice, a frumosului estetic, care de altfel îşi are adânci rădăcini în mediul natural în plenitudinea formelor naturale.

În vederea însuşirii unui bagaj cât mai vast de cunoştinţe şi a dezvoltării ulterioare a acestora într-un mod cât mai eficient şi mai original se vor respecta o serie de principii adaptate la conţinutul şi cerinţele specifice, astfel putem vorbi în primul rând de principiul economicităţii şi al eficienţei prin care se doreşte şi se urmăreşte mai ales obţinerea unor rezultate bune folosindu-se un minim de mijloace materiale şi de timp. Cu alte cuvinte, profesorul trebuie să facă în aşa fel încât elevii să dea un randament maxim cu un minim de mijloace şi de timp folosindu-şi din plin imaginaţia creatoare, apelând uneori chiar şi la spontaneitatea unor improvizaţii de bună calitate. Astfel de multe ori lecţia poate deveni foarte plăcută şi cu rezonanţe multiple atunci când profesorul are acea ştiinţă a improvizării unor jocuri creative care să-i ducă pe elevi către rezolvarea unor probleme plastice într-un timp foarte scurt şi cu mijloace minime de exprimare. Adevărata creaţie nu presupune neapărat anumite mijloace materiale deosebite sau chiar un timp îndelungat de studiu şi elaborare, ci datorită pasiunii adevărate şi a hazardului a spontaneităţii pot apare lucrări de o mare plasticitate.

Un alt principiu ar fi acela al corelării interdisciplinare, privind disciplinele înrudite cum ar fi muzica, literatura, coregrafia, biologia sau de ce nu chiar geometria. Astfel elevii, sub îndrumarea profesorului vor putea face tot felul de schiţe

premergătoare unor coperți ori a unor ilustrații de carte plecându-se de la lectura unor opere literare. În ceea ce privește muzica se va putea pleca de la unele cântece cunoscute de elevi și repetate mereu la orele de muzică, ajungându-se apoi la elaborarea unor compoziții ingenioase. Chiar un fond muzical ori fredonarea de către elevi a unor melodii în timp ce lucrează pot conduce către compoziții foarte frumoase.

Biologia duce pe elevi într-o altă dimensiune extraordinară a explorării fantastice a unor spații nemaivăzute și nemaiîntâlnite, ajungându-se către elaborarea unor zone compoziționale în care structurile minerale, vegetale, să aibă efecte foarte interesante în construirea armonioasă a lucrărilor plastice. Geometria oferă elevilor acele zone clar delimitate în care figurile geometrice pot foarte bine fi încărcate cu sentimente profunde prin intermediul culorilor și a nuanțelor. Totul va căpăta astfel alte rezonanțe multiple făcându-i pe elevi să fie atrași de construirea și imaginarea unor forme colorate cât mai expresive și mai atrăgătoare. Astfel matematica se va apropia foarte mult de acea înțelegere nu numai logică, rațională dar și sufletească pe care mulți o vor percepe astfel mult mai bine și mai clar.

Un alt principiu ar fi acela al libertății înțelese folosit în scopul afirmării neîngrădite a capacităților creatoare ale elevilor. Profesorul trebuie în același timp să lase pe elevi să creeze cât mai liber cu putință, să nu le îngrădească opțiunile ci doar să-i sprijine în demersurile lor creatoare. Cu cât un elev va fi mai constrâns să facă un anumit lucru, cu atât acesta va simți o povară copleșitoare asupra sa iar rezultatul va fi cu siguranță sortit eșecului. De aceea îndrumătorul are menirea să arate doar acea cale a descoperirilor practice.

Și, în fine, s-ar mai putea vorbi de principiul controlului și al autocontrolului care privește dezvoltarea spiritului lor critic și autocritic, precum și al capacității lor de a face aprecieri de valoare și de gust artistic. Elevii vor fi astfel încurajați de către profesor să-și analizeze atent lucrările plastice efectuate în clasă, să le comenteze chiar și să discute apoi între ei probleme legate de rezolvarea ori de nerezolvarea interesantă a unor viziuni plastice. În acest fel ei își vor dezvolta treptat spiritul de observație, de analiză pragmatică, de autodepășire, recurgând mai apoi la alte modalități de exprimare a tuturor ideilor ingenioase.

Toate aceste principii se pot aplica în cadrul lecțiilor, însă ele vor acționa într-o strânsă legătură discretă, profesorul fiind acela care trebuie să știe să îmbine într-un mod cât mai plăcut diferitele probleme ce se ivesc în cadrul lecției respective.

Metodele folosite de către profesor devin instrumente de lucru pentru elevi, asigurând totodată şi realizarea sarcinilor specifice instructiv-formative ale profesorului de educaţie vizuală.

Dezvoltarea sensibilităţii creatoare a elevilor, a capacităţii lor de a-şi imagina, de a inventa forme cu totul noi este un scop ce trebuie urmărit îndeaproape de către profesor iar pentru acest lucru, începutul lecţiei trebuie să-i introducă treptat pe elevi în atmosfera creaţiei plastice. Astfel, s-ar putea începe cu antrenarea acuităţii lor vizuale, cu metode foarte eficiente ce vizează pregătirea elevilor pentru ora respectivă, organizându-se mai multe exerciţii-joc cu anumite reguli, praguri şi aspecte competitive.

De exemplu elevii vor fi stimulaţi să juxtapună pe o hârtie foiţe în culori diferite după criteriul: culori calde, culori reci; culori închise-deschise; culori strălucitoare, pure sau tulburate. Aceste juxtapuneri se mai pot face şi urmărind contraste de complementaritate sau al degradeurilor, al culorilor vecine în spectrul luminii, deosebit de important fiind dezvoltarea sensibilităţii cromatice a elevilor ce se realizează odată cu îmbogăţirea vocabularului lor plastic precum şi cu dezvoltarea abilităţilor lor de a folosi diferite tehnici de lucru (acuarelă, tempera, guaşe).

Un alt exerciţiu joc pe care profesorul îl poate folosi la începutul orei este acela în care elevii sunt stimulaţi să găsească care anume obiecte sunt egale ca înălţime şi apoi ca grosime dintr-un şir de obiecte asemănătoare. Apoi să găsească care obiecte sunt cele mai opuse, având forma cea mai contrastantă, dintr-un şir de obiecte diferite. Elevii vor mai fi încurajaţi să găsească care obiecte sunt cele mai asemănătoare, dintr-un şir de obiecte asemenea, care le sunt prezentate într-o anumită ordine gradată. Tot legat de formele obiectelor ce-i înconjoară, elevii vor fi îndrumaţi să aşeze mai multe obiecte în diferite ordini şi anume: în ordine gradată, succesivă, după mărime, în ordine contrastantă după criteriul mare-mic, după criteriul contrastului de formă sau culoare. Astfel elevii vor prinde curaj şi vor folosi formele ce-i înconjoară în antrenarea unor capacităţi vizuale deosebite pe care le au şi care îi vor ajuta în conceperea unor dimensiuni plastice noi. Se mai pot organiza jocuri ce vizează simţurile tactile după criteriile: obiect alunecos, umed, tare, înţepător, moale, mătăsos, scrobit, cerându-se elevilor să spună fiecare ce simte, asociind toate aceste senzaţii cu unele senzaţii vizuale legate de formă, textură sau de culoare, pe care să le redea grafic pe foaia lor de desen.

Profesorul trebuie să fie cât mai inventiv şi mai deschis nu numai în ceea ce priveşte comunicarea cu elevii dar se poate chiar implica activ în procesul de elaborare a unor noi forme şi structuri exemplificând astfel într-un mod direct, clar şi concis ceea ce doreşte de la elevii săi. În ceea ce priveşte metodele folosite de către acesta la orele de curs, acestea se vor îmbina şi combina astfel încât să se poată realiza şi atinge obiectivul propus.

Metodele didactice tradiţionale sunt conversaţia, demonstraţia, metoda exerciţiului sau metoda expunerii sistematice a cunoştinţelor.

Metoda conversaţiei este una din metodele utilizate în învăţământ din cele mai vechi timpuri şi cu o largă răspândire în şcoala contemporană. Metoda conversaţiei sau a dialogului este o convorbire organizată şi dirijată între profesori şi elevi prin care se realizează o multitudine de sarcini ale procesului de învăţământ. Conversaţia este una dintre metodele active, complexe prin care profesorul se poate apropia de sufletul elevilor, dialogând cu aceştia şi simţindu-i cel mai bine. Este bazată pe întrebări, răspunsuri, presupunând de fapt atât întrebările profesorului adresate elevilor, cât şi cele ale elevilor adresate profesorului, precum şi colegilor sau clasei.

Această metodă a conversaţiei, a dialogului poate fi utilizată în scopuri didactice variate şi anume de dobândire a unor noi cunoştinţe, consolidarea, recapitularea şi sistematizarea lor, precum şi pentru verificare şi control. Elevii vor da răspunsuri la fiecare întrebare, dezvăluind în acest fel acel efort depus de către aceştia în rezolvarea anumitor probleme, arătând profesorului în acest mod şi gradul lor de preocupare pentru aceste rezolvări dificile uneori. Răspunsurile certifică gradul lor de asimilare a tuturor cunoştinţelor stăpânite, asociaţiile provocate, judecata efectuată şi multe alte probleme, permiţând în acest mod adaptarea întrebării următoare condiţiilor create de cea anterioară. Dacă în mod aparent această metodă a conversaţiei, a dialogului este simplă, ea presupune o apropiere sufletească deosebită între profesor şi elev, o înţelegere profundă a tuturor frământărilor pe care le are elevul.

Metoda aceasta este chiar destul de pretenţioasă cerând pe lângă o îndelungată experienţă didactică şi o adevărată artă în formularea şi dirijarea întrebărilor. În general toate metodele fie ele tradiţionale sau moderne se combină între ele dorindu-

se de fapt atingerea unor obiective foarte clare ce presupun o implicare directă pe toate planurile din partea profesorului. Tocmai datorită unor planuri foarte riguros concepute şi elaborate, a unor întrebări bine gândite şi formulate, a unei implicări sufleteşti emotive totale, elevii pot fi conduşi spre descoperirea unor adevăruri în stabilirea unor relaţii între diferite fenomene, spre formularea unor reguli, concluzii satisfăcătoare legate de tema studiată.

Această metodă oferă chiar o anumită autonomie elevilor în abordarea unor probleme plastice, profesorul încurajându-i pe elevi să întrebe mereu ce au neclarificat. Dar pentru a se ajunge aici, profesorul trebuie să prezinte în aşa fel problema respectivă încât aceasta să incite curiozitatea elevilor, interesul şi gândirea lor către căutarea unor răspunsuri, a unor soluţii ingenioase originale. Această metodă este una din căile prin care se încearcă a se înlătura învăţarea mecanică de către elevi a unor probleme cum ar fi cele legate de teoria culorilor sau a altor teme plastice. De asemenea este foarte bine ca profesorul să reducă numărul întrebărilor pe care le va adresa elevilor la una sau două, dar care să solicite răspunsuri foarte bine gândite şi analizate de elevi, bazate pe observaţii sau experienţe noi. Tocmai prin aceste întrebări, profesorul provoacă pe elevi să-şi imagineze, să dea frâu liber căutărilor imaginative, să gândească cât mai creativ într-o perspectivă cât mai largă.

Profesorul se va ajuta de asemenea de materialul didactic, prezentând elevilor planşe din albume cu reproduceri reuşite după opere de artă, diapozitive sau desene ale copiilor, în care elevii pot descoperi diferite soluţii cu privire la rezolvarea unor aspecte ale problemei puse în discuţie. Dialogul trebuie să fie permanent deschis şi sincer, profesorul fiind acela care dirijează subtil pe elevi către rezolvarea tuturor problemelor plastice apărute.

Eforturile intelectuale ale elevilor (observaţia, comparaţia, analogia) sunt îndrumate îndeaproape de către profesor chiar în anumite direcţii divergente fapt care dezvoltă la elevi deprinderea de a privi problemele respective din mai multe unghiuri de vedere. Aceasta va face ca elevii să caute mai departe singuri rezolvarea unor situaţii să se familiarizeze cu unele tehnici ale culegerii de informaţii prin observarea şi cercetarea individuală a unor reproduceri după operele de artă şi de folosire ulterioară a lor în organizarea spaţiului plastic. Profesorul va demonstra elevilor anumite procedee de lucru ce ţin de diferite tehnici care sunt încă necunoscute de către elevi.

Conversația poate fi de mai multe feluri, asta bineînțeles în funcție de scopul spre care este orientată utilizarea ei, astfel putem avea un dialog sub forma, sau mai bine spus cu accentul pus pe comunicarea-însușirea unor noi cunoștințe dintre cele pe care elevii nu le cunosc îndeajuns în domeniul culorii, al formei, structurilor, compoziției. Putem avea apoi o conversație care pune accent pe fixarea și consolidarea cunoștințelor în care profesorul accentuează în mod deliberat pe anumite zone mai importante ale discursului său plastic. Și în fine putem avea o conversație, un dialog în care profesorul, îndrumătorul elevilor, să orienteze subiectul dialogului respectiv către zone de repetare, sistematizare a tuturor cunoștințelor asimilate pentru ca mai apoi totul să se îndrepte treptat spre întrebări ce vizează verificarea și aprecierea capacității de asimilare a elevilor.

Conversația, în funcție de modul de organizare poate fi de asemenea liberă sau dirijată. În funcție de relația profesor–elev, conversația poate fi individuală sau colectivă, frontală sau în funcție de locul ei în lecție conversația este introductivă, de recapitulare a tuturor cunoștințelor, o sinteză de fapt ce urmărește observarea îndeaproape a puterii de asimilare a elevilor. De asemenea după însușirile psihice solicitate conversația poate fi adecvată preponderent gândirii sau memoriei, observației, imaginației, creativității, inventivității.

Elevii vor fi îndrumați și corectați mereu de către profesor acesta din urmă având un rol deosebit de important pentru că el trebuie să dirijeze pe toți elevii, să-i observe îndeaproape, să-i îndrume discret dar în mod eficient așa încât aceștia să-și păstreze acea plăcere sinceră a lucrului individual sau pe grupe, să se aplece cu sufletul deschis către lucrarea de artă propriu-zisă. Talentul îndrumătorului este acela care face elevii săi să aștepte cu nerăbdare lecția respectivă, să vină cu întrebări care mai de care mai diversificate din domeniul artelor vizuale. Conversația, dialogul, cu cât este mai sincer și mai deschis va duce la rezolvarea cât mai ingenioasă din punct de vedere plastic a unor imagini compoziționale interesante. Copiii, elevii simt cel mai bine sufletul celui din fața lor iar atunci când îndrumătorul le vorbește și le explică punându-și întreaga energie și pricepere, atunci cu siguranță că lecția respectivă, informațiile comunicate vor fi bine însușite.

Conversația introductivă prin care profesorul simte pe elevii săi, începând să-i atragă într-un dialog ce vizează însușirea unor termeni plastici sau a unor repere clare ale unor construcții vizuale deosebite, poate avea două aspecte aplicabile la

majoritatea obiectelor de învățământ și anume de obicei la începutul predării unui obiect nou dar și la începutul lecțiilor pentru pregătirea psihologică a unui nou material. Conversația prin care se dobândesc noi cunoștințe fie din domeniul elementelor de limbaj plastic, fie din domeniul analizării vieții și activității creative ale unor mari personalități, se poate folosi doar atunci când elevii au unele date din experiența lor anterioară sau din studiul individual pe care să se poată sprijini noile cunoștințe și care să permită realizarea unei conversații.

Este foarte clar faptul că mulți elevi primesc o educație plastică încă din mediul familial fiind într-o oarecare măsură familiarizați cu anumite elemente de ordin vizual care acum vor fi îmbogățite sau chiar corectate acolo unde este cazul, de către profesorul de arte vizuale. Unii elevi vin, este foarte adevărat cu unele cunoștințe greșit însușite în anumite privințe însă printr-o exemplificare clară și la obiect, profesorul reușește imediat să le arate calea cea bună. Această formă de conversație, dialog presupune urmărirea consecventă a scopului lecției, succesiunea logică a întrebărilor și evitarea oricăror elemente obositoare ce sunt inutile.

Conversația de fixare și consolidare a cunoștințelor care se folosește de obicei în etapa lecției în care se dorește sublinierea ideilor celor mai importante și mai clare, pretinde întrebări cât mai adecvate. Conversația de repetare și sistematizare, cerută mai ales de o lecție de tipul respectiv va urmări cu precădere sintetizarea și sistematizarea întregului volum de cunoștințe, subordonându-le unor idei majore. Aici profesorul dorește ca în cele din urmă să observe dacă elevii au rămas cu cele mai clare și mai prețioase idei care îi vor duce negreșit pe elevi în conceperea unor teme compoziționale reușite. Conversația finală se utilizează în modul cel mai bun cu putință după efectuarea unor vizite la muzee de artă și nu numai, la vizite în atelierele de creație a unor artiști profesioniști, excursii în mediul natural concretizate prin observarea atentă a structurilor și a tuturor elementelor naturale, care îi vor ajuta cu certitudine pe elevi în abordarea ulterioară a unor lucrări pe diverse teme plastice.

Conversația ce are ca scop verificarea și aprecierea tuturor informațiilor asimilate de către elevi va lua adesea forma unor întrebări simple și directe, clare la obiect, de natură să scoată la iveală temeinicia cunoștințelor, înțelegerea lor, capacitatea elevilor de a reproduce, de a le motiva, de a le aplica. În toate aceste forme, trebuie luate în considerare: obiectivele generale și speciale ce trebuie realizate prin conversație, materialul, conținutul ce trebuie studiat, nivelul de pregătire al

elevilor, particularitățile proceselor psihice solicitate. Pentru a se stimula elevii, în a fi cât mai atenți și în același timp cât mai activi, eficiența conversației, a dialogului fiind maximă, profesorul va recurge la folosirea unei cât mai diverse game de întrebări. Acestea pot fi generale și speciale sau fundamentale și ajutătoare, adecvate memoriei sau gândirii, creatoare sau reproducătoare (comparații, analiză, caracterizare, motivare, apreciere, explicații).

Toate întrebările puse de către profesor, îndreptate spre obținerea unor răspunsuri gândite și elaborate de elevi doresc să provoace starea de căutare permanentă de tensionare momentană necesară găsirii răspunsului adecvat. Astfel alternarea diverselor tipuri de întrebări contribuie la satisfacerea acestor cerințe. Întrebările trebuie de asemenea puse într-o succesiune logică, profesorul căutând ca elevii să ajungă treptat, într-un mod logic, la un răspuns, iar acesta să-l ajute pe elev să înțeleagă problema plastică în ansamblul său. De asemenea întrebările trebuie să fie clare, scurte, precise, corecte din toate punctele de vedere. În ceea ce privește acum răspunsurile elevilor, acestea vor ține seama, bineînțeles de niște cerințe, a căror respectare duce la formarea deprinderii de exprimare corectă, clară, argumentată și anume: răspunsurile privind întrebările puse de către profesor în ceea ce privește tema plastică respectivă trebuie să fie corecte ca fond, să cuprindă răspunsul integral și să fie exprimate precis din punct de vedere stilistic și gramatical; trebuie apoi să demonstreze înțelegerea fenomenelor plastice însușite de către elevul respectiv, cunoașterea unor fapte, cauze, a legăturilor dintre ele și să poată fi motivate. De asemenea răspunsurile trebuie să fie date independent, la timp și complet, fără paranteze inutile.

Profesorul îi îndeamnă pe elevi să contribuie cât mai mult la acest așa-zis parteneriat al dialogului, ca interlocutori, trebuind să aibă și ei inițiativă de comunicare, iar pentru aceasta este foarte bine ca îndrumătorul să stimuleze și să ajute pe elevi să învețe să poarte o conversație, să participe la o dezbatere și să facă din ea o formă de cunoaștere. Ca orice metodă și aceasta a conversației, a dialogului dintre profesor și elevi are limitele sale și anume, fragmentarea problemei respective pentru ca elevii să poată ajunge treptat la miezul acesteia, ocolirea răspunsului direct pe care îl cere uneori, dar bineînțeles această metodă are și avantaje în ceea ce privește ușurința cu care se poate combina cu celelalte metode.

Conversația pretinde o tehnică foarte complexă de lucru cu elevii, profesorul trebuind cu adevărat să aibă acel dar atât de necesar în domeniul învățământului pentru a putea să şi-i apropie pe elevi, să-i cunoască din toate punctele de vedere atât sufleteşte cât şi mental.

Metoda demonstrației. Este o metodă deosebit de importantă în procesul educațional datorită multiplelor sale virtuți activizatoare şi a caracterului ei polivalent. Denumirea acestei metode vine din latinescul *demenstro,- are* care înseamnă a arăta, a organiza, a prezenta.

Metoda demonstrației înseamnă reprezentarea unor obiecte, fenomene, tehnici de lucru, elevilor, în scopul de a uşura înțelegerea cunoştințelor, formarea unor priceperi şi deprinderi de a lucra atât în grup, cât şi individual, executând cât mai corect activitățile plastice propriu-zise. Trebuie detaşată demonstrația logică, teoretică prin care se înțelege fundamentarea pe cale deductivă a unui adevăr enunțat de metoda demonstrației aplicată în procesul didactic, plastic, în care profesorul vine cu diferite materiale deosebite pe care le prezintă elevilor, făcându-le scurte comentarii concrete. Această metodă a demonstrației va fi aplicată la toate obiectele de învățământ cu scopul de a comunica informații diverse, dobândirea de noi cunoştințe temeinice, consolidarea unor cunoştințe mai vechi, priceperi şi deprinderi, formarea unor calități intelectuale sau aplicarea şi verificarea acestora.

Metoda demonstrației poate lua forme diferite în funcție de varietatea materialelor (natural, figurativ, grafic, simbolic), apoi în funcție de scopul urmărit (de comunicare a unor informații clare şi precise, de consolidare, de dezvoltare a unor însuşiri, de verificare) şi de particularitățile de vârstă ale elevilor. Dintre toate aceste forme de comunicare şi demonstrare de către profesor vom aminti:

a) demonstrația obiectelor, fenomenelor şi proceselor naturale prin care elevii sunt stimulați să observe structuri naturale, forme de relief, fenomene diverse întâlnite în mediul natural, pentru a putea mai apoi să treacă concret la realizarea unor compoziții armonioase unitare;

b) demonstrația prin experiență prin care îndrumătorul explică elevilor anumite tehnici, arătând în mod direct cum se vor efectua într-un mod cât mai clar, elevii urmând exemplul şi efectuând mai apoi singuri diferite experiențe cromatice ori de altă natură;

c) demonstrația prin desene în care profesorul chiar va schița pe tablă anumite compoziții simple, ori scheme cromatice importante după care elevii se vor ghida în diferitele lor încercări de aprofundare;

d) demonstrația cu ajutorul materialelor grafice (fotografii, diapozitive, tablouri, scheme, diagrame), această demonstrație având un rol foarte important întrucât impactul vizual este foarte mare, elevii văzând totul în timp ce li se şi explică ceea ce au de făcut;

e) demonstrația cu ajutorul mijloacelor tehnice moderne (diafilme, magnetofon, filme documentare, computer), acestea având şi ele rolul de a implica activ pe elevi în observarea şi comentarea chiar a unor imagini deosebit de interesante din domeniul artelor vizuale, observații care vor duce ulterior la îmbogățirea bagajului de cunoştințe şi la descoperirea unor noi lucruri şi fenomene legate de evenimente artistice din diverse perioade;

f) demonstrația prin acțiuni în care profesorul va dezvolta, în cadrul unor cercuri de desen, anumite probleme legate de artele vizuale, luându-le acum separat, şi încercându-se dispunerea mai pe larg a câtorva elemente concrete ce asigură o bună desfăşurare a procesului educațional.

a) Demonstrarea obiectelor, fenomenelor şi proceselor naturale are un rol hotărâtor în dezvoltarea unor capacități ale elevilor de a observa, interpreta şi îmbina diversele elemente naturale într-un mod cât mai armonios, plăcut ochiului. Este foarte necesar ca în măsura posibilităților, în procesul de învățământ să fie folosite obiectele, fenomenele şi procesele naturale pentru a-l ajuta pe elev să cunoască, să înțeleagă şi să explice realitatea înconjurătoare, mediul în care se dezvoltă şi din care îşi însuşeşte o mare parte din cunoştințe. Demonstrarea unor fenomene multiple ce are loc în mediul natural ajută pe elev să-şi formeze imagini, reprezentări şi noțiuni clare cu un conținut bogat şi precis. Toată această prezentare se va face de către profesor prin descrierea, dirijarea observației elevilor, care privind chiar pe acesta în contact direct cu ele, îi va ajuta să le perceapă şi să le înțeleagă.

Îndrumătorul, profesorul, va conduce observația elevilor astfel ca ei să sesizeze ceea ce este esențial, caracteristic, să înțeleagă structura şi funcționarea aparatului, instrumentului organului respectiv. Cu ajutorul materialelor didactice puse la dispoziția profesorului de către unitatea respectivă de învățământ sau cu propriile materiale, îndrumătorul poate demonstra elevilor nu numai diverse structuri şi

mecanismele de formare a acestora, ci şi valoarea unor legi potrivit cărora acestea există sau acţionează. Astfel, captarea atenţiei elevilor va fi deplină, aceştia fiind fascinaţi de multitudinea informaţiilor noi pe care le vor primi.

b) Demonstrarea prin experienţe este strâns legată de prezentarea obiectelor şi fenomenelor naturale, deoarece experienţele nu sunt altceva decât nişte fapte provocate în mod deliberat. Toate experienţele efectuate de către profesor au avantajul că prezintă fenomenul în procesualitatea lui, putându-se repeta, permiţând astfel elevilor să observe şi să-şi noteze cât mai atent desfăşurarea acestuia şi să poată ajunge treptat la propriile concluzii creatoare. Astfel se va naşte opera de artă originală în care sufletul elevului se simte şi care are aceea putere extraordinară de a atrage.

Experienţele efectuate trebuie să fie cât mai simple şi mai clare, adaptate nivelului de înţelegere al elevilor astfel încât aceştia nu numai să fie atenţi dar şi să-şi poată însuşi informaţiile necesare. În momentul în care experienţele efectuate de către îndrumător sunt prea lungi, atunci puterea de concentrare a elevilor scade, aceştia căutând imediat alte surse de informaţie.

c) Demonstraţia prin desene, prin tot felul de materiale grafice dă posibilitatea elevilor să vadă în mod concret ce s-a mai făcut în ceea ce priveşte tema respectivă, ajutându-i astfel, într-un punct clar de plecare către noi viziuni personale. Astfel, acolo unde nu pot fi utilizate alte materiale pentru demonstraţie, desenul este cel care suplineşte în mod concis şi eficient, ducând către dimensiuni creative nebănuite. Această putere extraordinară a exemplului, a înfăţişării unor desene tot de-ale altor elevi, au o mare forţă de pătrundere în conştientul mental al elevilor, declanşând la aceştia aceea dorinţă de concurenţă benefică actului creator. Desenul, de asemenea, poate fi folosit la foarte multe obiecte de învăţământ, cum ar fi de exemplu: geografia, istoria, fizica, biologia, însoţind expunerea profesorului şi uşurând înţelegerea şi reţinerea celor explicate.

d) Demonstrarea cu ajutorul materialelor grafice (fotografii, tablouri, scheme, planşe) duce la reproducerea într-o formă mai mult sau mai puţin apropiată a obiectului sau a fenomenului despre care este vorba, servind ca intermediar adeseori şi uşurând procesul de generalizare. Se vor bucura de o mare atenţie anumite fotografii ce prezintă diverse opere de artă, însoţite mai apoi de comentarii plastice scurte din partea profesorului, apoi sunt foarte bine observate şi analizate de către elevi diversele

materiale în volum, cum ar fi machete, mulaje, modele, care incită curiozitatea nu numai privirii, dar şi simţurilor tactile. Acestea pot reproduce la scară mai mică şi uneori chiar simplificată diverse instrumente, organe, aparate, care nu fac altceva decât să înlesnească reprezentarea lor în diverse ipostaze compoziţionale, asigurând în acelaşi timp asimilarea unor noi cunoştinţe.

e) Demonstrarea cu ajutorul tehnicilor moderne are în zilele noastre un impact foarte mare, într-un sens cât se poate de pozitiv. Câmpul de acţiune al demonstraţiei s-a lărgit considerabil, prin apelul la noile mijloace tehnice ce sunt puse în slujba învăţământului şi anume în primul rând calculatorul, computerul ce favorizează nu numai culegerea imediată a unor informaţii de ultimă oră din domeniul activităţilor plastice, dar cu ajutorul său se pot arăta de către profesor diverse scheme compoziţionale, structuri noi, elemente de cromatologie şi multe alte direcţii foarte interesante. Valoarea deosebită a mijloacelor tehnice (documentară, analitică, educativă) constă în faptul că ele influenţează într-o mare măsură procesul de cunoaştere al elevilor. Pe lângă faptul că sunt un suport material senzorial al gândirii, oferind condiţii superioare de percepere, ele sporesc foarte mult posibilităţile elevilor de o observa şi a pătrunde în numeroasele taine ale naturii, ale vieţii şi societăţii, altfel greu accesibile simţurilor lor.

Toate aceste materiale didactice noi, utilizate corect, vor antrena nu numai capacităţile cognitive ale elevilor ci şi alte procese active (afective, de aşteptare, de investigare, de explorare) a unor domenii mai puţin cunoscute. Toate acestea au pe lângă valoare instructivă şi o valoare formativă. Ca elemente ale demonstraţiei acestea presupun îmbinarea lor cu conversaţia, cu dirijarea observaţiei, cu exerciţiile, cu desenele, cu lucrările de laborator, cu ajutorul cărora informaţia primită este prelucrată şi integrată în sistemul cunoştinţelor anterioare.

Filmele documentare care prezintă fie viaţa unor mari maeştri ai picturii, fie se axează foarte strict pe comentarea unor opere de artă celebre, captează atenţia tuturor elevilor ducându-i către dimensiuni ale creaţiei nebănuite deoarece aici va interveni, pe lângă fascinaţia lor, şi imaginaţia fiecăruia dintre ei, conducându-i în final către elaborarea unor spaţii plastice foarte reuşite. Diafilmele, diapozitivele, banda magnetică, radioul, magnetoscopul vin spre a îmbogăţi şi a spori eficienţa acţiunii didactice prin mijloace specifice, utilizând un limbaj imagistic foarte accesibil. Se poate recurge la constituirea unei televiziuni cu circuit închis (înăuntrul

şcolii), care va putea permite organizarea şi desfăşurarea în condiţii ideale a unor lecţii sau activităţi demonstrative care fără a deranja clasa pot fi comentate şi analizate de către elevi, astfel încât problemele plastice pe care profesorul doreşte să le exprime să fie cât mai direct şi mai interesant expuse. Toate aceste mijloace tehnice moderne privite în ansamblu prezintă în mod cert câteva avantaje ce fac din ele instrumente foarte importante pentru învăţământ: imaginile vizuale creează elevilor condiţii de a descoperi fapte şi relaţii noi, de a cunoaşte într-un timp scurt ultimele noutăţi în domeniul artelor vizuale şi nu numai, de a înţelege cât mai profund lumea şi viaţa.

Imaginile pe care ni le oferă toate aceste modalităţi moderne de expunere a informaţiilor înviorează percepţia, trezesc interesul, favorizează o analiză mai pătrunzătoare, sprijină şi scurtează drumul către ceea ce este esenţial spre relaţii, cauze, generalizări, sinteze, filmul documentar oferind o imagine panoramică asupra unor aspecte esenţiale ale artei şi ale artiştilor. Toate aceste mijloace moderne prin care profesorul demonstrează elevilor anumite date şi informaţii necesare prelungesc foarte mult puterea de cuprindere şi de pătrundere a elevilor. Astfel aceştia vor fi familiarizaţi îndeaproape cu lucruri, fenomene, evenimente multiple, procese care într-un alt mod le vor rămâne inaccesibile, aici putându-se aminti de călătorii imaginare în lumi microorganice, călătorii în adâncul pământului, în lumea mineralelor şi a cristalelor, observaţii în interiorul organismului, dezvăluindu-se multe intimităţi ale universului. Toate eforturile pe care profesorul le va face nu vor fi deloc în zadar, elevii rămânând deseori marcaţi de toate demonstraţiile practice făcute şi la rândul lor dorind să încerce noi descoperiri creative.

Aceste demonstraţii nu se opresc numai la activarea percepţiei şi a interesului, ci în condiţii prielnice vor stimula toate procesele intelectuale (imaginaţia, memoria, gândirea, creativitatea şi de ce nu chiar motivaţia învăţării). Mai mult decât atât toate demonstraţiile eficiente vor duce la influenţarea benefică a elevilor în dezvoltarea unor capacităţi extraordinare de sintetizare, abstractizare, generalizare pozitivă şi constructivă, ajutându-i pe elevi să-şi modeleze personalitatea, potrivit unor puternice convingeri. Demonstrarea de către profesor prin intermediul mijloacelor moderne pretinde cunoaşterea nu numai a unor tehnologii didactice comune dar şi a ceea ce are specific fiecare din ele. Astfel un film documentar despre analiza unei opere de artă cunoscute poate fi utilizat la începutul lecţiei sau la sfârşitul ei, continuu sau cu întreruperi scurte, în vederea cometării unor aspecte interesante în întregime sau pe părţi, cu comentarii sau fără, îmbinat cu alte metode sau singur.

Această învățare cu ajutorul mijloacelor moderne amintite, audio-vizuale, presupune pregătirea elevilor cu anumite deprinderi pe baza cărora ei să folosească aceste mijloace în scopul de a învăța şi ca pe nişte instrumente de învățare care folosesc anumite limbaje specifice. Introducerea sistemelor multimedia în procesul de învățământ are şi o mai mare eficiență atunci când acestea sunt folosite combinat şi atunci când se urmăreşte chiar interacțiunea lor. Bineînțeles nu trebuie mers pe cealaltă extremă atunci când se va face abuz de imagine, profesorul fiind acela care trebuie să îmbine într-un mod cât mai plăcut diferitele metode prin care să-şi apropie elevii şi să-i determine în acest fel să fie cât mai atenți în vederea asimilării corecte a informațiilor vizuale, auditive.

În vederea însuşirii cât mai corecte a tuturor informațiilor primite de la profesor prin intermediul demonstrării acestuia a unor aspecte legate de elemente de limbaj plastic ori de viața şi analiza operelor marilor artiştii ai artelor se pot menționa câteva cerințe comune diferitelor forme ale demonstrării. Astfel, în primul rând trebuie amintit faptul că este de dorit ca înaintea demonstrației să se trezească interesul, curiozitatea elevilor pentru ceea ce urmează să cunoască sau să efectueze. Apoi în ceea ce priveşte perceperea materialelor să se facă prin mai mulți analizatori (văz, auz, pipăit, cântărit) pentru a înlesni în acest fel formarea unor imagini cât mai clare şi mai complete pentru dezvoltarea spiritului de observație, a conlucrării dintre analizatori. Momentul în care se trece la utilizarea materialului demonstrativ va fi stabilit în funcție de scopul didactic urmărit şi anume de (comunicare, fixare, aplicare, verificare), de formele de îmbinare ale învățământului cu intuiția şi de natura materialului (la începutul lecției, concomitent cu explicația sau la sfârşit) şi în măsura posibilităților să fie prezentate astfel ca elevii să-şi poată forma o reprezentare clară despre evoluția fenomenului, despre succesiunea etapelor procesului studiat solicitându-le permanent participarea.

Apoi profesorul prin modul de prezentare a datelor respective din domeniul artelor vizuale doreşte să-i ajute pe elevi ca aceştia să vadă esențialul, să meargă direct la ceea ce este cel mai important, trăsăturile caracteristice ale operei respective, să stabilească legături cauzale, să facă generalizări. Pentru aceasta este de dorit ca profesorul să gândească şi să reflecteze foarte bine la întrebările pe care le va pune, la răspunsurile pe care trebuie să le dea, la explicațiile necesare, şi în general la intervențiile sale, ținând cont de faptul că ele nu trebuie să stânjenească activitatea

independentă a elevilor ci, dimpotrivă, să-i facă să fie cât mai liberi şi inventivi. Şi poate în ultimul rând, profesorul va arăta şi va demonstra elevilor execuţia operei de artă în ceea ce priveşte perceperea ei în întregime, apoi trecându-se la analizarea acesteia pe părţi, pe detalii sugestive pentru ca mai apoi să fie examinată în ansamblu, în dinamica dezvoltării sale.

Acolo unde este posibil se recomandă elevilor să intervină chiar activ în schiţarea unor mici interpretări prealabile după opera de artă respectivă, ajungându-se chiar la realizarea unor reproduceri cât mai fidele după creaţia prezentată pentru ca mai târziu elevii să meargă singuri către dezvoltarea unor spaţii compoziţionale proprii. Această încercare de a reproduce o anumită operă de artă prezentată de către profesor într-un film documentar sau într-un album de artă bine realizat nu este decât un pas premergător realizării ulterioare a unei interpretări sugestive ce duce mai departe spre crearea unor universuri plastice originale din partea elevilor.

O altă metodă deosebit de importantă la care apelează profesorul la orele de educaţie vizuală este *metoda exerciţiului* ce are un impact foarte bun la elevi, la formarea deprinderilor şi priceperilor acestora. Pentru a da o definiţie exerciţiilor trebuie spus că acestea contribuie la formarea personalităţii creatoare pe toate planurile şi în toate sectoarele de activitate a elevilor.

Exerciţiile sunt acţiuni sau operaţii executate în mod conştient şi repetat pentru a se fixa sub formă de priceperi şi deprinderi pentru a uşura executarea unei activităţi şi a contribui la dezvoltarea unor aptitudini. Elevii îşi vor forma prin această metodă priceperi şi deprinderi de toate categoriile şi anume: intelectuale, morale, estetice, practice, aptitudini şi abilităţi creatoare. Metoda este folosită foarte des la orele de clasă în vederea consolidării cunoştinţelor la apropierea şcolii de viaţă, a teoriei de practică, la aplicarea în practică a cunoştinţelor, având o eficienţă foarte mare.

În procesul de învăţământ avem o multitudine de feluri de exerciţii utile întregului proces educaţional şi anume avem exerciţii scrise, orale, practice, de însuşire a unor operaţii, modele, de legare a cunoştinţelor de practică, de aplicare, de dezvoltare a priceperilor şi deprinderilor de simplă reproducere sau creatoare cu un impact ce are ecouri asupra formării interioare a individului. Exerciţiile folosite ca metodă de către profesorul de educaţie vizuală pun elevul într-o stare de activitate, de acţiune practică solicitându-i (după natura şi complexitatea lor) o multitudine de

însuşiri (cunoştinţe, priceperi şi deprinderi deja formate, atenţie, sârguinţă, gândire, elaborare, structurare).

Exerciţiul este considerat ca una din metodele cu mari valenţe formative având ca rezultat o serie întreagă de calităţi cum ar fi acurateţea, punctualitatea, perseverenţa, organizarea muncii, eşalonarea sarcinilor. În procesul formării unei deprinderi elevul parcurge mai multe etape foarte importante, şi anume în primul rând familiarizarea conştientă cu elementele componente ale deprinderii (descompunerea şi efectuarea pe părţi); apoi unificarea acţiunilor parţiale (organizarea sistemului); reglarea şi autocontrolul efectuării acţiunilor; automatizarea şi perfectarea acţiunii (măiestria efectuării). În general, fiecare obiect de învăţământ va face uz de o serie întreagă de exerciţii proprii de dezvoltare a unor capacităţi deosebite la elevi.

Însă pentru a efectua anumite exerciţii elevii trebuie să aibă cunoştinţe teoretice pe care se bazează priceperile şi deprinderile pe care profesorul doreşte să le formeze la elevi. Astfel, una din cerinţele foarte importante de care îndrumătorul trebuie să ţină seama este asigurarea varietăţii exerciţiilor pentru a putea preîntâmpina monotonia şi plictiseala pentru a ţine treaz interesul elevilor, pentru a-i obişnui să rezolve diversele probleme de ordin tematic, compoziţional, structural, cu un mare simţ de răspundere. Această alungarea a monotoniei şi a plictiselii elevilor se va face de către profesor prin schimbarea continuă a formei exerciţiului respectiv prin schimbarea conţinutului, a gradului de complexitate sau a modului de prezentare în aşa fel încât stereotipia, şablonul, formalismul şi uniformitatea să fie înlăturate definitiv. Varietatea exerciţiilor merge de la o simplă repetare până la cele mai creatoare şi inspirate combinaţii, valoarea lor fiind cu atât mai mare cu cât nota creatoare este mai accentuată.

Prin aceste exerciţii elevii îşi dezvoltă acuitatea vizuală, spiritul de observaţie şi tot felul de alte deprinderi care le vor fi foarte utile în dezvoltarea lor ulterioară, dar mai ales ei vor dobândi unele deprinderi practice ce ţin de cunoaşterea diferitelor procedee ale unor tehnici de lucru sau ale unor mijloace prin care spaţiul plastic creat de ei va căpăta expresivitate mare (fluidizarea, fuzionarea culorilor, amestecuri cromatice, divizarea tuşelor). Se poate efectua de către profesor o primă acţiune a unui exerciţiu joc prin care se va urmări ca elevii să înveţe cum să întindă într-un mod cât mai uniform tenta de culoare pe o anumită porţiune din suprafaţa foii într-un anumit timp şi ritm. Într-o a doua parte a acestei acţiuni elevii vor fi stimulaţi de către

profesor să întindă culoarea plecând fie de la o culoare închisă spre deschis fie invers, pe o altă suprafață a foii de desen. Astfel, în urma acestei acțiuni, exercițiu, elevii vor dobândi deprinderea de a exprima prin intermediul culorii respective diferite valori mai închise ori mai deschise.

Este un exercițiu foarte important deoarece elevii vor fi observați îndeaproape de către profesor, care își va da seama și de anumite calități deosebite ale unor anumiți elevi în ceea ce privește rafinamentul cromatic, sensibilitatea creatoare, bunul gust, răbdarea ori perseverența necontenită. Toate aceste acțiuni trebuie desigur să fie realizate într-o anumită ordine și să se realizeze pe baza unui autocontrol din partea elevilor. Aceștia vor trebui să fie implicați într-o mare măsură în aceste acțiuni pe care profesorul le va întreprinde, experiența demonstrând faptul că pe măsură ce aceste acțiuni se vor sprijini pe mai mult interes din partea elevilor, efortul lor va fi depus cu mai multă plăcere. Desigur că după un șir de exerciții stimulativ către partea creatoare, fascinantă a acestei lumi vizuale în care elevii se simt în largul lor, aceștia se vor elibera într-o anumită măsură de autocontrol, deoarece acțiunile repetate de mai multe ori vor ajunge să se automatizeze parțial sau integral dar nu pentru totdeauna.

Pentru a ajunge să fie cât mai creativi elevii trebuie să cunoască cât mai multe legi, principii de bază ale elementelor de limbaj plastic, iar pe baza unor așa-numite automatizări din punct de vedere al mânuirii culorilor sau al deprinderii unor tehnici, elevii vor începe cu siguranță să lucreze și cu mai multă ușurință având și satisfacții depline. Mai mult decât atât pe măsură ce priceperile și depinderile se vor forma, elevii vor trece la acțiuni ce vizează noi tehnici de lucru care implică o atenție mult mai sporită atât din partea lor cât și din partea profesorului trecând de asemenea și la folosirea altor suporturi cum ar fi lemnul, sticla, cartonul. Pentru a dezvolta diverse capacități ale elevilor care au o putere extraordinară de asimilare și de observare, profesorul va apela la o gamă cât mai largă de exerciții de inventivitate cu efecte plastice surpriză, care îi vor atrage pe elevi supunându-i mereu altor provocări.

De exemplu, îndrumătorul elevilor va putea stimula pe aceștia să împăturească în două sau în patru unele hârtii după ce au fost așezate în apropiere de mijlocul lor câteva pete de culoare fluidă de diferite culori. Apoi aceste hârtii vor fi presate cu mâna în diferite direcții după care ele vor fi despăturite, elevii având surpriza de a vedea fel de fel de forme, pete cromatice, spontane de o mare expresivitate de la care elevii mai departe, folosindu-și imaginația, fie le vor completa cu alte detalii, fie le

vor folosi în completarea unor alte compoziții plastice. Toate aceste exerciții vor putea fi înnoite şi prin încadrarea lor într-un sistem de alte exerciții care să-i stimuleze mai bine pe elevi şi anume:

a) exerciții de dezvoltare a memoriei vizuale şi a imaginației creative, de asociere prin analogie de disociere prin corespondențe, de combinare nouă a unor forme sau a culorilor ori a liniilor;

b) exerciții de dobândire a cunoştințelor legate de mijloace de expresivitate plastică sau de unele tehnici de lucru;

c) exerciții de dezvoltare a spiritului de invenție şi de creație cum ar fi stimularea elevilor să meargă către metamorfozarea unor forme sau spre anamorfozarea acestora în fel de fel de viziuni interesante;

d) exerciții de observare a unor însuşiri estetice ale formelor ce nu se pot distinge prea uşor la o primă analiză;

e) exerciții de observare şi documentare asupra unor soluții legate de problemele de limbaj plastic şi anume felul cum s-ar rezolva problema contrastului complementar într-o compoziție ori rezolvarea problemelor legate de expresivitatea liniilor, punctelor.

De asemenea profesorul poate foarte bine să îndrume pe elevii săi spre cercetarea amănunțită a unor reproduceri reuşite după unele creații cunoscute ale marilor maeştri, apoi elevii să analizeze felurile liniilor, cromaticii folosite. În acest fel se poate cel mai bine observa cum au lucrat unii mari clasici ai picturii pentru ca mai apoi elevii să aibă puncte de plecare concise în drumul lor către dezvoltarea creativității şi a imaginației. Este de asemenea foarte indicat ca profesorul să-şi organizeze foarte clar demonstrația în aşa fel încât elevii să poată aplica în practică cele demonstrate, convingându-se în acest mod prin propria lor experiență. Astfel, în cadrul unei ore în care profesorul le va vorbi elevilor despre efectele expresive ale culorilor, ale gamelor cromatice reci sau calde în compoziția plastică, important este ca în timp ce elevii observă cu atenție exemplele date, profesorul să-i ajute pe cale verbală în organizarea percepției, punându-i să verbalizeze cele observate. În acest mod se vor forma şi consolida legături stabile, se vor întipări în memorie elevilor toate aceste demonstrații făcute de profesor într-un mod mult mai uşor.

Exercițiile nu trebuie văzute şi înțelese în mod unilateral ca nişte operații monotone, limitate şi uniforme, ci ca un mod excelent de dezvoltare a multor atitudini

benefice viitorului tânăr. Totuşi ca aceste exerciţii să fie cât mai bune în dezvoltarea capacităţilor creative ale elevilor, să se conformeze anumitor cerinţe, se va ţine cont de câteva lucruri importante:

1) exerciţiile să fie foarte bine înţelese de către elev, să fie cunoscut scopul lor, să fie înţeles principul care stă la baza lor, cu alte cuvinte este de dorit ca elevii să ştie de ce se lucrează în aşa fel şi nu în alt fel, să nu lucreze mecanic, să fie animaţi permanent de dorinţa de a efectua conştiincios exerciţiul până la capăt având permanent o atitudine conştientă.

2) exerciţiile trebuie să respecte o anumită succesiune sistematică, o anume gradaţie din punct de vedere al complexităţii şi al cerinţelor şi bineînţeles o anumită eşalonare în timp. Astfel se va pleca de la exerciţii relativ simple de colorare a unei anumite suprafeţe de hârtie, ajungându-se până la exerciţii destul de complicate de amestecuri optice ori de orientare către unele tehnici necunoscute până atunci elevilor. Eşalonarea în timp va ţine seama de faptul că la început exerciţiile trebuie să fie mai frecvente, apoi mai rare, dar în toate cazurile destul de suficiente până se formează priceperea sau deprinderea vizată.

3) în general orice exerciţiu trebuie să fie în prealabil demonstrat, însoţit de o serie de indicaţii pertinente necesare pentru ca elevii să ştie foarte clar ceea ce au de făcut. Efectuarea exerciţiilor în clasă, la orele de curs constituie un model pentru felul în care se vor cere rezolvate de către profesor unele probleme legate de compoziţie, culoare, în afara clasei. Acasă elevul are în minte sau notat pe carneţelul de lucru anumite demonstraţii efectuate de către profesor în clasă pe care ulterior le va relua şi combina în vederea rezolvării plastice deosebite a unei teme.

4) fiecare exerciţiu este de fapt o parte dintr-un sistem, o verigă din lanţul ce va duce la formarea unei priceperi sau deprinderi, aşa cum acestea se integrează într-un sistem mai larg de priceperi şi deprinderi. Încadrarea fiecărei deprinderi în altele deja formate mai simple sau mai complicate presupune cunoaşterea de către profesor întotdeauna a nivelului de dezvoltare a unei deprinderi corecte şi a sistemului în care ea urmează să fie integrată.

Profesorul va permite fiecărui elev să-şi cunoască performanţele, să-şi confrunte rezultatele cu ceilalţi colegi, trebuind să încurajeze eforturile depuse de către elevii săi stimulându-i uneori şi încercând să creeze chiar o stare de competitivitate benefică. În măsura în care are posibilitate, profesorul va trebui să

expună în aşa fel exerciţiile încât acestea să fie chiar individualizate, alese după nivelul de pregătire, dezvoltare a aptitudinilor şi intereselor speciale ale fiecărui elev.

Metoda expunerii sistematice a cunoştinţelor. Această metodă, în raport cu metoda conversaţiei în care se poartă o discuţie între profesor şi elev este o metodă monologată de expunere continuă sistematică a cunoştinţelor. Acest monolog purtat de către îndrumător se bazează pe forţa extraordinară a cuvântului, influenţa pe care acesta o poate avea asupra elevului.

Este o metodă folosită din cele mai vechi timpuri în vederea educării continue şi a transmiterii unor noi cunoştinţe edificatoare. Constă de fapt în prezentarea verbală de către profesor a unor fapte şi generalizări în mod sistematic, elevii trebuind să le dobândească pentru a-şi forma mai apoi, pe baza lor, o serie de însuşiri şi abilităţi. Profesorul va apela în desfăşurarea acestui monolog la diferite exemple care vor întări baza acestei expuneri interesante. În practica educaţională această metodă va îmbrăca forma povestirii, a prelegerii şcolare şi a explicaţiei.

În general profesorul va apela la povestire şi explicaţie când este vorba de o vârstă şcolară mică şi mijlocie, iar când este vorba despre o vârstă şcolară mare şi învăţământ postliceal se va apela la prelegerea şcolară.

Povestirea este o expunere sistematică orală pe care profesorul o face în cadrul orelor de curs a unor fapte sau evenimente pe care elevii nu le pot cunoaşte altfel şi pe baza cărora ei urmează să-şi formeze reprezentări, noţiuni şi judecăţi. Această povestire trebuie să aibă un caracter incitant, să meargă direct către sufletul elevilor pentru a-i atrage spre o anumită cale dorită de către profesor. Povestirea, prin caracterul ei narativ şi descriptiv, va răspunde mai ales particularităţilor gândirii concrete a elevilor, fiind folosită mai ales în ciclul gimnazial, dar nefiind exclusă definitiv în ceilalţi ani de liceu.

Profesorul poate povesti diferite întâmplări din viaţa unor mari maeştri ai artelor în care se va observa foarte uşor faptul că aceştia au trăit pentru artă, pentru frumos, pentru a da omenirii capodopere nemuritoare, ori povestirile pot cuprinde şi aspecte ce ţin de latura tehnică a creaţiei, de compunerea sistematică a unor lucrări artistice. Astfel, prin modul cum este folosită, povestirea urmează să-i ofere elevului un material faptic, pentru lărgirea cercului de imagini şi reprezentări, având

predominant un caracter intuitiv, dar care şi să-l ajute pe elev să treacă la gândirea abstractă. Povestirile profesorului vor stimula imaginaţia creatoare trezind emoţii şi sentimente, cultivând expresivitatea limbajului şi conducându-l pe elev într-o lume mirifică a artei şi a frumosului etern. Elevii vor fi cu siguranţă prinşi şi captivaţi pe deplin în momentul în care harul profesorului este de asemenea de un înalt nivel aşa încât ora de curs va deveni o plăcere extraordinară, elevii rămânând cu amintiri deosebite.

În mod normal, povestirea profesorului legată de o anumită temă plastică va parcurge anumite etape:

a) pregătirea elevilor în vederea participării active la expunere printr-o actualizare a unor cunoştinţe de care elevii dispun, prin legarea povestirii respective de experienţa lor de viaţă, de cunoştinţele dobândite de ei până în acel moment, prin punerea unor probleme neaşteptate, prin enunţarea planului expunerii;

b) povestirea va fi sprijinită pe unele materiale intuitive dacă este cazul, ca introducerea unor întrebări care vor stimula atenţia elevilor;

c) provocarea unor întrebări din partea elevilor şi răspunsul dat acestora, moment ce nu este bine să fie subestimat, ci cultivat pentru a deveni o obişnuinţă din partea elevilor. Ei vor trebui să fie încurajaţi în permanenţă, chiar dacă de multe ori vor greşi, trebuind să fie dirijaţi discret către răspunsurile corecte;

d) o ultimă etapă ar fi fixarea şi verificarea materialului comunicat de către profesor. Ambele se fac prin întrebări pe care profesorul le va pune elevilor prin scrierea la tablă a unor scheme sau prin punerea acestora să povestească la rândul lor ceea ce au înţeles şi au reţinut.

Povestirea va căpăta o eficienţă instructiv-educativă maximă în momentul în care profesorul va ţine cont de câteva cerinţe generale foarte importante şi anume:

- materialul expus (întâmplări, fenomene, fapte deosebite, evenimente marcante) să fie autentic, atrăgător şi bine dozat;

- întreaga expunere să fie clară, motivată, logică, împletind datele concrete cu generalizarea;

- să aibă un caracter afectiv, emoţional dat de forma expunerii (ton, mimică, pauze, gesturi) şi de participarea profesorului dacă s-ar putea la faptele, întâmplările povestite.

Uneori povestirea ar putea chiar îmbrăca forma dramatizării, accentuând caracterul emotiv al acesteia. Deosebit de important este implicarea maximă afectivă a profesorului la povestire, deoarece elevii simt imediat orice formă a sustragerii şi a reţinerii din partea îndrumătorului astfel încât povestirea relatată nu va face altceva decât să plictisească ori să abată atenţia elevilor către alte preocupări neconstructive. Este de asemenea foarte indicat ca materialul povestit să fie fixat în orele de curs într-o formă oarecare, printr-o conversaţie deschisă, schiţe preliminarii la tablă sau pe foile elevilor, apoi povestirea trebuie să fie îmbinată cu demonstraţia, cu munca independentă.

Astfel, povestirile relatate de către profesor vor provoca reprezentări vii, trăiri intense din partea elevilor, asociaţii bogate, iar prin acestea se va influenţa în mod pozitiv dezvoltarea diverselor trăsături ale personalităţii. Povestirea este folosită nu numai la lecţiile de educaţie vizuală contribuind din plin la lărgirea orizontului imaginativ al elevilor, ci ea va fi folosită cu rezultate excelente la aproape toate disciplinele creând posibilităţi multiple de înţelegere a unor fenomene, de acumulare a unor informaţii într-un mod cât mai plăcut şi mai direct.

În ceea ce priveşte *explicaţia*, aceasta este o formă mult mai complexă a expunerii cunoştinţelor unde accentul se va pune pe însuşirea noţiunilor, a principiilor şi legilor, pe argumentarea logică. Astfel, accentul va fi mutat faţă de povestire dinspre materialul faptic înspre elaborarea generalizărilor, înspre dezvăluirea esenţelor şi interdependenţelor.

Pentru ca profesorul să clarifice şi să lămurească anumite probleme ivite în ceea ce priveşte fie teoria culorilor, fie alte probleme ce ţin de creaţia plastică, se va recurge la o serie de procedee cum ar fi de exemplu comparaţia, potrivită pentru vârstele mai mici. Comparaţia este folosită pentru stabilirea diferenţelor şi a deosebirilor dintre diverse aspecte şi lucruri ivite în creaţie, ajutându-i pe elevi să înregistreze însuşirile diferite şi comune ale formelor, obiectelor, fenomenelor examinate.

Un alt procedeu la care va recurge profesorul va fi analiza cauzelor ce au dat naştere unei anumite forme, unui anumit fenomen, obiect, lucru, eveniment, proces, înlesnind în acest mod înţelegerea clară a faptelor şi ajutându-i pe elevi să judece obiectiv, să vadă lucrurile în dependenţă şi corelaţie. Şi în fine, un alt procedeu ar fi cel al inducţiei şi al deducţiei, al stabilirii unor legături de diverse feluri între

obiectele, formele, structurile sau fenomenele examinate, între părțile lor, între acestea și alte lucruri, procedeu important deoarece pregătește elementele unei gândiri dialectice. Astfel, pornindu-se de la o generalizare (lege, principiu) și raportând lucrurile (cauzele particulare) la ceea ce este constant și esențial, se vor dezvălui relații, se vor sublinia interdependențe, concordanțe sau lipsa lor.

Explicația este folosită ca și povestirea nu numai la disciplina Educație vizuală, ci la toate obiectele de învățământ, solicitând într-o formă mai mare operațiile gândirii (analitice, de sinteză, comparație, generalizare), decât povestirea și introducându-i pe elevi în operațiuni complexe și din ce în ce mai complicate cum sunt clasificarea, demonstrarea logică, diviziunea și îi va familiariza cu examinarea cât mai atentă a tuturor faptelor cu stabilirea unor legături între fapte și noțiuni sau între diferite noțiuni importante.

Prelegerea va fi folosită în special la clase mai mari acolo unde elevii au deja un bagaj mai generos de cunoștințe și unde capacitatea lor de înțelegere și răbdare este mult mai mare. Prelegerea este o expunere a cunoștințelor sprijinită pe o succesiune logică de raționamente prin care sunt explicate de către profesor fel de fel de teorii, idei, concepții. Spre deosebire de povestire și explicație, prelegerea este mai bogată în ceea ce privește conținutul informațiilor și durează un timp mai lung, punând accent pe motivare, argumentare, explicare. Pentru ca prelegerea să fie cât mai clară și la obiect, dezvoltând diferite aptitudini și însușiri creative ale elevilor, profesorul va subordona prelegerii respective și un bogat material ilustrativ, documentar, cât mai variat. Pe lângă transmiterea unui conținut mai bogat de idei, prelegerea se bazează și pe obișnuirea elevilor cu o formă de muncă mult mai pretențioasă. Aici, profesorul va pune un accent mare pe analiza unor date din perspective cât mai variate, pe descoperirea unor cauze, pe evidențierea legăturilor, pe sinteză, pe demonstrarea logică a ideilor, concepțiilor, legilor.

Se va pune un accent deosebit pe capacitatea de sinteză a elevilor, pe puterea lor de a alege materialul cel mai bun, de a observa imediat legătura cea mai directă și concretă între diferite aspecte, pe puterea acestora de a corela și îmbina armonios și unitar în același timp aspecte diverse. Prelegerea presupune un nivel mai înalt de înțelegere, aplicându-se numai în cazuri bine motivate, când alte modalități de lucru sunt mai puțin potrivite, pentru că ea duce la o receptare pasivă a cunoștințelor, chiar atunci când profesorul se străduiește să o facă cât mai atrăgătoare și mai interesantă.

În momentul în care profesorul, îndrumătorul recurge la această formă de expunere va ține cont de următoarele aspecte:

a) trebuie făcută mai întâi o scurtă introducere de pregătire psihologică a elevilor pentru activitatea ce va urma şi care se va putea realiza prin punerea unor întrebări, probleme, prin actualizarea unor cunoştinţe vechi, tematici cunoscute, prin stimularea curiozităţii;

b) se va anunța apoi scopul şi planul urmărit prin enunțarea titlului şi a principalelor idei ce vor fi discutate;

c) se va trece ulterior la expunerea clară, concisă a diferitelor puncte importante după un anumit plan foarte clar, cu concluzii parțiale pe fiecare parte, expunere sistematică, argumentată, îmbinare a concretului cu abstractul, urmărindu-se firul logic al temei respective;

d) vor urma apoi întrebări şi răspunsuri care vor viza atragerea elevilor într-o conversație utilă şi pentru a se permite elucidarea imediată a unor lacune şi a unor neînțelegeri ori înțelegeri distorsionate. Elevii vor fi stimulați de către profesor să vină cu întrebări, cerând în acest fel lămuriri pe care şi le vor elucida imediat printr-o explicație cât mai amănunțită făcută de către îndrumător;

e) ultimul moment al prelegerii îl va constitui concluziile generale şi formularea unor teme pentru acasă, dacă este cazul. Prelegerea va fi îmbinată de către profesor cu un vast material demonstrativ, ca şi în cazul altor metode de lucru. Apoi cu lecturarea unor texte stimulative pentru creație, cu prezentarea unor imagini video de o bună calitate în aşa fel încât explicarea teoriilor şi a concepțiilor respective să-i convingă în mare măsură pe elevi, să-i determine să caute singuri mai apoi anumite răspunsuri, să-i ajute în lărgirea orizontului creativ şi să dobândească elementele unei gândiri euristice şi dialectice.

Eficiența metodelor moderne de învățământ în formarea gândirii artistice-plastice a elevilor

Metodele de învățământ vor fi într-o continuă transformare ce vine dintr-o mișcare accelerată a întregii societăți, a tuturor modificărilor și mutațiilor ce au loc în epoca modernă, un rol foarte însemnat avându-l rolul științei și al tuturor noilor descoperiri din diverse domenii ori alte fenomene de natură umană, socială diversificate. Această modernizare a metodelor de învățământ va pleca de la realitatea imediată de la ceea ce se petrece în jurul nostru în fiecare zi, de la ceea ce are mai valoros pedagogia actuală, încercându-se asimilarea tuturor valorilor și înlăturarea unor carențe existente în sistem. Acum se va pune un accent mare nu numai pe studiu individual, dar și pe dezvoltarea unei personalități a elevilor, asimilarea tuturor informațiilor presupunând dobândirea unor scheme operatorii care se formează în activitatea independentă a elevilor, în acțiunea lor asupra realității imediate.

Metodele de învățământ se vor adapta noilor cerințe actuale apropiindu-se de modul natural și firesc al învățământului bazat pe o cunoaștere a elevului, pe o aprofundare a dezvoltării și cunoașterii științifice. Toate aceste noi orientări ale sistemului educațional care vin în ajutorul unei dezvoltări cât mai armonioase din toate punctele de vedere ale viitorilor tineri trebuie să se facă accentuându-se caracterul euristic, de activism și creativitate.

Caracterul euristic, activismul și creativitatea vor putea fi considerate ca adevărate principii sau idei directoare în acțiunea de creștere și dezvoltare a eficienței metodelor de învățământ dar și de sporire a gradului lor formativ.

a) **Euristica** înseamnă a descoperi ceva nou, a afla ceva despre un anumit fenomen, lucru, obiect, și este considerată o anumită orientare a elevilor către descoperirea prin propriile forțe a unor idei interesante, a unor soluții ingenioase, fiind definită uneori ca o tactică și strategie a învățării. Elevii vor fi stimulați de către profesor să caute singuri anumite răspunsuri, să meargă în biblioteci pentru a se documenta mai pe larg asupra unor teme date, să gândească cât mai independent și să-

şi formeze în acest mod propriile opinii şi principii stabile. Elevii vor trebui să meargă pe acest drum al descoperirii independente, al cercetării asidue, şi a dobândirii pe căi diferite a unor informaţii, cunoştinţe cât mai diversificate. Profesorul va enunţa tema respectivă dându-le elevilor anumite repere, iar aceştia după ce se vor edifica în legătură cu tema şi cu cerinţele respective îşi vor organiza singuri timpul de studiu şi cercetare minuţioasă, elaborată.

Acţiunea euristică presupune, bineînţeles, şi anumite momente de incertitudine, de nesiguranţă, de căutare şi tatonare , dar şi strategii care vor reduce riscul la minimum, economisindu-se în acest fel forţele, sugerând ipoteze cât mai fecunde. De exemplu, profesorul va explica elevilor în ce constă contrastul de complementaritate aducând în acelaşi timp elevilor nenumărate planşe, fotografii, reproduceri cât mai reuşite, după mari maeştri ce au abordat în lucrările lor acest contrast. Elevii îşi vor însuşi toate aceste informaţii notându-le în caiete speciale, făcând tot felul de schiţe preliminarii după care vor continua şi după orele de curs să caute şi să se informeze mai pe larg, aprofundând şi descoperind în acest mod alte lucruri, alte imagini edificatoare în ceea ce priveşte acest contrast cromatic. Vor merge de asemenea în muzee, în biblioteci şi se vor inspira din diverse lucrări de artă, cărţi şi albume diferite, căutând însă să descopere ceva nou, să aleagă propriul drum în vederea elaborării unor noi idei interesante.

Din această categorie a procedeelor euristice fac parte alegerea unei probleme mai simple, analogia şi modelarea, examinarea problemei, a temei respective, din perspective cât mai variate, explorarea, rezolvarea problemei, temei în grup. Acest adevărat procedeu euristic va presupune o selecţie a tuturor posibilităţilor, o alegere a căilor optime mai economice şi nu utilizarea tuturor, elevii având în acest fel libertatea deplină de a se orienta aşa cum simt şi doresc. Euristica îndeamnă elevii să caute permanent într-o zonă cât mai largă şi mai diversificată, această modalitate de a afla şi a descoperi, angajând elevii la rezolvarea unor sarcini pentru care au o experienţă insuficientă solicitând îmbinarea gândirii intuitive, divergente, conjuncturale, cu gândirea riguroasă, analitică şi convergentă.

Acest procedeu important ajută pe elevi să-şi învingă temerile, să devină cât mai siguri pe potenţialul lor creativ, să devină mai riguroşi şi în ceea ce priveşte căutarea unor noi soluţii plastice. O astfel de strategie este însoţită de transformări de

ordin informațional şi comportamental îmbogățind vocabularul plastic al elevilor şi deschizându-le în acest fel drumul către creație.

b) **Activismul** înseamnă de fapt stimularea şi dezvoltarea personalității prin propria activitate, fiind în acest sens o caracteristică a oricărei tehnici de învățare. Activismul va trebui să formeze caractere puternice, să ducă la educarea elevilor, în ceea ce priveşte în primul rând luarea unor decizii, a unor inițiative corecte şi clare. Metodele active vor susține cercetarea elevilor ajutându-i să ajungă la nişte idei interesante şi valoroase, la organizarea unor spații plastice, originale, pe cale proprie, şi nu să primească totul de-a gata de la profesor. Elevii după ce vor înțelege toate explicațiile date de profesor, vor inventa sau reconstitui propriile imagini plastice, recurgând la o muncă asiduă, la o căutare şi o descoperire de noi valențe şi structuri originale. Lucrările astfel făcute vor avea o puternică amprentă a personalității fiecărui elev în parte, constituindu-se în adevărate mici capodopere de artă.

c) **Creativitatea**. Metodele de învățământ vor trebui în aşa fel direcționate încât să se stimuleze creativitatea elevilor, punându-se pe aceasta un mare accent. Creativitatea vine ca o necesitate, ca o dorință asiduă de dezvoltare a unor aptitudini deosebite, accentuând caracterul formativ al învățământului, susținând realizarea personalității şi afirmarea multilaterală a acesteia. Creativitatea este acea capacitate extraordinară de a descoperi lucruri noi, de a inventa diferite imagini plastice care mai de care mai interesante, de a compune şi a reconstitui din elemente cunoscute spații de un rafinament şi o noutate absolută.

Această creativitate care se doreşte a fi o adevărată rampă de lansare a unor talente de o mare originalitate se caracterizează prin flexibilitate, ingeniozitate, suplețe, îndrăzneală, asociativitate şi reprezintă o formă superioară de exprimare şi de realizare a personalității. Prin intermediul creativității individul se realizează, îşi atinge un anumit nivel, se afirmă integrându-se în activitatea socială. Prin stimularea creativității la elevi, profesorul doreşte ca aceştia să ne ofere noi viziuni şi perspective plastice, lumi noi posibile sau imposibile, evenimente imaginare, iluzii chiar, astfel încât observându-le şi analizându-le micile creații să ne putem uşor da seama că arta lor evadează din real pentru a explora ceea ce ar putea fi. Într-un sens mai larg, creativitatea elevilor se referă şi la găsirea unor soluții, idei, probleme, metode care sunt noi pentru societate, dar la care se va ajunge pe căi independente.

În general, euristica, activismul şi creativitatea indică o importanţă a lărgirii sensului de cunoaştere în sistemul educaţional prin sporirea căilor euristice, necesitatea schimbării rolului elevului în cadrul activităţii de învăţare, a angajării şi a activizării lui mai intensive precum şi necesitatea şi posibilitatea dezvoltării capacităţilor creatoare într-o măsură mai mare şi la un nivel mai înalt prin metodologia folosită. Toate aceste direcţii de modernizare a sistemului educaţional se vor perfecta continuu căutându-se mereu noi soluţii de rezolvare a problemelor ivite.

Astfel, dintre metodele de lucru moderne care au un rol foarte mare în pregătirea şi dezvoltarea ulterioară a elevilor amintim: *problematizarea*, *metoda brainstorming*, *învăţarea prin descoperire*, *modelarea*, *lucrul în grup*, *munca independentă*, *jocurile didactice*, *metoda sinectică*.

1) Problematizarea este considerată de unii pedagogi ca un principiu iar de alţii ca o adevărată metodă, fiind înţeleasă ca o anume organizare a unor situaţii problemă care solicită elevilor folosirea, completarea sau restructurarea unor cunoştinţe anterioare în vederea soluţionării acestora, punând la contribuţie întreaga lor experienţă şi pricepere. Profesorul pune o anumită problemă, o sarcină de natură teoretică sau practică care invită pe elevi la căutarea unor rezolvări plastice originale, stimulând interesul, mobilizând capacităţile psihice şi determinând o atitudine activă până în momentul în care se va găsi soluţia cea mai interesantă. Problematizarea este un fel de plan de acţiune, o suită de operaţii didactice prin care profesorul stimulează activitatea creativă a elevilor. Trebuie înţeleasă ca un mod de rezolvare a unor contradicţii care se vor ivi în activitatea de cunoaştere a elevului.

Prin problematizare se dezvoltă spiritul activ, capacitatea elevului de a rezolva fel de fel de situaţii dificile în orice gen de activitate. Un avantaj deosebit îl dă faptul că problematizarea favorizează nu numai recepţionarea unor informaţii, ci mai ales posibilitatea ca acestea să se structureze şi restructureze continuu având un caracter dinamic şi operativ, elevul asimilând cunoştinţele necesare lecţiei de educaţie vizuală, căutând şi descoperind informaţii cât mai utile. Problematizarea de tip divergent care are rolul de a favoriza emiterea de ipoteze multiple, de soluţii foarte variate antrenând imaginaţia şi alte funcţii psihice creative este mai productivă decât cea de tip convergent care aduce mai puţine îmbunătăţiri. Problemele care apar în momentul în care elevul este pus să-şi însuşească anumite cunoştinţe din domeniul artelor vizuale pot fi foarte variate şi de grade de complexitate diferite. Astfel indiferent de acest grad

de dificultate este totuşi necesar ca elevii să aibă un minim de informaţii, astfel încât aceştia să se orienteze pentru început.

Pentru ca elevii să rezolve diversele probleme într-un mod cât mai bun vor fi deosebit de importante în primul rând informaţiile pe care ei le deţin, apoi organizarea şi structurarea acestora în aşa fel încât să-i ajute pe elevi să iasă din impas dar şi date anterioare cunoscute de elevi pentru a putea trece la soluţionarea problemelor, fără ca aceste date să conţină răspunsuri directe sau rezolvări gata elaborate. Informaţia este bine să fie adecvată scopului urmărit, devenind în acest mod punct de plecare pentru căutarea soluţiei, să solicite şi să permită documentarea, experimentarea, încercarea unor tehnici cât mai diversificate.

Ca metodă de învăţământ, problematizarea presupune:

a) elaborarea unei situaţii problemă şi crearea dificultăţilor ce trebuie învinse;

b) îndrumarea elevilor în activitatea de rezolvare a problemei respective într-un mod cât mai armonios;

c) verificarea şi valorificarea tuturor soluţiilor pe care elevii le obţin, aceştia fiind încurajaţi şi felicitaţi.

În rezolvarea situaţiilor problemă elevii vor trece prin anumite etape şi anume:

1. în primul rând elevii vor cunoaşte şi vor înţelege datele problemei respective, a scopului şi a dificultăţilor pe care le conţine;

2. apoi elevii vor trece la cercetarea şi examinarea datelor situaţiei problemă şi formularea ipotezelor de lucru;

3. desfacerea problemei în diferitele componente mai simple şi întocmirea unui plan de rezolvare;

4. în final controlul exactităţii soluţiei sau rezolvării date.

Îndrumătorul, profesorul va fi prezent pe tot parcursul acestor probleme cercetate de către elevi, chiar şi când aceştia vor lucra independent. Rezolvarea problemelor plastice vor fi duse la bun sfârşit numai atunci când profesorul este aproape de ei, înţelegându-i şi dirijându-i în mod plăcut şi discret.

În găsirea unor soluţii cât mai eficiente şi în rezolvarea satisfăcătoare a tuturor problemelor puse de către îndrumător, este important ca elevii să fie conduşi în aşa fel încât aceştia să-şi însuşească priceperea şi deprinderea de soluţionare a acestora chiar în procesul efectuării lor. Pentru asta, este bine ca profesorul să-şi dea imediat seama de momentul cel mai bun când să prezinte problema respectivă dar şi să facă o anume

structurare a ei, pentru a fi mai accesibilă elevilor. Apoi va avea mare grijă să fie alături de elevi în rezolvarea acestei probleme, dar în acelaşi timp să asigure şi independenţa gândirii elevilor, apoi să-i îndrume pe aceştia în analizarea cât mai temeinică a materialului de studiat, să stabilească într-un mod cât mai clar şi corect căile de rezolvare.

Un exemplu de situaţie problemă pe care profesorul îl va pune la orele de curs ar putea fi legat de expresivitatea liniilor în diferite compoziţii plastice sau găsirea unor dominante cromatice ori observarea atentă a unor structuri plastice, realizate de diferiţi artişti. În acest fel elevii vor învăţa să fie cât mai atenţi la anumite detalii plastice, fiind solicitaţi să examineze datele problemei, să formuleze diferite ipoteze făcând un plan de acţiune, şi în cele din urmă să verifice rezultatele obţinute.

2) O altă metodă modernă la care cadrele didactice apelează în mod constant obţinând de fiecare dată rezultate promiţătoare este *metoda brainstorming* sau asaltul de idei. Este o tehnică a gândirii divergente cu rezultate dintre cele mai bune în domeniul educaţiei vizuale.

Prin această metodă se va pune de către profesor, la orele de curs o anumită situaţie problemă, situaţie care va permite elevilor să vină cu mai multe propuneri de idei. Aici elevii vor da frâu liber imaginaţiei lor, însă orientându-se bineînţeles către rezolvarea bună a situaţiei problemă create. Important este ca în acest stadiu profesorul să nu intervină aproape deloc, lăsându-i pe elevi cât mai liberi în formularea unor rezolvări, excluzându-se orice formă de critică.

De exemplu profesorul va pune problema construirii unei compoziţii plastice folosindu-se diferite materiale textile. Bineînţeles că înainte de asta elevii sunt în cunoştinţă de cauză a ceea ce înseamnă diferite tehnici, inclusiv colajul. Astfel, profesorul le cere să vină cu diferite idei creatoare în ceea ce priveşte organizarea armonioasă a unui spaţiu compoziţional dreptunghiular, care să fie ideea, mesajul de bază, ce forme şi culori vor fi folosite, astfel încât compoziţia să fie armonioasă, unitară şi deosebit de expresivă. Tehnica respectivă fiind deja cunoscută din orele de practică efectuate anterior, va fi folosită în vederea obţinerii unei mari expresivităţi plastice însă netrebuind omis mesajul ideatic. De aceea, acum elevii vor trebui să vină cu diferite opinii, idei creative în ceea ce priveşte ducerea la bun sfârşit a compoziţiei respective. Ideile aduse în prim plan de către elevi vor putea lua şi forma unor mici

schițe, mici crochiuri, forme colate în diverse poziții şi diferite orientări astfel încât treptat să fie conturată ideea cea mai bună şi cea mai expresivă.

Această metodă brainstorming poate avea mai multe stadii şi anume:

1) se poate vorbi mai întâi de un stadiu al emulației, o încălzire a gândirii elevilor, care se va produce la prezentarea într-o formă cât mai atrăgătoare, cât mai interesantă a problemei respective, astfel cu cât problema, situația de rezolvat este prezentată de către profesor într-o formă mai interesantă, cu atât elevii sunt mai preocupați de rezolvarea ei. Elevii vor simți imediat şi implicarea sub toate aspectele a profesorului, atât în prezentarea respectivei probleme cât şi în conlucrarea îndeaproape cu aceştia în vederea emiterii unor idei cât mai bune, de aceea harul didactic pe care îndrumătorul îl are va conta foarte mult în vederea obținerii unor rezultate cât mai bune.

2) Al doilea stadiu este acela de trecere liberă a ideilor, în care elevii vor gândi îndelung, vor face schițe, desene, crochiuri, propunând astfel prin intermediul acestor mici încercări preliminare, formularea altor idei care vor fi consemnate şi observate cu atenție de către profesor. Sunt încercări care pot avea acea spontaneitate la care întâmplarea şi hazardul au un cuvânt greu de spus reuşindu-se astfel de multe ori rezolvări foarte expresive şi armonioase.

3) Al treilea stadiu important este cel de staționare a ideilor în care elevii de comun acord vor sorta cele mai bune schițe, desene, idei creatoare după următoarele criterii: ideea respectivă este prea greu de realizat necesitând o documentare foarte vastă; este mai uşor de realizat; nu se poate realiza; soluția este prea costisitoare, necesitând şi un timp îndelungat de execuție, este bună, originală, cu o mare forță de expresie şi merită a fi luată în considerare. Astfel se alege cea mai bună, originală, clară idee, schițându-se pe tablă de un elev sau de către profesor după care elevii plecând de la aceasta vor putea elabora ei înşişi diferite lucrări deosebite.

Condiția este ca elevii să țină cont de diferitele indicații date de către profesor, precum: să schimbe dominanta cromatică; să adauge diferite alte noi elemente; să schimbe ori să adauge noi materiale, tehnici de lucru; să adauge alte structuri şi obiecte; să ordoneze altfel părțile componente; să schimbe perspectiva; să modifice construcția formei, stilul, factura; să organizeze altfel împărțirea suprafeței; să vină cu alte detalii mai expresive; să modifice gama cromatică. Profesorul astfel va trece pe la

fiecare elev, observându-i pe toți și comunicând discret cu aceștia, conducându-i într-un final către compoziții de o mare expresivitate plastică și rafinament.

3) O metodă importantă și deosebit de interesantă este *descoperirea* sau învățarea prin descoperire, prin cercetare, investigare, explorare. Această metodă a descoperirii poate fi înțeleasă ca o modalitate de lucru prin care elevii sunt conduși către descoperirea unei soluții, refăcând, reconstruind drumul elaborării cunoștințelor printr-o activitate proprie, independentă.

Într-un anume sens, descoperirea este o continuare a problematizării, o întregire a acesteia, constând în desfășurarea propriu-zisă a activității de soluționare a problemei respective. Prin problematizare se pune un accent deosebit pe căutare, pe îndemnul la abordarea unor observații și investigații, pe formularea unor soluții și găsirea unor rezolvări plastice interesante și cât mai expresive. Prin metoda problematizării drumul este puțin mai lung, încercările repetate ocupând un loc foarte important, ipotezele fiind etape necesare, pe când prin metoda descoperirii drumul se scurtează punându-se bază pe spontaneitate și intuiție, elevii fiind chiar stimulați în mod deosebit.

Descoperirea pune un accent mare pe munca independentă a elevilor stimulându-i de către profesor să facă fel de fel de observații, comparații între diverse teme, lucrări plastice, clasificări ale diferitelor tehnici de lucru (colaj, origami, tempera, guașă, acuarelă, ulei). Elevii vor fi mobilizați pentru aflarea unor răspunsuri sau soluții optime la diversele probleme ridicate de către profesor. Rolul acestei metode în desfășurarea cu succes a orelor de curs este deosebit prin faptul că ușurează însușirea temeinică a ceea ce descoperă elevul prin propriile observații și analize, dezvoltă motivația intrinsecă, favorizează dobândirea unor procedee euristice de lucru. În momentul în care elevul va descoperi singur anumite efecte ale culorilor, anumite caracteristici, și amestecuri cromatice, expresivități deosebite ale liniilor ori ale formelor, toate acestea vor fi însușite mai trainic decât ceea ce va auzi de la profesor sau va învăța din manual.

Învățarea prin descoperirea dirijată de către profesor este superioară și deci preferabilă celei independente, ea putând fi folosită la toate nivelurile învățării fără însă a avea un caracter absolut. Această metodă duce la formarea deprinderilor de

observare atentă, de investigare minuțioasă, apropiindu-l pe elev de descoperirea unor noi forme şi elemente combinatorii folosite ulterior în compozițiile plastice şi dezvoltându-i în acest sens curiozitatea, atitudinea de explorare, perseverența, gândirea productivă, familiarizându-l în acelaşi timp cu domeniul creației artistice. Atunci când elevii vor descoperi ori redescoperi anumite valențe de ordin plastic în diverse lucrări, aceasta va crea mari satisfacții consolidând şi motivația de a căuta şi a învăța mai departe, susținându-se dobândirea unei atitudini permanent deschisă către studiu şi cercetare.

Şi în cazul acestei metode trebuie respectate anumite indicații date de către profesor, anumite reguli referitoare la folosirea modelelor, analogiilor, variațiilor, înlăturarea unor factori neproductivi, asociațiilor forțate şi inexpresive. În acest adevărat proces al descoperirii unor noi forme, a unor noi idei şi opinii cu privire la creație, sunt importante: folosirea unor activități care să solicite atenția, interesul elevilor, gradarea tuturor obiectivelor, sarcinilor, astfel ca odată una rezolvată să devină o pregătire informațională şi operatorie pentru următoarea, apoi posibilitatea dirijării din exterior şi anume intervenția ori de câte ori este necesară a profesorului, angajarea unor procese complexe în cunoaştere şi un climat cât mai favorabil dezvoltării respectivei activități. Un exemplu în acest sens ar fi acela în care profesorul va prezenta elevilor o anumită creație plastică sub forma unor diapozitive lăsându-i mai apoi pe aceştia să caute dominanta sau dominantele cromatice, bineînțeles după ce li s-a vorbit şi explicat ce înseamnă dominanta de culoare.

Elevii vor căuta învățând prin descoperire, observând, documentându-se, în acelaşi timp fiind observați discret de către îndrumător. Această formă a descoperirii dirijată de profesor este calea cea mai indicată pentru că în procesul educațional de învățare intervenția profesorului este foarte necesară, aceasta depinzând bineînțeles de calitatea şi cantitatea intervenției respective. Elevii sunt stimulați să descopere singuri conform unui plan dat de către profesor, sau mai târziu, pe baza experienței, planul va fi elaborat chiar de elevi. Aici rolul pe care-l are îndrumătorul în cadrul orelor de educație vizuală este mai redus şi într-o oarecare măsură mai greu decât în cazul celorlalte metode, acesta având doar sarcina să ajute la formularea unor răspunsuri, a unor ipoteze şi apoi să supravegheze îndeaproape desfăşurarea activității de descoperire.

Pentru ca această metodă a descoperirei să dea roade, este necesar ca şi materialul didactic să fie pe măsură, astfel profesorul va prezenta elevilor tot felul de planşe sugestive, albume de artă în care reproducerile să fie cât mai conforme cu realitatea, diapozitive, documente, texte, machete, filme documentare şi bineînţeles să-i iniţieze pe elevi în folosirea unor tehnici noi de lucru necesare în desfăşurarea în bune condiţii a orei de curs. Toate aceste materiale îl vor ajuta foarte mult pe elev să facă apel la diverse tipuri de descoperire: inductivă, deductivă, transductivă, prin analogie, lărgindu-şi astfel considerabil registrul de lucru.

Şi în cazul acestei metode, a descoperirei, elevii vor parcurge diferite etape caracteristice acestei activităţi şi anume:

a) un act de predare a informaţiilor necesare făcut de către profesor;

b) confruntarea ulterioară a elevilor cu situaţii problemă de natură să declanşeze procesul de cercetare;

c) retragerea unor informaţii sau generalizări menite să ducă la provocarea cercetării;

d) actul de descoperire, atunci când elevii vor observa, sesiza, organizarea diverselor elemente, forme, structuri plastice, a relaţiilor dintre acestea, înţelegându-le mai apoi cauzele şi legând ceea ce vede de cunoştinţele anterioare;

e) punerea în discuţie, verbalizarea generalizărilor bazate pe anumite reguli şi principii după care va urma desigur exersarea practică a ceea ce s-a descoperit pentru a fi consolidat, însuşit.

Un exemplu ar fi acela în care profesorul, după ce a recapitulat pe scurt materialul din lecţiile anterioare, referitor la ceea ce doreşte acum să pună în prim plan (simbolistica culorilor), va arăta elevilor câteva reproduceri multiplicate, cerându-le să redea în scris sau verbal câteva noţiuni, câteva idei desprinse din cromatica lucrărilor respective, referitor desigur la simbolistica culorilor observate. Sub conducerea atentă a profesorului, elevii vor aplica cunoştinţele anterioare referitoare la cromatică, reuşind astfel să emită câteva idei clare pe care le vor integra în lucrările lor practice ulterioare, precizând de asemenea importanţa şi simbolistica culorilor respective, atât pentru propriul suflet, cât şi pentru ceea ce cred ei în mod logic, raţional, că ar putea exprima culorile văzute.

Elevii vor fi conduşi spre stabilirea ideilor şi a concluziilor ce alcătuiesc conţinutul lecţiei respective. Acest mod de lucru în care elevii sunt îndrumaţi să

descopere şi să analizeze singuri anumite aspecte legate de cromatică, expresivitate, simbolistică, pretinde o muncă sistematică şi încordată de selecţie a elementelor ce vor trebui descoperite de către elevi, de reexaminare a procedeelor de învăţare, de accentuare a muncii independente a elevilor şi schimbarea ponderii în relaţiile profesor-elev, de pe activitatea profesorului pe cea a elevilor.

4) Metoda modelării este o altă modalitate interesantă şi importantă de educare şi orientare pozitivă a viitorilor tineri. Modelarea este un mod de lucru prin care gândirea elevilor este dusă în mod treptat de către profesor către descoperirea unor soluţii, adevăruri cu ajutorul unor modele prin raţionamente analogice. Dacă problema respectivă înseamnă căutare continuă, sarcină, întrebare, modelarea înseamnă găsirea unor analoage ale realităţii care să uşureze soluţionarea problemei.

Modelul prezentat de către cadrul didactic nu este o copie a realităţii, ci un corespondent prelucrat ce vine să redea trăsăturile esenţiale, tipice celei mai importante părţi, esenţa, caracteristicile obiectului sau fenomenului respectiv. Modelul este un analog, un fel de aproximaţie a obiectului, simplificat la maxim, tocmai pentru ca elevii să poată percepe şi înţelege imediat despre ce este vorba. Avem astfel mai multe categorii de modele şi anume cele materiale (obiectuale) şi ideale, modele simple şi complexe, convenţionale, care toate ajută la o mai bună înţelegere a temei respective pe care pune accent profesorul la ora de curs.

Prin această metodă a modelării, modelul folosit poate fi o reproducere a unor trăsături esenţiale sau a unor însuşiri deosebite ale unui lucru obiect, fenomen, proces, fiind foarte necesare pentru a studia sau a demonstra structura sau funcţionalitatea obiectului respectiv, accelerând şi uşurând în acelaşi timp înţelegerea clară a unor fenomene. Anumite reproduceri, modele grafice, machete vin în ajutorul înţelegerii elevilor punând în valoare şi evidenţă trăsăturile esenţiale ale obiectelor pe care le reproduc şi ducând în mod evident la înlesnirea cunoaşterii cât mai profundă a acestora. Profesorul va aduce la orele de educaţie vizuală fel de fel de modele care îi vor ajuta pe elevi să înţeleagă mai bine tema respectivă, să fie de asemenea incitaţi la o căutare ulterioară iar modelele logice prezentate, acelea simbolice, prin gradul lor de generalitate îi vor ajuta să gândească cât mai liber, să explice prin intermediul cunoaşterii ceea ce au observat şi au asimilat, surprinzând în acelaşi timp şi anumite elemente comune.

Modelele prezentate sunt de natură intuitivă adeseori favorizând procesul de abstractizare şi generalizare care este foarte util în compunerea interesantă a unor spaţii compoziţionale. Profesorul va prezenta elevilor diferite planşe reproduse din diverse reviste de artă, planşe cu lucrări prezentate la diverse concursuri care se vor constitui în adevărate modele demne de urmat. Elevii observând aceste modele vor fi încurajaţi în demersurile lor creative să urmeze această cale a creaţiei şi să dea frâu liber imaginaţiei lor. În momentul în care se vor utiliza aceste modele, metoda modelării vine pentru a-i ajuta pe elevi să descopere noi proprietăţi ale fenomenelor, obiectelor, formelor sau pentru a merge către abstractizări sau generalizări interesante se presupune punerea elevilor în situaţia de a recurge la raţionamente analogice prin care asemănările constatate în două lucruri referitoare la o parte din însuşirile lor se vor transfera asupra celorlalte însuşiri necunoscute încă.

Prin analogii elevii vor putea ajunge la răspunsurile dorite, la rezultatele pe care le speră profesorul, obişnuindu-se cu aceea că obiectele şi fenomenele pot fi modelate, ajungându-se prin studierea amănunţită a acestora la descoperirea unor noi proprietăţi foarte necesare în dezvoltarea propriilor compoziţii plastice. Prin modelare, elevii se vor interioriza într-un anumit fel, studiind şi observând cu mare atenţie modelul respectiv, modelarea stimulând cunoaşterea euristică pe baza analogiei şi ajută la formarea unor ipoteze pentru că similaritatea sau analogia nu oferă încă certitudini.

În ceea ce priveşte modelul abstract acesta vine dintr-un efort de a enunţa o lege, el putând servi şi explicaţiei; avantajul acestui model abstract constând în faptul că poate exprima într-o formă cât mai generală condiţiile necesare aplicabile mai multor realizări concrete diferite. Astfel acest model abstract va putea acoperi mai multe modele concrete posibile, devenind un fel de intermediar necesar între ipoteze prea generale şi altele particulare.

Revenind la modelele ideale care sunt caracterizate printr-un mare grad de generalitate aceste pot prezenta în primul rând o anumită asemănare cu elementele originalului sau pot fi complet diferite faţă de original, exprimându-se prin diferite semne şi simboluri. Această metodă a modelării este deci o proiectare a unor modele asupra realităţii constând astfel într-o reprezentare concretă ce regăseşte în realitate diferite moduri de compunere sau transformare explicabilă în funcţie de dorinţele şi necesităţile temei respective, a orei de educaţie vizuală.

5) Metoda lucrului în grup. S-a observat de către profesorul de educație vizuală că de multe ori lucrul în grup al elevilor pe o anumită temă dată, a dus către obținerea unor rezultate surprinzătoare. Elevii care lucrează în grupe, pe echipe bineînțeles sub îndrumarea strictă a profesorului, dau o anumită productivitate sporită ajutând la construirea unei adevărate metodologii de lucru în grup.

Metoda aceasta este folosită fără însă a subaprecia individualitatea fiecărui elev, stimulând în acelaşi timp, şi valorificând avantajele activității colective, creând şi tot felul de condiții ca efortul să fie susținut şi bine organizat. Profesorul dând o anumită temă plastică va stimula lucrul în grup al elevilor pe o anumită şi într-o direcția clară, această metodă promovând curajul căutărilor de echipă, atitudinea investigatoare şi de multe ori asaltul de idei. Această metodă s-ar putea defini ca un ansamblu de activități şcolare, educaționale care presupun cooperarea şi activitatea conştientă în grup, o modalitate de desfăşurare în bune condiții a activității şcolare în grup.

De exemplu, profesorul va stimula pe elevi să realizeze o compoziție pe o anumită temă în tehnica origami. Astfel, el va organiza câteva grupe de elevi care să lucreze în mod conştient şi în grup, formând astfel o adevărată echipă de creație. Fiecare grupă îşi va realiza propriile lucrări într-o strânsă colaborare şi înțelegere perfectă sub supravegherea şi indicațiile profesorului. Elevii constituiți în grupe vor mai putea desfăşura împreună o activitate originală sau activitate obişnuită de învățare. Această metodă nu va fi folosită doar la orele de educație vizuală, ci ea are o extindere la toate obiectele de învățământ începând de la vârsta şcolară mică şi până la universitate. Scopul urmărit de această metodă nu este doar acela de a obține rezultate materiale foarte eficiente ci şi acela de a adapta activitatea şi viața clasei respective la psihologia grupului.

Această metodă a lucrului în grup poate fi folosită de către profesorul de educație vizuală dând elevilor o singură temă de rezolvat sau foarte bine vor putea fi mai multe teme diferite, fiecare grupă rezolvând o altă problemă. La sfârşitul orei de curs profesorul va analiza rezultatele obținute, încurajând şi corectând discret acolo unde este nevoie astfel încât elevii să nu fie marcați de anumite mici eşecuri. În general, fiecare metodă folosită de către profesor se caracterizează prin faptul că răspunde adecvat unei anume sarcini a procesului de învățământ referindu-se cu

deosebire la o anume formă de organizare a activității în clasă (individuală, frontală, pe grupe), însă metoda lucrului în grup vizează în mod direct aspectul social al învățăturii.

Elevii se vor obișnui să învețe, să lucreze, să desfășoare o activitate creativă în grup, cultivându-se în acest fel și spiritul de echipă care poate rezolva mai ușor anumite probleme ivite nu numai în școală ci și în viață, dezvoltând și un comportament social deosebit al elevilor. Metoda se prezintă și ca un mijloc de îmbinare armonioasă a învățării individuale cu cea colectivă sau de ce nu, ca o măsură de prevenire a unui exces de individualizare ce poate duce într-o altă extremă. Metoda lucrului în grup la orele de educație vizuală nu pretinde neapărat condiții speciale de lucru, fiind îndeajuns ca școala sau profesorul respectiv să dispună de suficiente materiale didactice (albume, laboratoare, aparate audio-video), așa încât metoda să fie aplicată cu maximă eficiență și cu rezultate pe măsură.

Profesorul este cel care trebuie să organizeze și să dirijeze activitățile elevilor intervenind într-un mod cât mai plăcut și discret dar numai atunci când este neapărat nevoie, cu sfaturi utile, informații suplimentare, lăsând elevilor o cât mai mare libertate. Pentru ca această metodă să fie cât mai eficientă, ea presupune cunoașterea modului în care trebuie alcătuite echipele, grupele de lucru, mărimea numărului de elevi dintr-o grupă, stabilitatea lor, supravegherea și aprecierea activității lor. În general este foarte bine ca grupele formate de către profesor să nu depășească 5-6 elevi pentru că altfel lucrul cu aceste grupe va deveni destul de dificil. Grupele de asemenea pot fi ocazionale sau permanente alcătuite după diferite criterii (omogene, neomogene). Profesorul va decide cum este cel mai bine să organizeze ora respectivă în funcție de vârsta elevilor, capacitatea lor de a acumula informații, de experiența acumulată de aceștia, ori de tematica ce trebuie realizată în funcție de timpul rămas la dispoziție.

Lucrul în grup poate fi organizat atât la orele de clasă cât și în anumite activități extrașcolare, cum ar fi de exemplu cercurile de pictură. Pentru aplicarea cu succes a acestei metode sunt folosite activități care stimulează la cercetare (cum ar fi analizarea unor opere de artă), sarcini și probleme care cer organizarea a ceva (de exemplu a unor spații compoziționale armonioase pe o anumită temă și tehnică) și activități care presupun o exersare, o antrenare, (cum ar fi spre exemplu realizarea scărilor valorice).

În vederea unei munci cât mai temeinice şi mai productive din care elevii să iasă cu siguranţă mult mai bine informaţi şi experimentaţi, profesorul va ţine cont de un anume plan de abordare:

a) se va analiza mai întâi tema dată şi sarcinile cerute, de exemplu realizarea unei compoziţii pe tema jocului de copii realizată în tehnica colajului;

b) împărţirea sarcinilor pe membrii colectivului şi anume unii vor tăia bucăţi de hârtie ori de carton, alţii le vor colora în diverse nuanţe, iar unii vor trece efectiv la ordonarea preliminară a spaţiului compoziţional. Bineînţeles că şi cei care taie ori nuanţează diversele bucăţi de hârtie ori carton vor putea veni cu anumite idei constructive în vederea obţinerii unei compoziţii cât mai expresive. Profesorul este cel care îi va supraveghea atent îndrumându-i discret;

c) documentarea asupra temei prin cercetarea unor exemple date de către profesor. Este foarte bine şi de dorit ca în timp ce elevii trec efectiv la lucru, profesorul să vină cu diferite exemple, aşa încât aceştia să fie cât mai bine motivaţi în conceperea unor spaţii plastice noi;

d) emiterea unor ipoteze asupra rezultatelor posibile. Elevii vor întreba uneori pe profesor anumite aspecte ce ţin de finalizarea cât mai expresivă a compoziţiei respective, ţinând cont de indicaţiile date;

e) efectuarea compoziţiei propriu-zise;

f) notarea rezultatelor obţinute făcută de către profesor şi argumentată prin diverse comparaţii şi încurajări stimulatoare;

g) interpretarea lor în diverse moduri care poate fi făcută atât de profesor, dar şi de către elevi. Aici către final, elevii vor fi încurajaţi de profesor să-şi observe cât mai atent lucrările, el dorind să vadă dacă şi-au atins obiectivul şi chiar să-şi facă autocritica;

h) întocmirea unui referat final în care profesorul va nota anumite aspecte ce ţin fie de realizarea în bune condiţii a temei respective, fie de anumite lacune, eşecuri pe care le-a constatat pe parcursul desfăşurării lecţiei sau la sfârşitul ei. Aplicarea acestei metode nu trebuie să devină un şablon, ea putând îmbrăca diferite alte forme, alternând rezolvarea în comun a unor sarcini cu lucrul pe grupe, organizarea de grupe ocazionale sau provizorii cu altele stabile sau permanente, stabilirea grupelor pe bază de afinităţi ori după alte criterii.

Un alt lucru deosebit pe care îl ridică această metodă este şi aprecierea muncii fiecărui elev şi a grupelor care pretind o modificare a sistemului tradiţional de notare (alcătuire de scări valorice, întocmirea unor grafice, folosirea unui sistem de punctaj), pentru a se satisface dublul caracter al activităţii (individual şi colectiv), sistemul fiind în acelaşi timp suficient de stimulativ. Profesorul va atrage elevii într-o adevărată competiţie, aceasta fiind alternată desigur cu momente de cooperare, de ajutor reciproc, care să-i obişnuiască pe elevi să se simtă responsabili nu numai pentru activitatea lor, ci şi pentru a colegilor de echipă, cultivându-le în acest mod simţul responsabilităţii.

Şi această metodă ca oricare alta prezintă unele avantaje, dar şi dezavantaje. Astfel, dintre primele: a) stimularea vieţii colectivelor şcolare; b) creşterea eficienţei procesului de învăţământ; c) dezvoltarea comportamentelor sociale; d) îmbogăţirea motivaţiei învăţării pentru sarcini comune; e) exersarea elevilor într-o activitate intelectuală colectivă, problematizantă; f) cultivarea calităţilor morale (prietenie, colegialitate, întrajutorare, solidaritate, respect, responsabilitate); g) accentuarea disciplinei conştiente; h) intensificarea şi activizarea relaţiilor între elevi; i) stimularea tuturor elevilor mai ales a celor cu un grad mare de timiditate; j) promovarea iniţiativei şi a capacităţii de organizare.

Munca în echipă a elevilor este foarte stimulativă, oferind sugestii şi critici, favorizând soluţii multiple, confruntări şi reconsiderări de ipoteze. Toate problemele, discuţiile care se vor ivi însufleţesc pe toţi membrii, dându-le şanse egale de a-şi spune punctele de vedere în mod liber, capacitatea de analizare în grup şi de apreciere obiectivă, fiind superioară gândirii individuale.

Dezavantajele care le-ar avea această metodă ar fi: a) riscul ca elevii să-şi însuşească numai cunoştinţele ce au revenit sarcinilor grupei respective; b) pasivitatea unor elevi care fie se sustrag îndatoririlor, fie pur şi simplu nu se simt în stare să facă faţă cererilor; c) pericolul ca unii elevi să exploateze munca altora, d) superficialitatea în însuşirea unor cunoştinţe; e) apariţia unor trăsături negative în conduita unor elevi; f) descurajare, invidie, rivalitate între membri sau între grupuri; g) tendinţa de specializare a unora ce duce la o gândire şi anumite deprinderi fără nici un fel de mobilitate creatoare.

La început profesorul va întâmpina anumite greutăţi la aplicarea acestei metode datorită lipsei de experienţă organizatorică a elevilor ori dintr-o anumită

greutate de acomodare la ceva nou din partea unora, dar bineînțeles odată depășite, aceste dificultăți vor duce la sporirea simțitoare a randamentului muncii elevilor.

Strâns legat de această metodă a lucrului în grup se poate vorbi și de predarea pe echipe, aceasta reprezentând un mod de lucru în grup aplicat activității profesorilor, când doi sau mai mulți profesori de aceeași specialitate sau de specialități diferite au elaborat și realizat împreună prin cooperare obiectivele instructiv-educative pe o perioadă dată. Aceasta permite elevilor să participe la lecții și la activități restrânse (cercuri de pictură), după un anumit orar special, iar profesorilor să-și pregătească lecțiile în colectiv, să elaboreze împreună probleme de evaluare și să aprecieze în echipă rezultatele elevilor. Pentru a putea da roade deosebite, acest mod ingenios de lucru pretinde un colectiv foarte bine consolidat de cadre didactice, o coordonare foarte eficientă, o organizare flexibilă, condiții tehnico-materiale adecvate (săli de curs, materiale documentare de o mare varietate, mijloace dintre cele mai moderne audio-video, calculatoare performante). Aici se urmărește crearea posibilităților ca toți elevii să poată beneficia de calitățile speciale ale celor ce alcătuiesc echipa de o înaltă pregătire și competență pe toate nivelurile a cadrelor didactice.

6) Munca independentă, studiul individual are de asemenea un mare rol în formarea și consolidarea unor aptitudini pe care le are sau și le va forma tânărul elev. În perioada contemporană se pune un accent mare pe munca independentă a elevului, pe studiul individual de căutare și asimilare a unor informații, profesorul fiind cel care îndrumă, arată calea cea bună, corectează acolo unde este nevoie. Prin această muncă independentă se poate înțelege activitatea pe care elevii o desfășoară în mod conștient, sub îndrumarea profesorului sau singuri, fără participarea directă a acestuia pentru a-și dobândi cunoștințe, priceperi sau deprinderi și prin care își vor dezvolta forțele de cunoaștere multilaterală. Această muncă independentă făcută într-un mod cât mai organizat este rezultatul familiarizării treptate a elevilor cu toate formele și cerințele pe care le poate avea activitatea independentă a tuturor elevilor, atât la orele de curs cât și acasă sau în cercuri de pictură, biblioteci, ateliere.

Această muncă este supravegheată atent de către cadrul didactic, controlată în permanență de către acesta dar efectuată de fiecare elev în parte. Munca independentă are o mare utilitate fiind foarte importantă deoarece numai activitatea proprie contribuie cu adevărat la dobândirea unor abilități și calități complexe ale

personalității fiecărui elev, la formarea unor structuri mintale deosebite. Avem o mare diversitate de forme pe care le îmbracă această muncă independentă. Sunt o mare complexitate de factori, operații pe care se sprijină metoda independentă, o varietate extraordinară de combinații posibile cu toate celelalte metode făcând din aceasta una din cele mai interesante şi importante metode de lucru cu elevii la orele de educație vizuală.

Munca independentă poate cuprinde o serie întreagă de evenimente importante, şi anume:

a) studiul individual al elevilor pe o anume temă dată de profesorul de educație vizuală (exemplu: contrastul de calitate);

b) efectuarea temei respective acasă prin tot felul de schițe, încercări preliminare, care vor fi toate aşezate într-o mapă de lucrări şi arătate ulterior profesorului;

c) observațiile individuale cu caracter de cercetare şi experiment (în atelierul de creație, la cercurile de pictură, în muzee, vizite la atelierele artiştilor profesioniști) toate antrenând şi impulsionând elevul în munca sa de căutare şi rezolvare a unor probleme plastice;

d) aplicarea cunoştințelor în cercuri de pictură acolo unde se vor pune în practică o serie de acumulări de informații pe o anumită tematică şi într-o anumită tehnică de lucru;

e) vizionarea unor expoziții cu scop de instruire, de acumulare a noi impresii, cunoştințe.

Studiul individual reprezintă pregătirea tematicii date de către profesorul de educație vizuală, întocmirea unor referate despre diverse domenii, comunicări, sistematizări de materiale, schițe cât mai diversificate, crochiuri multe, scheme, recenzii sau se poate vorbi despre adâncirea unor teme, aprofundarea clară a acestora, ce presupune o stăpânire a tuturor formelor muncii cu manualul, cu cărțile din bibliotecă. Modalitatea aceasta de lucru este importantă pentru că răspunde direct şi imediat cerinței de a-i învăța pe elevi cum să deprindă anumite cunoştințe, informații utile, cum să învețe. Studiul individual este o componentă foarte interesantă a tehnicii, muncii intelectuale şi a studiului personal, didactic de lucru. Această aplecare către studiul individual ce presupune punerea independentă a unor probleme şi rezolvarea ulterioară a lor, adunarea datelor din diferite surse, descoperirea soluțiilor cele mai

importante şi originale în acelaşi timp, dacă se poate, este în prezent în aproape toate metodele moderne de lucru.

Studiul individual, ca parte organică a muncii independente, cuprinde un ansamblu de prescripţii privitoare la organizarea şi tehnica de lucru în domeniul activităţii intelectuale. Rolul cărţii, al manualului în instruirea temeinică a elevilor este de mult o tehnică importantă de lucru, punându-se un mare accent încă din primii ani de şcoală pe obişnuirea elevilor să caute să se documenteze, să meargă la bibliotecă, să se folosească cu succes de carte şi în general de textul scris. Munca aceasta cu manualul are rolul său bine definit, elevii fiind îndrumaţi de către profesor să folosească cărţile cât mai bine şi eficient, să extragă tot ceea ce este mai important pentru cunoaşterea şi informarea lor, atât pentru orele de curs cât mai ales pentru viaţă.

Astfel munca aceasta cu manualul îmbracă forme obişnuite de lucru cum ar fi:

1) *lectura manualului sau a unui album de artă, carte*, ce prezintă diferite aspecte din viaţă şi analiza operelor unui artist. Această lectură se va desfăşura desigur după un anumit plan aplicat mai întâi în clasă sub îndrumarea profesorului de educaţie vizuală şi apoi acasă: a) citirea integrală şi orientarea generală asupra textului respectiv; b) citirea pe fragmente logice şi formularea ideii principale; c) fixarea treptată a ideilor prin revenirea asupra fragmentelor anterioare până la obţinerea unei priviri de ansamblu asupra întregului text.

2*) întocmirea planului lucrării* care se poate face în diferite forme variate şi cu utilizarea şi a altor cărţi decât manualul de educaţie vizuală.

3) *alcătuirea rezumatului unei lucrări* care presupune pe lângă reţinerea ideilor principale, argumentarea, concluzii, aprecieri.

4) *extragerea diferitelor citate* după toate regulile muncii ştiinţifice, arătându-se când, unde, cum şi de ce pot fi folosite.

5) *întocmirea de conspecte* ce trebuie să cuprindă pe lângă ideile principale şi o serie de adnotări, confruntări, comentarii critice sau personale.

6) *întocmirea diverselor fişe de citate, de mici rezumate, terminologice.*

Această muncă a elevilor şi cu alte cărţi decât manualul pe care le-o imprimă profesorul, urmăreşte să le dezvolte interesul şi deprinderea de a recurge la o diversitate cât mai mare de informaţii utile, dezvoltând la elevi dragostea pentru carte şi iniţiindu-i în această lume fantastică a cărţilor. Mai mult decât atât, profesorul va

urmări îndeaproape pe elevii săi încercând să-i învețe cât mai corect cum să utilizeze un album, o carte, o revistă, documente, tratate, enciclopedii, dicționare de artă, toate acestea fiind de mare preț în munca profesională și de cercetare artistică.

Observațiile independente făcute de către elevi au rolul de a-i pune în situația de subiect și de a-i determina să desfășoare o muncă individuală (independent sau în grup) pentru a-și completa informațiile și pentru a-și dezvolta spiritul de observare și interpretare a unor fenomene. La început, în cadrul orelor de educație vizuală, profesorul îi va îndruma pe elevi cum să facă anumite observații asupra naturii, asupra unor obiecte, evenimente, procese, fenomene, iar apoi după ce aceștia au deprins corect această tehnică, ea va fi exersată prin diverse sarcini date spre a fi efectuate acasă și în natură. Toate aceste observații au rolul de a lărgi cât mai mult orizonturile de cunoaștere ale elevilor, ele putând fi de scurtă durată (câteva minute până la o oră) sau de lungă durată (câteva zile sau chiar săptămâni) cum ar fi dezvoltarea și creșterea unor plante, motiv de inspirație deosebit din punct de vedere al structurilor și formelor diverse ce pot fi folosite ulterior în compoziții plastice. Elevii sunt învățați nu numai să observe toate aceste lucruri, fenomene, ci și cum să noteze, cum să interpreteze rezultatele acestor observații directe, iar apoi cum să le utilizeze, să le comunice, prelucreze, structureze.

Prelucrarea tuturor observațiilor și transformarea lor în adevărate compoziții deosebit de interesante, se va face în raport cu nivelul de dezvoltare al elevilor, ținându-se seama de faptul că în acest fel elevii își exercită spiritul de investigație și explorare, curiozitatea științifică, aceștia chiar devenind participanți activi la propria lor pregătire pentru o activitate creatoare. Toate aceste lucrări individuale prin care se înțelege efectuarea unei activități ce are drept rezultat un anumit produs (desen, compoziție cromatică, machetă, mulaj) au o mare importanță educativă pentru că îl pun pe elev în situația de a desfășura o activitate creatoare concretă.

Profesorul explică ceea ce dorește unui elev sau unui grup de elevi, sarcina putând fi de lungă sau de scurtă durată. De asemenea poate fi vorba de aceeași temă pentru toți elevii sau despre sarcini individuale, adecvate particularităților fiecărui elev (înclinații, interese, talent). Aceste teme, sarcini date de către profesor urmăresc pe de o parte cultivarea aptitudinilor elevilor, iar pe de altă parte formarea unor priceperi și deprinderi practice de lucru și a unor atitudini corecte față de muncă. Ele

pot fi date ca teme ce vor fi efectuate acasă ca sarcini în vederea organizării unei expoziții de desene, a unor concursuri, olimpiade.

Această muncă independentă cu marea sa importanță în formarea viitorului tânăr bine pregătit pentru viață presupune respectarea tuturor cerințelor şi posibilitatea evaluării obiective a rezultatelor obținute. Astfel, ea implică introducerea treptată a elevilor în tehnica efectuării activității respective, consolidarea unor priceperi şi deprinderi specifice diferitelor forme de activitate, dozarea corectă a sarcinilor în raport cu puterea de asimilare şi muncă individuală, îmbinarea judicioasă a muncii independente individuale cu cea pe grupe sau colectivă, precum şi îmbinarea ei cu alte metode de învățământ. Munca independentă a elevilor este prezentă într-un fel sau altul în aproape toate formele de activitate didactică şi extradidactică. Rolul profesorului este de asemenea foarte important chiar dacă acum marea sarcină cade pe umerii elevilor în a căuta şi a-şi dezvolta capacitatea de investigare necontenită în diverse rezolvări.

7) Jocurile didactice ca metodă de învățământ sunt foarte bine primite de către elevi, aceştia fiind atraşi în mod deosebit de către orele în care profesorul de educație vizuală ştie foarte bine să îmbine informațiile concrete, utile cu această metodă a jocului. Această metodă de instruire este o modalitate eficientă de lucru cu elevii pentru că activitatea desfăşurată sub formă de joc primeşte valențe educative.

Jocul ca metodă didactică nu reprezintă un simplu mijloc de divertisment, ci un adevărat mijloc de formare şi informare, de cunoaştere, de învățare ce corespunde nu numai vârstei copilăriei, ci şi naturii omului în general, fiind observat la toate vârstele. Astfel, caracterul de joc al activității, mai accentuat la vârstele mici, devine treptat tot mai „serios", pe măsură ce elevii cresc. Jocul are un caracter explorativ de inedit, de angajare, el contribuind la dobândirea unei experiențe pregătitoare a acțiunilor de mai târziu. Dacă profesorul ştie să organizeze şi să conducă cu pricepere, jocul poate ajuta foarte mult la construirea unor structuri mintale, la dezvoltarea unei motivații superioare.

Această metodă a jocurilor didactice este foarte bine primită de către elevi pentru că îmbină elementele sale de divertisment discret sau mai pronunțat cu elemente foarte serioase şi clare ce duc la formarea personalității viitorului tânăr. Jocul este agreat în multiple forme, fiind foarte bine aplicat la mai multe discipline

didactice, însă deosebit de important este faptul că profesorul este cel care trebuie să dirijeze într-o factură foarte precisă acest joc didactic, având grijă ca în toate ocaziile să reliefeze în mod clar caracterul său de învățare, de înțelegere a unor fenomene de cunoaştere, a unor lucruri, ajutându-i în acest mod pe elevii săi să treacă de la divertisment la un mod cât mai serios de a învăța.

În orele de educație vizuală, acolo unde elevii nu mai simt acea povară apăsătoare a orelor cu un puternic conținut strict încorsetat, logic, restrictiv, cum ar fi matematica, fizica, chimia, această metodă a jocului capătă o mare valoare educativă pentru că elevii nu numai că se simt liberi atât în gândire cât şi în practică, dar ei îşi vor încerca atât abilitățile lor în ceea ce priveşte desenarea unor forme, a unor structuri, ce îi eliberează şi îi conduc către universul mirific al imaginației, dar vor putea găsi într-un mod abil şi plăcut diferite soluții pentru realizarea unui anumit scop. În această rezolvare cât mai frumoasă şi mai armonioasă, unitară a unor soluții plastice cu siguranță că elevii vor întâmpina şi anumite dificultăți, praguri pe care ei, folosindu-şi din plin imaginația şi ajutorul dat de către profesor, vor trebui să le învingă. Mai mult decât atât ei chiar pot merge către o anume performanță, atingerea unor obiective cât mai înalte în realizarea unor spații compoziționale, în cadrul unei întreceri, a unor competiții, fie cu parteneri imaginari sau cu parteneri reali.

Profesorul este cel care îi va stimula în mod continuu să caute diverse alte soluții de rezolvare a unei teme plastice, să îi influențeze chiar într-un mod cât mai discret şi rodnic cu putință, să îi încurajeze în orice situație. Metoda aceasta a jocurilor didactice poate fi folosită frontal sau pe grupe, cadrul didactic fiind cel care simte cum este cel mai bine pentru acest lucru. Metoda va solicita îndrumare şi supraveghere continuă pentru folosirea cât mai economică a timpului, ajutând la generalizarea şi sintetizarea lucrurilor care se desprind din activitățile îndeplinite. Este foarte important ca profesorul să-şi gestioneze în aşa fel timpul încât acest joc să poată fi dus la bun sfârşit, să aibă o finalitate creativă deosebită la sfârşitul orei de curs, elevii să fie pe deplin satisfăcuți şi să rămână cu unele informații, lucrări practice frumoase.

Jocul implică şi o trecere de la incertitudine la certitudine, astfel se poate foarte clar afirma că are şi un puternic caracter lucid, logic, conştient. Dacă incertitudinea nu ar exista, atunci cu siguranță că elevii nu ar mai fi interesați de joc, deoarece stările psihice specifice jocului sunt într-o mare măsură legate de un anumit risc. Profesorul prin această metodă a jocului vine în fața elevilor cu diverse noi

situații pe care aceştia trebuie să le rezolve prin diferite modalități, dovedind astfel spirit de inițiativă, spontaneitate, voință, fantezie, imaginație, creativitate, originalitate. Toate acțiunile efectuate de către elevi folosind jocul ca o adevărată metodă de însuşire şi formare a unor calități extraordinare vor oferi elevilor posibilități multiple de afirmare a personalității lor creatoare în ansamblu, bineînțeles în raport cu atingerea unui anumit scop, dar în acelaşi timp vor da posibilitatea ca elevii să se bucure atât de plăcerea jocului ca activitate-joc, cât şi de o anumită stare interioară de autoafirmare.

Această metodă are posibilități multiple de realizare concretă, dând astfel posibilitatea profesorului de educație vizuală să fie cât mai combinativ, cât mai ingenios, mai liber şi mai creativ în ceea ce priveşte organizarea orelor de curs. Astfel profesorul va putea realiza prin aceste activități plastice-joc primele experiențe practice plastice ale elevilor, încurajându-i şi conducând-i către rezolvarea unor probleme de ordin plastic, creativ, într-un mod armonios.

Toate aceste activități practice care îi stimulează benefic pe toți elevii nu numai că le oferă posibilitatea de a fi cât mai activi, dar aceste activități plastice-joc au un scop intrinsec, sunt suficiente lor însăşi, neputând fi folosite în acelaşi fel şi pentru atingerea mai multor scopuri artistice. Exemplu în acest sens este stimularea de către profesor a elevilor să-şi organizeze suprafața de lucru într-un mod cât mai variat încercând să folosească diferite amestecuri de culoare, jucându-se efectiv cu paleta cromatică. Ordonarea culorilor pe suport în diferite acorduri sau armonii cromatice va exalta efectiv inima elevilor făcându-i pe aceştia să fie nu numai foarte activi, dar implicarea lor va fi într-un procent maxim. Elevii se vor concentra asupra suportului respectiv, jucându-se în folosirea culorilor şi dând frâu liber simțurilor sensibile ce sunt ascunse în adâncul ființei lor, astfel încât suprafața realizată va fi de o mare expresivitate. Sensibilitatea lor cromatică, impulsurile lor creative vor duce cu siguranță la realizarea unor armonii foarte expresive ce vor atrage şi vor impresiona printr-o forță emoțională mare.

În momentul în care această activitate plastică se va desfăşura cu o mare plăcere şi implicare din partea elevilor, ea va avea şi un mare efect asupra formării personalității lor, asupra dezvoltării unor capacități sensibile aflate într-o stare latentă înăuntrul ființei lor. Această activitate plastică desfăşurată sub forma unui joc creativ captivează, farmecă, absoarbe în totalitate atenția elevilor, eliberându-i de alte

activități necreative care îi perturbă și îi conduc către alte zone neclare, elevii putând descoperi acum și noi adevăruri în ceea ce privește expresivități ale diferitelor elemente de limbaj plastic care le antrenează capacitățile lor de a acționa creativ, manifestându-și în acest mod curajul, îndrăzneala, istețimea, inventivitatea, răbdarea. Profesorul de asemenea va fi antrenat și captivat în acest joc alături de elevii săi, conducându-i într-un mod cât mai plăcut, astfel apropiindu-i tot mai mult de sufletul său, elevii ascultându-l cu plăcere. Această activitate plastică-joc nu trebuie să fie urmărită ca un scop în sine neapărat, ci ca un adevărat mijloc de stimulare a tuturor energiilor creatoare aflate într-o stare latentă ale elevilor, ca un impuls pentru declanșarea unor potențialități cognitive și afective.

Metoda aceasta a jocurilor didactice poate fi folosită în diverse scopuri și în diferite faze ale lecției astfel, ea va putea fi utilizată pentru a dezvolta sensibilitatea creativă a elevilor cum ar fi acuitatea vizuală sau puterea de a recepta diverse raporturi armonioase ale unor forme, culori, linii. De asemenea metoda jocurilor didactice va putea fi folosită cu real succes ca un mijloc de a dobândi noi experiențe plastice sau noi tehnici de lucru (acuarelă, guașă, tempera, ulei), dar se va urmări desigur și familiarizarea elevilor cu unele expresivități ale culorilor, ale liniilor, formelor, valorilor. Mai mult, jocul este folosit pentru a descoperi de către elevi unele efecte plastice noi cum ar fi de exemplu fuzionarea culorilor. Bineînțeles că această metodă a jocurilor didactice va îndeplini numai o parte din scopul pe care profesorul va trebui să-l atingă la sfârșitul orelor de curs astfel, aici, intervenindu-se și cu alte metode de investigare, examinare, analizare a tuturor obiectivelor și finalităților ce trebuie atinse.

Pentru ca această metodă să fie și mai atrăgătoare pentru elevi profesorul de educație vizuală va folosi desigur și un material didactic foarte cuprinzător cum ar fi de exemplu albume de artă, filme documentare de scurtă durată, diapozitive, benzi magnetice. Atmosfera creată de asemenea are un rol foarte important, de aceea este bine ca în timpul activităților de tip joc profesorul să pună în surdină anumite melodii adecvate care îi vor sprijini pe elevi în conceperea unor spații imaginare armonioase. Ambianța în care se desfășoară ora respectivă ajută foarte mult la plăcerea lucrului efectiv al elevilor, creându-le cadrul potrivit pentru stimularea cât mai rodnică a creativității. De asemenea se pot folosi la lecție fel de fel de materiale cu caracter documentar cum ar fi schițe, crochiuri, notițe, observații pe care elevii le-au notat în

caietele lor, toate acestea având un mare rol în anumite momente de incertitudine. Profesorul va sfătui pe elevi să poarte la ei un mic caiet de schițe care le va fi util în anumite momente, pentru că în orice împrejurare vor avea o anumită informație, o anume amintire, o vedere frumoasă ce va trebui notată pentru a nu fi uitată. Ulterior acest mic carnețel de schițe, informații notate, amintiri schițate se va constitui într-o adevărată sursă de inspirație deosebit de utilă.

Jocurile didactice vor conduce elevii către satisfacții, bucurii creative, stimulându-le dorința de a căuta şi cerceta mai departe, îmbogățindu-le astfel necontenit atât imaginația creativă cât şi un bagaj atât de necesar de informații.

8) Metoda sinectică este o metodă modernă de învățare pe care profesorul o va utiliza destul de des la orele de educație vizuală constând în faptul că se va împărți problema ce trebuie discutată în mai multe părți care sunt comunicate pe rând elevilor, cadrul didactic apropiindu-se prin metafore şi mai ales analogii de miezul acesteia. Este de asemenea o metodă care vizează dezvoltarea gândirii divergente.

Profesorul va pune diferite probleme ce țin de domeniul expresivității unor elemente de limbaj plastic, fie de organizarea spațiului, ori probleme de teorie a istoriei artelor, de comentarii asupra unor opere de artă vizuală sau multe altele, rezolvarea acestora fiind amânată până când, profesorul va constata că elevii au găsit soluțiile cele mai clare şi eficiente de o mare profunzime şi expresivitate. Abia în acest moment se va anunța de către profesorul de educație vizuală în ce constă esența problemei respective. Se va trece ulterior la analizarea lucrărilor tuturor elevilor, aceştia stabilind de bun acord şi împreună bineînțeles cu profesorul care dintre lucrări prezintă rezolvarea cea mai clară şi expresivă a problemei, temei respective.

Lucrările vor fi observate, analizate cu mare atenție din toate punctele de vedere, ținându-se cont de mai multe aspecte ce țin de organizarea spațiului compozițional, urmărirea în vederea rezolvării cât mai concrete şi mai directe a problemei, temei respective, folosirea unor mijloace cât mai variate de exprimare plastică, obținerea unei mai mari expresivități plastice, dezvoltarea unor structuri originale, crearea unor spații cât mai originale ce vor caracteriza personalitatea elevului respectiv.

De exemplu, mai întâi profesorul va îndemna, va propune elevilor să coloreze, să nuanțeze suportul de hârtie ori de carton, pe care ei vor lucra, folosind o culoare

după bunul plac. Apoi îi va îndruma pe elevi după ce le va arăta anumite materiale didactice (planşe, albume, fotografii după lucrări de artă, diapozitive) să deseneze pe suprafaţa nuanţată, colorată deja de ei anterior, folosind acum o altă culoare contrastantă, mai închisă sau mai deschisă, o casă, nişte copaci, anumite obiecte familiare lor. În continuare profesorul merge mai departe solicitându-i pe elevi să-şi completeze desenele cu un drum şerpuit de exemplu, sau o apă curgătoare pe care ei vor mai desena câteva flori, urmând ca elevii să aleagă şi să-şi completeze desenele mai departe cu tot felul de alte elemente pe care profesorul, sau ei le vor propune (oameni în diverse poziţii şi cu diferite preocupări, păsări care străbat văzduhul, soarele care participă direct la diferite scene, luna ce poate apărea la un moment dat dintre nori, dealuri încărcate cu vegetaţie luxuriantă), toate acestea exprimând însă ideea de dinamism.

În momentul în care lucrările sunt terminate, iar elevii cred că nu mai pot aduce şi alte îmbunătăţiri, alte noi viziuni expresive, profesorul de educaţie vizuală va anunţa problema care va fi urmărită, esenţa acestei probleme şi anume dominata cromatică cu rolul său deosebit în compoziţia plastică. Se trece apoi la analiza unor lucrări ale elevilor, lucrări expresive şi bine organizate din punct de vedere al spaţiilor, formelor, structurilor plastice, culorilor. Observarea clară şi analiza directă este făcută de către profesor în special, acesta alegând desenele cele mai reuşite care întrunesc cerinţele sale având un puternic impact asupra celorlalţi elevi care aşteaptă să vadă dacă lucrările lor sunt alese şi date drept exemplu.

Toţi elevii bineînţeles vor fi felicitaţi de către profesor, vor fi încurajaţi să meargă mai departe în căutările lor plastice, iar acele lucrări care sunt cele mai bune şi care au întrunit toate cerinţele profesorului vor fi comentate acum şi de către elevii ce le-au realizat, aceştia fiind stimulaţi spre comentariul liber, spre formarea unor deprinderi de a-şi analiza singuri lucrările, şi, de ce nu, de a-şi face chiar autocritica. Acum aceşti elevi, legat de tema respectivă, vor arăta cum prin dominanta cromatică aleasă de ei (tonalitatea, nuanţa care a acoperit mai întâi suprafaţa de hârtie sau carton) s-au armonizat toate culorile folosite ulterior obţinându-se astfel o mare unitate şi expresivitate plastică ce a dus la concretizarea unor compoziţii foarte reuşite.

Această metodă sinectică este des folosită de către profesorul de educaţie vizuală, pentru că îi permite să-i lase pe elevi să observe şi să ajungă treptat sub

îndrumarea sa directă la un anumit rezultat. Elevii caută diferite strategii de rezolvare armonioasă a diverselor probleme ce apar, reuşind de multe ori chiar să surprindă nu numai pe profesor, dar şi pe alţi oameni ce intră în contact cu lucrările lor, tocmai prin libertatea şi fantezia creatoare pe care o au.

Prin totalitatea acestor metode la care bineînţeles se vor mai adăuga şi alte mici artificii pe care profesorul de educaţie vizuală cu siguranţă le posedă, se urmăreşte educarea gândirii creatoare, inovatoare, artistice a elevilor. Se caută de asemenea tot felul de strategii în vederea dezvoltării gândirii lor divergente prin care să fie evitate pe cât se poate diferitele blocaje ce pot surveni şi să se găsească cât mai multe soluţii de rezolvare frumoasă a problemelor şi a temelor respective. Metodele vor fi cu siguranţă adaptate şi la nivelul de înţelegere al elevilor, la puterea lor de asimilare a unor informaţii, la particularităţile de vârstă, unui anumit nivel de dezvoltare a deprinderilor lor, legate de anumite tehnici de lucru, eficienţa unei metode didactice folosite depinzând şi de felul cum aceasta este corelată între munca de predare a profesorului cu munca de învăţare a elevilor şi de asimilare treptată a informaţiilor ce ulterior vor fi puse în practică.

Metodele sunt foarte variate tocmai pentru a se putea alege acea combinaţie utilă atât pentru profesor ce duce o muncă asiduă de organizare şi transmitere a informaţiilor, cât şi pentru elevi care vor asimila în mod cât mai optim acest bagaj de cunoştinţe, deprinderi şi priceperi. Metodele sunt adevărate instrumente de lucru în lecţie şi pentru lecţie, caracterizate prin cercetare continuă şi adaptabilitate, deschidere permanentă spre înnoire, căldură sufletească din partea celui care le foloseşte, logică, eficienţă, fiecare metodă luată în parte constituind un real ajutor prin intermediul căreia elevii vor asimila mult mai uşor diferite cunoştinţe în vederea pregătirii lor pentru viaţă.

Metode de verificare şi evaluare sunt anumite modalităţi de lucru prin care profesorul va realiza o evidenţă şi o evaluare a tuturor cunoştinţelor, priceperilor şi deprinderilor asimilate de către elevi, a evoluţiei lor intelectuale în procesul de învăţământ. Trebuie în permanenţă ca profesorul de educaţie vizuală să cunoască diferitele etape de asimilare a unor cunoştinţe de către elevii săi, pentru a putea într-un anumit mod regla şi autoregla procesul. Trebuie ştiut de asemenea care este nivelul de pregătire al elevilor, capacitatea lor de asimilare, influenţa pe care o exercită procesul

de învățare asupra lor, răspunsurile pe care le pot da și atitudinea pe care o iau față de diferite măsuri școlare. Această verificare și evaluare este o măsură foarte importantă deoarece permite cunoașterea rezultatelor nu numai a muncii elevilor, dar și a muncii depuse de către profesor.

Metodele acestea de verificare continuă și evaluare a muncii depuse atât de elevi cât și de profesor vor îndeplini mai multe funcții: a) instructivă; b) educativă și motivațională; c) selectivă și socială;

a) Funcția instructivă este obținută printr-un sistematic control, elevii fiind determinați să realizeze cunoștințele, priceperile și deprinderile, să adâncească înțelegerea lor, să prevină rămânerea în urmă la învățarea unor elemente importante predate de către profesor și să facă unele asociații, integrându-le în sisteme trainice astfel încât cunoștințele și informațiile primite nu vor fi uitate prea curând;

b) Funcția educativă și motivațională constă în faptul că un control atent din partea profesorului de educație vizuală va stimula toate procesele gândirii la elevi, activând o serie de însușiri morale foarte importante în dezvoltarea viitorului tânăr (atitudinea față de muncă, responsabilitatea anumitor sarcini și cerințe, disciplina), contribuind și la exersarea unor acțiuni mentale importante. Atunci când elevul va ști că este mereu controlat, se va obișnui să muncească sistematic, fără întreruperi neproductive, să-și dea efectiv drumul imaginației creative în vederea elaborării unor spații compoziționale interesante, sporindu-și în acest mod încrederea în propriile forțe, formându-și de asemenea, deprinderea de autocontrol;

c) Funcția selectivă și socială se referă în primul ei aspect la acea putere, la acel simț deosebit de fin care se formează treptat de a selecta numai ce este foarte util, permițând o anumită ierarhizare, diferențiere, și chiar o oarecare predicție în ceea ce privește evoluția ulterioară a unor elevi dar și la faptul că aceștia vor deveni ei înșiși capabili de a face disocieri sau asocieri importante. În ceea ce privește funcția socială, aceasta, se referă la faptul că printr-un control clar și atent, societatea va avea mereu evidența unui anumit sector de activitate care privește viitorul său, a ritmului în care progresează, a contribuției pe care o aduce la orientarea școlară și profesională a elevilor, la pregătirea temeinică a forței de muncă.

Metodele acestea de verificare și chestionare pe care le aplică profesorul de educație vizuală au menirea nu numai de a controla în mod sistematic activitatea ce se desfășoară la lecție, dar și încurajarea, stimularea unor elevi, dezvoltarea unui spirit

competitiv, care duce în cele din urmă la rezultate foarte promițătoare. Această verificare se poate face zilnic şi sistematic atunci când este vorba despre un orar ce cuprinde ore de educație vizuală foarte dese sau mai ales atunci când este vorba despre cercurile de arte vizuale. Se urmăreşte fie reproducerea, fie sistematizarea, fie aplicarea unor cunoştințe, priceperi şi deprinderi, fie toate acestea combinate în mod armonios pentru a putea aprecia în mod obiectiv rezultatele individuale şi colective ale elevilor, nivelul lor de pregătire şi dezvoltare, cauzele care duc la insuccese şi ritmul programului realizat de la o etapă la alta.

Avem de asemenea metode foarte clare de verificare, chestionare şi apreciere cum sunt: a) lucrările practice, b) lucrările scrise; c) chestionarea orală; d) testele de cunoştințe; e) examenele sub diferite forme.

a) *Lucrările practice* se referă desigur la executarea individuală sau în grup a unor activități, lucrări practice, compoziții tematice în vederea verificării şi evaluării a anumitor stadii creative, folosindu-se şi pentru stabilirea, cunoaşterea priceperilor şi a deprinderilor elevilor în acest domeniu al artelor vizuale. Pentru verificarea deprinderilor de muncă elaborată asupra unei anumite teme dată de către profesor, aceasta este o metodă de bază, ea punând elevii la lucru, la efectuarea unor operațiuni (amestecuri cromatice, mânuirea unor instrumente de lucru, modelarea unor forme diferite), reliefând într-un anumit sens şi anumite atitudini ale elevilor.

Profesorul de educație vizuală va da o anumită temă elevilor săi, bineînțeles după o prealabilă pregătire în această direcție, o informare cât mai sugestivă după care acesta, îi va urmări îndeaproape cum vor realiza ei această temă într-un mod cât mai creativ, respectând cerințele şi indicațiile date la început. Această verificare prin lucrări practice se va folosi nu numai la orele de educație vizuală, ci va fi realizată cu real succes în verificarea şi pregătirea elevilor în mai multe direcții şi discipline.

b) *Lucrările scrise* sunt o modalitate mai economică de verificare, pentru că permit supunerea într-un timp relativ scurt a unui mare număr de elevi unui control cât mai eficient din partea profesorului. Această formă de verificare vine de fapt în completarea chestionării orale despre care vom vorbi ulterior, punându-i acum pe elevi în alte condiții, permițându-se constatarea întinderii materiei pe care elevii o stăpânesc, profunzimea şi originalitatea exprimării în scris a unor idei, deprinderea modului cum judecă elevii şi aflarea a ceea ce au înțeles mai bine sau mai greu dintr-un material expus, citit, observat.

De exemplu, profesorul de educație vizuală va vorbi elevilor într-o oră de curs despre expresivitatea liniilor şi forța acestora într-o compoziție plastică, aducându-le de asemenea un material didactic foarte explicit în acest sens. La următoarea oră, le va cere elevilor ca în scris, să expună pe scurt câteva idei clare şi la obiect despre importanța şi expresivitatea liniilor compoziționale, profesorul dorind să vadă care a fost capacitatea elevilor de asimilare a informațiilor deja expuse, sau care este gradul de preocupare al elevilor pentru ceea ce s-a discutat la ora precedentă. Există de asemenea două forme de verificare scrisă pe care profesorul de educație vizuală le va putea folosi şi anume în primul rând verificarea curentă de care am vorbit anterior sau lucrările scrise semestriale anunțate.

Aceste lucrări scrise semestriale vizează puterea de asimilare a elevilor, a unor informații mult mai vase atât din domeniul elementelor de limbaj plastic, cât şi a unor comentarii asupra unor lucrări de artă sau a unor aspecte importante din viața şi activitatea artistică a unor mari maeştri ai artelor vizuale. Prima formă de verificare ar putea dura în jur de 20-30 de minute şi se va da de către profesor fără ca elevii să fi fost anunțați dinainte, urmărind verificarea cunoştințelor din lecția de zi, capacitatea elevilor de a răspunde unui control inopinat, conştiinciozitatea cu care aceştia se pregătesc, dar şi posibilitatea de a formula într-un timp relativ scurt răspunsuri clare, bine închegate, la obiect. Aceste lucrări scrise de verificare se pot da de 3-4 ori pe semestru, mai frecvent chiar la clasele mici, şi mai rar la cele mari. Lucrările scrise semestriale anunțate dinainte şi pregătite special, urmăresc cunoaşterea capacității elevilor de a soluționa, sistematiza şi sintetiza ceea ce este mai important, esențialul, dintr-un volum mult mai mare de cunoştințe asimilate.

Alegerea temei de către profesorul de educație vizuală este foarte importantă atât pentru el cât şi pentru elevi deoarece subiectul ales trebuie să-i solicite elevului o prelucrare a materialului asimilat, o utilizare a priceperilor şi deprinderilor căpătate, o punere în evidență a capacităților operaționale de care dispune fiecare. Subiectul propus de către profesor de exemplu, contrastul de complementaritate al culorilor este foarte important atât din punct de vedere teoretic dar şi practic, dând ocazia elevilor să-şi manifeste capacitatea de a îmbina teoria cu practica, şi cerându-le, în acelaşi timp, soluții creatoare. Corectarea lucrărilor scrise se va face ținându-se cont de prevederile programei de specialitate şi de nivelul de dezvoltare al clasei respective. Notarea s-ar putea de asemenea face după citirea cu atenție şi observarea tuturor lucrărilor. Greşelile reprezintă o problemă foarte importantă pe care profesorul o va

trata cu o atenție sporită, acestea fiind notate într-un carnet special al profesorului, întocmindu-se chiar anumite fişe pentru fiecare elev în parte, putându-se astfel observa evoluția ulterioară a acestora. După corectarea finală, lucrările pot fi discutate în clasă, dând posibilitatea elevilor să-şi vadă imediat greşelile, să şi le corecteze şi să le compare cu ale colegilor, pentru o mai obiectivă apreciere.

În ceea ce priveşte planificarea lucrărilor, aceasta prezintă o mare importanță pentru că se creează un regim rațional de efort, dând posibilitatea elevilor să dea cu acest prilej măsura capacității lor. Elevii nu trebuie supraaglomerați cu lucrări scrise de către profesorul de educație vizuală pentru că deja sunt alte obiecte cum ar fi de exemplu matematica, fizica, limba română, chimia, biologia, care uzează foarte des de acest mod de evaluare. Cea mai bună formă de verificare este cea în care se îmbină într-un mod cât mai plăcut atât efectuarea unor lucrări practice cu evaluarea şi chestionarea orală a elevilor asupra diferitelor cunoştințe asimilate.

c) *Chestionarea orală* este o formă a conversației prin care se urmăreşte cunoaşterea gradului în care elevii stăpânesc cunoştințele, priceperile şi deprinderile, a nivelului de dezvoltare a capacității lor, modul în care interpretează şi prelucrează cunoştințele ce le-au asimilat, cum operează cu ele şi bineînțeles cum le aplică într-un mod cât mai eficient. Profesorul de educație vizuală va chestiona în mod curent un număr de 3-5 elevi în diferite forme. Verificarea se face pe fondul activității întregii clase astfel încât ca într-o formă sau alta, să participe toată clasa la această activitate. Se urmăreşte astfel atingerea unor obiective de către profesor, şi anume constatarea volumului de cunoştințe însuşite, calitatea acestora, gradul lor de înțelegere profundă, priceperea elevilor de a expune şi argumenta o idee, atitudinea față de muncă, programul realizat, capacitatea de a opera cât mai creativ diferitele cunoştințe dobândite, numărul şi natura erorilor făcute.

Profesorul va adresa o întrebare elevului după care este recomandabil să nu se intervină decât în cazul în care elevul va începe să ocolească subiectul respectiv sau a unor erori grave, astfel încât profesorul să nu îi dezorganizeze răspunsul elevului. Cadrul didactic se va pregăti de asemenea pentru ascultare în ceea ce priveşte revederea materialului din care se face verificarea, stabilirea întrebărilor ce vor fi adresate, fixarea elevilor ce vor fi ascultați, schițarea mersului verificării, timpul cât va dura ascultarea. În anumite momente când profesorul simte că elevul este oarecum intimidat de anumite elemente şi fenomene ce țin de structura sa interioară, se va

interveni discret ajutându-l puțin pentru a-l determina să treacă cu bine acele momente de început.

Acest control direct, posibilitatea de a interveni în răspuns, de a ridica probleme spre verificarea unor însuşiri, sunt nişte avantaje certe ale acestei metode. Printre dezavantaje amintim reținerea şi timiditatea unor elevi, numărul restrâns de elevi ce pot fi verificați la o lecție, greutatea antrenării întregii clase, fragmentarea materialului de verificat pe părți, însă calitatea cadrului didactic poate compensa cu bine aceste neajunsuri.

d) *Testele de cunoştințe* sunt tot o formă de verificare scrisă, cu rolul de a organiza de către profesor nişte probe de lucru sau un grupaj de întrebări cu caracter sintetic sau analitic ce permit o examinare din toată materia şi o apreciere cantitativă a răspunsurilor date. Aceste teste de cunoştințe efectuate de către profesorul de educație vizuală au avantajul că permit o exprimare mai precisă a rezultatelor, eliminând în mare parte subiectivismul notării. Profesorul va pune o serie de întrebări din anumite probleme ce trebuiesc rezolvate din domeniul fie al elementelor de limbaj plastic, fie al istoriei artelor, apoi din situații cu mai multe soluții din care trebuie aleasă cea mai bună. Aceste teste se doresc a fi cât mai obiective, verificând nu numai munca intelectuală, ci şi nivelul de dezvoltare al elevilor, putând de asemenea fi folosite la diferite obiecte de învățământ. Pentru a le elabora, profesorul are nevoie de o experiență vastă şi de respectarea unor anumite criterii foarte clare. De obicei, aceste teste sunt făcute într-o cooperare largă a mai multor cadre didactice de specialitate la care pot conlucra şi psihologi bine pregătiți.

Aceste teste de cunoştințe este bine să nu fie utilizate în mod repetat pentru că îşi pot pierde caracterul diferențiator. Testele pot fi de mai multe feluri, şi anume: teste cu răspuns la alegere, cu răspuns alternativ, cu răspuns detaliat la întrebare. Evaluarea răspunsului făcută de către profesor se va face pe baza unui punctaj stabilit anterior care permite pe de o parte corectarea rapidă, iar pe de altă parte punerea în situații egale şi obiective pe toți elevii. Astfel, fiecare elev va primi un număr de puncte care îl plasează pe o anumită scară valorică în raport cu ceilalți colegi, permițând astfel o apreciere comparativă a fiecăruia.

e) *Examenele* sub diverse moduri, sunt o formă deosebită de organizare a verificării sau controlului pregătirii elevilor, ele având o importanță nu numai pedagogică ci şi socială. În general, examenele se pot face cu ajutorul metodelor de

verificare scrisă, orală, practică sau combinată. Aceste examene pot fi de sfârşit de clasă, în care profesorul de educaţie vizuală doreşte să vadă în ansamblu cu ce a rămas fiecare elev din ceea ce a fost predat la orele de curs, sau poate fi vorba de examene de admitere la un anumit liceu de artă. Există în mod cert anumite probleme pe care le ridică aceste forme de verificare şi anume organizarea examenului respectiv, planificarea, pregătirea, desfăşurarea şi încheierea. În ceea ce priveşte organizarea şi planificarea examenelor există condiţii prealabile care pot uşura sau nu, desfăşurarea lor. Aici este vorba de stabilirea locului, a clasei, a datei, orei, lista candidaţilor, ordinea de intrare, condiţii esenţiale ce favorizează desfăşurarea în bune condiţii a examenului respectiv.

Pregătirea examenului presupune prevederea şi asigurarea tuturor condiţiilor necesare pentru ca elevii să dovedească pregătirea lor temeinică şi anume formularea subiectelor, atitudinea încurajatoare din partea profesorului, prevenirea unor stări de panică şi tensiune. Desfăşurarea examenului presupune acordarea unui timp suficient de gândire, urmărirea cu atenţie a răspunsurilor, neintervenţia profesorului decât atunci când este nevoie, ajutorarea candidatului cu întrebări auxiliare. Încheierea examenului înseamnă stabilirea concluziilor ce decurg din desfăşurarea sa, făcându-se bilanţul activităţii şi recomandări pentru viitor.

Legat de sistemul de apreciere acesta poate fi de mai multe feluri şi anume cu calificative, cu cifre, sau chiar cu bile, iar înăuntrul acestora scara poate fi mai largă sau mai restrânsă, exemple în acest sens în primul rând în ceea ce priveşte calificativele pot fi (excepţional, foarte bine, bine, acceptabil, satisfăcător, slab, foarte slab), iar în ceea ce priveşte cifrele acestea pot fi de la 1 la 10 sau de la 1 la 20. În general, nota dată de către profesor va fi oglinda cunoştinţelor elevilor ea, exercitând şi rolul de stimulent şi trebuind să fie dată după anumite criterii precise (să fie obiectivă, să ţină cont de toţi factorii care au intervenit şi de toate aspectele manifestării elevilor). Un exemplu în acest sens este acela în care profesorul, după ce îl va asculta pe elev, despre ce înseamnă contrastul în sine al culorilor, va stabili nota, comunicând-o clasei, motivând-o în acelaşi timp şi arătând părţile negative şi pozitive, dar şi modul în care s-ar putea îmbunătăţi răspunsul. Astfel, elevii se vor obişnui să-şi privească situaţia critic, să aprecieze obiectiv, sporindu-şi astfel încrederea în profesorul respectiv.

Concluzionând se va putea observa foarte bine că întreg sistemul de verificare, controlare şi supraveghere a transmiterii şi asimilării de informaţii este foarte complex, necesitând o atenţie sporită din partea cadrelor didactice. Se observă de asemenea unitatea şi corelaţia ce există între toate metodele de verificare şi evaluare chiar dacă fiecare metodă luată în parte prezintă anumite particularităţi ce se deosebesc de altele, având avantaje şi dezavantaje. Metodele sunt de fapt legate într-o oarecare măsură unele de altele, prin funcţiile pe care urmează să le îndeplinească, prin anumite elemente structurale şi prin cerinţele sau regulile pe care le conţin.

Aceste metode de evaluare sunt într-o relaţie dialectică, influenţându-se şi completându-se reciproc, astfel încât împreună să ducă la îndeplinirea corectă a unor obiective majore în procesul didactic. Pentru a fi folosită cât mai corect o metodă trebuie studiată, înţeleasă, aprofundată, pretinzându-se din partea profesorului cunoaşterea specificului fiecăruia, a regulilor după care trebuie aleasă şi folosită, a modalităţilor de combinare şi a condiţiilor în care ea va da rezultate pozitive. În alt caz, aplicarea acestor metode nu va da nici un rezultat, dar mai mult decât atât va bulversa cu siguranţă elevii, devenind o regulă mecanică, stereotipă, rigidă şi formală.

Capitolul 4. Forme de organizare şi desfăşurare a activităţii didactice

Aceste forme de organizare şi desfăşurare a tuturor activităţilor artistice, didactice, vor uni într-un tot organic principiile, conţinutul, obiectivele şi metodologia instructiv educative ce se desfăşoară într-un cadru organizat şi anume la orele de curs în clasă, în cabinete special amenajate unde profesorul de educaţie vizuală dispune şi de un vast material didactic. Această activitate de formare a viitorilor tineri, în vederea atingerii unor obiective înalte în viaţă presupune organizarea cât mai economică şi mai eficientă, ingenioasă a tuturor problemelor de instruire şi de pregătire.

În perioada contemporană, explozia informaţională, necesitatea tot mai mare de educaţie, caracterul permanent al ei şi noile cerinţe vor transforma treptat o anumită latură ce se bazează pe verbalism exagerat, nesocotirea individualităţii a elevilor, menţinerea acestora în stare de receptivitate pasivă, sau autoritatea excesivă a profesorului creând o nouă deschidere mult mai promiţătoare, urmărindu-se, organizarea unor lecţii care invită la o participare mult mai activă din partea elevilor, punându-se şi un mare accent pe studiul individual.

Profesorul este cel care arată drumul, calea, dă informaţia utilă, face ca elevii să devină cât mai interesaţi de problema respectivă după care va urma aprofundarea, studiul individual al elevilor. Acest studiu individual presupune o anume organizare interioară a elevilor care desigur că va fi într-o oarecare măsură influenţată de profesorul de educaţie vizuală, determinându-i pe aceştia sa meargă în bibliotecă, să folosească calculatorul în scopul obţinerii unor informaţii cât mai noi şi mai utile legate de tema discutată anterior în cadrul lecţiei.

Organizarea şi desfăşurarea activităţilor artistice în perioada contemporană s-a modificat într-o oarecare măsură, acum detaşându-se două tendinţe:

a) Creşterea diversităţii formelor de organizare şi a structurii activităţii instructiv educative desfăşurate de elevi sub îndrumarea profesorului (introducerea,

alături de lecție și a altor forme mai flexibile, mai adecvate noilor cerințe cum ar fi de exemplu vizitele la muzee de artă, excursiile în mediul natural, de unde elevii își pot lua o sumedenie de notițe, întâlnirea cu artiștii profesioniști, instruirea programată, consultațiile, fiind posibilă desigur și alternarea sau îmbinarea armonioasă a acestora);

b) Accentuarea caracterului formativ al procesului educațional care poate începe chiar de la spațiul unde se desfășoară activitatea didactică (sală de clasă, cabinet de pictură, bibliotecă, muzeu, în natură) și poate merge până la detaliile metodologice ce implică întreaga acțiune. Formele care au o anumită rigiditate în procesul de predare-învățare, se vor pierde treptat, nemaicorespunzând noilor cerințe și lăsând desigur loc pentru alte manifestări mult mai interesante, active și productive. Este o adaptare a procesului de învățământ la noile evenimente sociale, la noile cerințe, la noile descoperiri în diverse domenii (tehnice, științifice), astfel ca elevii să poată fi la curent cu tot ceea ce este de ultimă oră atât în domeniul artelor vizuale cât și în alte domenii colaterale, care desigur că influențează într-o mare măsură procesul creativ.

Desfășurarea activităților artistice se va lărgi considerabil acum înglobând atât informații din domeniul tehnic-științific, dar și din alte domenii ce vin să întregească modul de exprimare al viitorilor artiști. Acest adevărat curent înnoitor care dă alte perspective formării și dezvoltării unor capacități creatoare deosebite va antrena desigur o serie de modificări în toate compartimentele procesului de învățământ de la pregătirea profesorului și până la activitățile propriu-zise ale școlii în vederea unei îndrumări cât mai concise și mai benefice ale elevului. Aceste forme de organizare a activității didactice trebuie să permită și chiar să solicite participarea efectivă a elevilor la acțiunea de predare-învățare oferindu-le de asemenea posibilitatea de a îndeplini diferite roluri: de organizatori, de inițiatori, colaboratori, executanți, stimulându-le astfel funcțiile creative și progresând în modelarea propriei lor personalități.

Acum la orele de educație vizuală elevii vor participa cât mai activ, luând singuri anumite inițiative de comun acord cu profesorul, căutându-și singuri anumite materiale informative necesare, documentându-se singuri în bibliotecă, colaborând strâns în rezolvarea unor teme atât între ei cât și cu profesorul, organizându-și munca în așa fel încât să-și ducă la bun sfârșit ceea ce au de îndeplinit. Studiul individual acasă, în biblioteci, în fața calculatorului, dă șansa elevilor să devină cât mai

competitivi să-şi formeze deprinderea de a căuta singuri răspunsuri, devenind tot mai independenţi, găsindu-şi drumul în viaţă. Această căutare şi aprofundare individuală permite profesorului de educaţie vizuală să îi îndrume şi să îi observe, să-i înţeleagă mult mai bine, să le simtă şi să le perceapă structura lor interioară. Astfel se va crea o legătură mult mai strânsă între elevi şi profesor, acesta venind în ajutorul lor ori de câte ori este necesar.

În ceea ce priveşte organizarea cât mai fructuoasă, cât mai clară a tuturor informaţiilor pe care profesorul de educaţie vizuală doreşte să le transmită elevilor săi, lecţia ocupă un rol deosebit de important pentru că prin intermediul ei se pot deschide căi de comunicare efectivă între profesor şi elevi sau între elevi şi profesor. Lecţia bineînţeles se poate face nu numai în clasă ci şi în mijlocul naturii, elevii simţindu-se aici liberi şi concretizându-şi poate mult mai bine anumite schiţe mentale, desene preliminare, dar tot atât de bine lecţia poate fi făcută de către profesor şi în cabinete, ateliere şcolare unde elevii găsesc şi o dotare corespunzătoare audio-video, mijloace de punere în practică a noi tehnici de lucru. În această formă organizatorică, lecţia va constitui cu siguranţă un punct sigur de plecare în vederea dobândirii de noi cunoştinţe, priceperi şi deprinderi, fixării şi sistematizării unor informaţii în structuri tot mai complexe, dar şi a evaluării şi autoevaluării acestor activităţi.

Prin lecţia profesorului de educaţie vizuală se va permite cunoaşterea în profunzime a muncii creative făcută de elevi, a unor elemente ce trebuie introduse sau extrase dintr-un anumit context, astfel încât această activitate educaţională să permită elevilor o însuşire cât mai bogată de informaţii şi mai mult decât atât să-i determine în căutarea individuală a unor noi soluţii şi teme creative. Desfăşurarea lecţiei ca un sistem funcţional cu autoreglare permite observarea îndeaproape a capacităţilor combinative ale elevilor, înlesnind planificarea şi controlul activităţilor didactice precum şi continua perfecţionare pe calea evaluării şi autoevaluării obiective şi sistematice a rezultatelor. Având aceste avantaje, lecţia va prezenta desigur şi anumite dezavantaje ce vor trebui într-o oarecare măsură eliminate:

a) În cadrul lecţiei de educaţie vizuală predarea într-un mod tradiţional deţine încă o mare pondere, ea reducându-se la activitatea profesorului de expunere orală a informaţiilor şi la activitatea de urmărire şi înregistrare a celor expuse;

b) În general diferenţierea muncii didactice în funcţie de particularităţile individuale sau pe grupe de elevi se realizează destul de greu, astfel încât se ajunge la

o nivelare nepermisă a eforturilor şi posibilităţilor de dezvoltare a elevilor, o motivaţie slabă, un interes redus şi deci un randament destul de scăzut de învăţare;

c) În momentul verificării curente, profesorul nu-şi poate da seama ce ştiu şi ce nu ştiu, ce au înţeles şi ce nu au înţeles elevii dacă această verificare se va face numai în mod tradiţional, astfel ajungându-se la unele lacune iremediabile. Modul optim în care s-ar desfăşura o lecţie de verificare şi completare a cunoştinţelor, de îndreptare a unor lucruri înţelese eronat este acela în care şi numărul elevilor dintr-o clasă este mai scăzut. Profesorul în această situaţie are timpul necesar de a vorbi, de a comunica cu fiecare elev în parte şi de a observa imediat unde trebuie intervenit. Mai ales la orele de educaţie vizuală unde fiecare elev are personalitatea sa, propriile sale gânduri, sentimente, emoţii profunde, fiind foarte dificil să-i urmăreşti reacţiile şi atitudinea faţă de o nouă temă;

d) Lecţia tradiţională, desfăşurându-se după o metodologie rigidă, dictată de o structură clasică a unui anumit tip, favorizează formalismul în procesul de învăţământ, îngrădind şi limitând posibilităţile de manifestare a creativităţii atât a profesorului cât şi a elevilor. Toate aceste neajunsuri care încă există în sistem pot fi foarte bine înlăturate printr-o muncă de înnoire şi de perfecţionare a lecţiei, de orientare către studiu individual al elevilor.

Modernizarea lecţiei în general aduce numai beneficii atât pentru elevi cât şi pentru munca profesorului, astfel în conformitate cu exigenţele contemporane ale învăţământului şi cu legile psihologice ale învăţării avem câteva direcţii importante ce trebuie realizate:

1) Profesorul de educaţie vizuală trebuie să-şi fundamenteze prelegerea pe noţiuni cât mai clare şi mai obiective astfel încât elevii să ajungă la aflarea informaţiilor cât mai repede şi mai direct consolidându-şi baza cunoştinţelor. Se va realiza de asemenea o apropiere maximă a desfăşurării etapelor procesului de învăţare, de mersul dezvoltării mentale a elevilor, exersându-se în acelaşi timp capacităţile creatoare ale acestora;

2) Orele de educaţie vizuală trebuie să fie cât mai diversificate din punct de vedere al structurii şi metodologiei în vederea creării unei lecţii flexibile, variate, care să corespundă conţinutului, obiectivelor şi condiţiilor concrete de muncă ale elevilor şi profesorului.

3) Este indicat să se facă o alternare şi îmbinare armonioasă a lecţiei cu toate celelalte forme de organizare a procesului de învăţământ (excursii în mijlocul naturii, vizite la muzee ori în atelierele unor artişti profesionişti, lucrări practice cât mai variate din punct de vedere al tehnicii dar şi a tematicii).

Toate aceste direcţii foarte importante vor determina noi alte cerinţe privind organizarea şi desfăşurarea lecţiei, a căror aplicare şi respectare vor duce la obţinerea unor rezultate corespunzătoare exigenţelor actuale astfel:

1) Trebuie avut în vedere cooperarea profesor-elev în cadrul lecţiei de educaţie vizuală. Atunci când profesorul va explica, va preda elevilor anumite noţiuni teoretice sau practice legate de diferite elemente de limbaj plastic ori probleme ce ţin de istoria artelor, elevii trebuie să coopereze cu acesta, să se ajungă la un moment dat, la un schimb de idei, această cooperare putând fi înţeleasă şi ca o colaborare fructuoasă între toţi membrii clasei, dar şi între aceştia şi profesor, în sensul promovării unor relaţii de încredere reciprocă de considerare şi întrajutorare. În centrul acestei colaborări se va afla desigur elevul cu posibilităţile sale psihice şi fizice, cu iniţiativa şi spiritul său de independenţă, cu interesele de cunoaştere şi cu motivaţia sa atent cultivată. Astfel, elevul din obiect al educaţiei devine subiectul ei, subiectul propriei sale formări iar profesorul va deveni un organizator şi un îndrumător al tuturor activităţilor de învăţare a elevului;

2) Elevii vor participa cât mai activ în cadrul lecţiei de educaţie vizuală, aceasta izvorând din exigenţele învăţământului formativ şi din legile învăţării. Elevul va fi antrenat permanent într-o activitate de cunoaştere printr-o solicitare şi o exercitare a proceselor sale cognitive, îndeosebi gândirea creatoare, printr-o organizare a muncii independente a acestuia în cadrul lecţiei respective, aceasta fiind o cerinţă majoră. Lecţia care se va întemeia pe munca independentă, chiar pe studiul individual al elevilor va îndeplini multiple funcţii asigurând realizarea unor condiţii indispensabile învăţării: stăpânirea de către elevi a unor tehnici de lucru pe care aceştia individual le vor combina în diverse forme, apoi realizarea unor conexiuni inverse (dezvăluirea nivelului şi gradului de însuşire a cunoştinţelor, cunoaşterea de sine, a posibilităţilor, rezultatelor, simţul valorii), stimularea motivaţiei intrinseci faţă de învăţare prin cunoaşterea imediată a rezultatelor muncii, prin spiritul de competiţie.

3) Se va urmări fixarea unui scop cât mai precis delimitat prin realizarea cerinţelor enumerate mai sus, acest scop indicând obiectivele instructiv-educative care

se pot realiza în cadrul lecției printr-un anumit conținut de idei. Scopul lecției se va stabili în funcție de obiectivele educaționale care se urmăresc, de conținutul de idei al lecției, de particularitățile de vârstă ale elevilor şi de condițiile concrete în care se va desfăşura lecția respectivă.

De exemplu în cadrul lecției de educație vizuală cu subiectul centrat pe istoria artelor şi anume pe creația lui Vincent van Gogh, scopul lecției ar putea fi cunoaşterea creației marelui artist, aprofundarea câtorva dintre lucrările sale mai cunoscute şi înțelegerea tematicii folosite de artist în vederea obținerii unor lucrări deosebite şi reprezentative pentru viziunea sa. Apoi mergând mai profund, se va încerca introducerea elevilor în acea atmosferă a uneia, sau a două lucrări reprezentative, încercându-se şi un mic comentariu plastic, urmărindu-se de către profesor educarea elevilor şi a sentimentelor acestora pentru frumos. Astfel corespunzător scopului urmărit în fiecare lecție, profesorul va stabili strategia didactică, va alege metodele de lucru la lecție, procedeele folosite, mijloacele de învățământ şi sistemul de acțiuni, activități, în care vor fi antrenați elevii pe parcursul desfăşurării ei.

4) Prin intermediul fiecărei lecții, prin modul ei de desfăşurare dar mai ales prin rezultatele obținute va trebui să se urmărească de către profesor dezvoltarea motivației învățării, să fie stimulat efortul şi totalitatea capacităților intelectuale, îndeosebi creativitatea gândirii elevilor, ajutându-i astfel să-şi dezvolte într-un mod cât mai armonios întreaga ființă;

5) Aceasta activitate instructiv-educativă, îndrumată de profesorul de educație vizuală în cadrul lecției respective va trebui să permită continuu realizarea unei informații inverse (feed-back) atât pentru profesor cât şi pentru elevi. În funcție de aceste informații profesorul va şti ce are de făcut, modificându-şi sau îmbunătățindu-şi strategia didactică iar elevii îşi vor putea aprecia progresele, descoperindu-şi anumite carențe în pregătire, insistându-se de asemenea în direcția înlăturării lor. Atunci când în cadrul lecției, după aceasta, elevul îşi va putea cunoaşte rezultatele muncii sale, îi va procura satisfacții mobilizându-l pentru noi eforturi. Se va simți într-o oarecare măsură în stare să meargă mult mai departe, va căuta noi realizări plastice şi noi rezolvări la diferite probleme ce apar.

Pentru ca lecția să fie cât mai eficientă, pe lângă aceste condiții enumerate s-ar mai putea menționa: integrarea şi completarea învățării cu activitatea extraşcolară ce are un rol foarte important de asemenea, crearea unui climat favorabil stimulator,

sporirea ponderii metodelor active şi reducerea celor expozitive, descriptive. Toate acestea au un rol foarte important în obţinerea unor rezultate bune din partea elevului spre satisfacţia profesorului dar şi bineînţeles a întregii clase. Lecţia va fi concepută de către profesorul de educaţie vizuală ca o activitate instructiv-educativă dinamică şi creatoare aceasta dobândind o anumită individualitate nu numai sub aspectul conţinutului şi al scopului urmărit dar şi sub aspectul metodicii, desfăşurării, a structurii ei.

Profesorul va transforma lecţia dându-i o anumită elasticitate şi mobilitate, structurând-o în aşa fel încât să atragă elevii să-i încânte şi să le deschidă noi căi creaţionale. Această elasticitate şi mobilitate a structurii lecţiei este o cerinţă de necontestat, presupunând alegerea celei mai potrivite forme de muncă şi adaptarea la cerinţele şi condiţiile concrete în care se desfăşoară activitatea didactică. Trebuie abandonată acea structură rigidă de predare-învăţare din cadrul lecţiei de educaţie vizuală care valorifică numai parţial potenţialul psihic al elevilor, acum în perioada contemporană lecţia căpătând o formă nouă, antrenând şi stimulând într-o mare măsură iniţiativa şi creativitatea elevilor dar şi pe cea a profesorului, determinându-i ca împreună să organizeze, să desfăşoare şi să realizeze într-o formă cât mai atrăgătoare activităţi modelatoare şi formative.

Lecţia, această activitate didactică, urmăreşte obiective complexe cum ar fi (dobândirea unor noi cunoştinţe, convingeri, formarea unor abilităţi mentale, modelarea unor trăsături ale personalităţii) astfel aceasta va fi organizată încât elevii, îndrumaţi de profesor să înfăptuiască toţi aceste obiective. Lecţia, cu importanţa ei majoră ce urmăreşte înfăptuirea unor anumite sarcini didactice, este considerată fundamentală. Într-o lecţie de educaţie vizuală s-a creat prin abstractizarea şi generalizarea unor elemente comune un anumit mod de desfăşurare a acesteia cu o structură proprie, fixă, denumită tip de lecţie.

În general, în practica şcolară aceste tipuri de lecţii prin structura lor fixă au determinat folosirea unor forme stereotipe de muncă cu elevii, îngrădind într-o oarecare măsură creativitatea şi iniţiativa atât a elevilor cât şi a profesorului. Însă toate aceste tipuri de lecţii trebuie cunoscute mai ales în scopul de a avea anumite puncte de reper foarte clare în aplicarea ulterioară a unei varietăţi cât mai mari de elemente ce vor duce la buna desfăşurare a lecţiei de educaţie vizuală în care libertatea creaţională trebuie să fie pe primul plan. Aceasta, însă nu presupune înlăturarea definitivă a

oricărei tipologii sau structuri în desfăşurarea lecţiei, nepresupunând în nici un caz o construcţie arbitrară, improvizată ori în conceperea după inspiraţia de moment a profesorului de educaţie vizuală a lecţiei respective.

Profesorul va încerca să diversifice structura lecţiei plecând de la premize cunoscute, lecţia realizându-se în funcţie de conţinutul specific, de obiectivele urmărite şi de condiţiile concrete ale muncii elevilor în cadrul cărora vor acţiona o serie de factori variabili. Aceşti factori variabili ce pot interveni în cadrul unei lecţii de educaţie vizuală modificând structura tradiţională a tipului de lecţie pot fi:

a) complexitatea şi gradul de dificultate al cunoştinţelor, priceperilor şi deprinderilor;

b) un anumit scop instructiv-educativ urmărit;

c) strategia didactică abordată şi anume modul de a concepe predarea-învăţarea (prin explorare, descoperire, prin munca individuală, independentă ori în grup, prin demonstrarea şi explicarea cunoştinţelor de către profesor);

d) metodele şi procedeele utilizate;

e) mijloacele didactice de care dispun elevii;

f) particularităţile de vârstă ale elevilor;

g) dominantele individuale şi nivelul de pregătire al acestora;

h) locul unde lecţia se va desfăşura.

De obicei unul sau mai mulţi factori dintre aceştia vor interveni în cadrul desfăşurării unei lecţii de educaţie vizuală ducându-se spre adoptarea de către profesor a unei atitudini creatoare în vederea construirii şi elaborării unei lecţii cât mai inedite ce îi va stimula cu siguranţă pe elevi. Această modificare a structurii lecţiei de tip tradiţional se va putea face prin realizarea concomitentă a două sau mai multe etape, prin suprimarea uneia sau a mai multor etape în favoarea altora, dobândind astfel o extindere mai mare, prin îmbinarea unor etape proprii diverselor tipuri.

Astfel lecţia de educaţie vizuală va deveni mult mai dinamică antrenând întreg efectivul de elevi ai clasei respective, ca atare tipurile de lecţie nu vor trebui concepute ca nişte tipare inflexibile, rigide şi obligatorii, ci ca nişte scheme foarte flexibile, ca nişte jaloane orientative, cadre largi susceptibile unor modificări continui în funcţie de conţinutul, obiectivele şi condiţiile concrete şi mereu schimbate ale muncii profesorului cu elevii. Deci în momentul cunoaşterii depline a unor modele, tipuri de lecţie, a unor modalităţi cât mai variate de organizare şi desfăşurare a

activității didactice, înțelese într-un mod inovator, profesorul de educație vizuală va putea merge mai departe în conceperea și organizarea unor lecții cât mai eficiente pentru elevii săi.

Lecția de educație vizuală se poate organiza în diferite feluri, concepând-o ca o activitate instructiv-educativă dinamică și creatoare, aceasta dobândind o proprie individualitate nu numai sub aspectul conținutului și al scopului urmărit, ci și sub aspectul metodicii desfășurării și structurării ei. Astfel avem o mare varietate de tipuri de lecții pe care le vom urmări în continuare.

1) Lecția destinată dobândirii de cunoștințe. Aceste tipuri de lecții sunt frecvente în cadrul orelor de educație vizuală, profesorul orientându-se în mod special către predarea unor cunoștințe, informații legate fie de elemente de limbaj plastic (punct, linie, culoare, formă), fie de istoria artelor ce cuprinde o serie de curente artistice și bineînțeles tot felul de comentarii plastice vis-a-vis de marile capodopere ale artelor vizuale. Se vizează în mod special dobândirea de către elevi a unor vaste cunoștințe care de altfel ar necesita un timp mai îndelungat spre a fi descoperite în mod independent, sau a fi demonstrate de către profesor cu concursul activ al elevilor. Genul acesta de activitate se va organiza și la celelalte discipline școlare și îndeosebi la vârsta școlară mijlocie și mare. Elevii vor urmări cu atenție expunerea profesorului de educație vizuală în vederea însușirii tuturor informațiilor prin diverse căi și forme: observație, explorare-descoperire, experimentare, studierea independentă atunci când este cazul a manualului, izvoarelor bibliografice, documentelor, tabelelor, fișelor, aceasta putându-se face atât individual cât și în grup.

În momentul în care profesorul de educație vizuală redă anumite cunoștințe este bine ca acestea să fie urmate de exerciții aplicative din partea elevilor. Aceste lecții de comunicare, dobândire a unor cunoștințe sunt în realitate lecții de introducere în temă, de orientare generală dar numai atunci când este vorba de transmiterea unor cunoștințe legate de elementele de limbaj plastic, elevii fiind stimulați de către profesor să încerce practic mai apoi anumite fenomene legate fie de studiul culorii, fie al liniei ori punctului. Lecțiile de dobândire a cunoștințelor vor fi desigur însoțite de un vast material demonstrativ, didactic, corespunzător și chiar de desene efectuate de profesor la tablă ori de alte acțiuni cu caracter demonstrativ (diapozitive, filme, benzi magnetice), care îi vor ajuta pe elevi să se orienteze imediat în noua temă.

În general este de preferat a se evita teoretizarea verbală prea lungă ce poate deveni obositoare pentru elevi, sau această prelegere este bine să fie mereu însoțită de exemple cât mai clare şi la obiect, întreaga activitate a elevilor desfăşurându-se astfel în condiții foarte bune. Înainte însă de a se ajunge la predarea unor noțiuni din partea profesorului este bine ca aceste lecții de dobândire a cunoştințelor să fie precedate de pregătirea clasei pentru activitate şi anume orientarea atenției, trezirea interesului elevilor pentru ce trebuie învățat, sensibilizarea şi introducerea lor în activitate printr-o reactualizare a cunoştințelor ce stau la baza înțelegerii celor noi.

În funcție de modul în care profesorul va concepe realizarea procesului de predare-învățare: prin modul în care elevii vor depune efort de explorare-descoperire sau prin activitatea lui de comunicare şi deci în funcție de metodologia adoptată, acest gen de lecție poate să se desfăşoare foarte variat astfel:

a) Lecția de însuşire a cunoştințelor prin studiu individual al manualului sau al altor surse documentare, bibliografice. Aici, activitatea profesorului de educație vizuală se poate desfăşura în următorul fel: profesorul va formula oral sau în scris la tablă câteva întrebări legate de conținutul de idei al lecției, (despre punct de exemplu), cuprinse în manual sau în alte izvoare informative menite să stimuleze interesul şi să orienteze gândirea elevilor către problemele esențiale (sensibilizarea şi familiarizarea); va acorda mai apoi un anumit timp de 20-30 minute elevilor pentru a studia textul respectiv despre problematica punctului din manual sau din alte surse documentare pentru a găsi răspunsul la întrebări (descoperirea); în încheiere se vor discuta în colectiv răspunsurile pe care elevii le-au găsit şi eventual se vor completa aducându-se diverse corecturi sau interpretări benefice.

Uneori lecția poate cuprinde cunoştințe foarte complexe şi dificile astfel încât s-ar putea proceda în acest mod: profesorul de educație vizuală va explica o parte din aceste cunoştințe, un anume aspect al fenomenului respectiv, o anume proprietate, principiu ce stă la bază, urmând ca celelalte lucruri să fie descoperite de către elevi prin studiul lecției din manual şi pe baza activităților creative ce le vor desfăşura ulterior în clasă, în cabinetul de pictură.

b) Lecția de dobândire a cunoştințelor prin lucru cu grupa. Aici fiecare grup omogen sau eterogen va avea de cercetat şi interpretat cât mai creativ în cadrul unei teme un anumit aspect, putându-se proceda în următorul mod: după organizarea grupului de elevi, repartizarea sarcinilor şi prezentarea temei respective (sensibilizarea

şi familiarizarea), fiecare grup va trece la efectuarea activităţii creative ce i-a fost repartizată (adică după cercetarea planşelor, albumelor, va trece la crearea unor spaţii compoziţionale). Se vor prezenta apoi lucrările efectuate în plenul clasei răspunzându-se la diversele întrebări ce vor fi adresate grupului respectiv de către ceilalţi colegi. În încheiere se vor stabili concluziile generale, dacă s-au atins anumite obiective de către grupul respectiv, apreciindu-se în acelaşi timp munca fiecărui grup de elevi.

c) Lecţia prelegere. Aici profesorul va expune, va demonstra, explicând cunoştinţe legate de tema respectivă în conformitate cu planul de expunere enunţat la începutul lecţiei. Pe parcursul expunerii, prelegerii, profesorul va antrena elevii în variate activităţi: să observe anumite aspecte interesante, să compare obiectele, fenomenele supuse analizei, să deducă şi să formuleze anumite legi, să dea alte exemple, să efectueze exerciţii sau activităţi creative.

d) Lecţia mixtă. Aceasta lecţie combinată este organizată de către profesorul de educaţie vizuală cu precădere la vârsta şcolară mică şi mijlocie, desfăşurându-se de obicei astfel: se va trece în primul rând la verificarea temei care au efectuat-o acasă şi bineînţeles a cunoştinţelor anterior însuşite, apoi se va pregăti şi anunţa subiectul noii lecţii, va urma apoi dobândirea cunoştinţelor de către elevi, fixarea lor şi indicarea temei pe care elevii o vor concepe acasă. Însă respectarea şi succesiunea acestor momente nu trebuie să fie rigidă. Sunt modalităţi de îmbinare a diverselor momente şi de realizare a lor concomitentă. Atunci când conţinutul de idei implică efectuarea unor exerciţii, experienţe, acţiuni practice prin care, pe de o parte profesorul verifică cunoştinţele priceperile şi deprinderile elevilor, iar pe de altă parte pe parcursul acestor activităţi va stabili cu concursul elevilor tehnici noi de lucru şi cunoştinţe noi care le permit acestora să continue activitatea respectivă.

e) Lecţia de dobândire a cunoştinţelor cu ajutorul mijloacelor moderne audio-video. În cadrul acestei lecţii, concomitent cu proiectarea mesajului şi comentarea lui, profesorul de educaţie vizuală cere elevilor să analizeze, să explice, să găsească diferite interpretări creative ce au determinat caracteristicile fenomenului pe care-l au în faţă. Sau pe parcursul expunerii cunoştinţelor de istoria artelor vizuale, profesorul va proiecta uneori diapozitive sau secvenţe din filme documentare despre un anumit curent artistic sau despre un artist anume cu scopul demonstrării sau confirmării celor expuse. Apoi folosindu-se de întreg concursul elevilor se vor fixa noile cunoştinţe, alcătuindu-se schema lecţiei şi efectuându-se activităţi cu caracter aplicativ, respectiv

teme compoziționale. Pentru a stimula și mai mult interesul și a orienta observația și gândirea elevilor, profesorul poate formula întrebări sau emite ipoteze în legătura cu tema cuprinsă în mesaj și cere elevilor să urmărească diapozitivele sau filmul documentar, găsind răspunsurile sau argumentele pentru confirmarea ori infirmarea ipotezelor emise. La sfârșitul lecției se vor stabili în plenul clasei răspunsurile corecte și eventual se pot relua unele secvențe pentru a confirma justețea argumentației.

Rezumându-se toate aceste tipuri de lecții în care se pune accent pe dobândirea de cunoștințe, se va constata necesitatea și posibilitatea organizării variate a activității de asimilare a unor vaste cunoștințe în vederea antrenării efective a elevilor în procesul de predare-învățare.

2) Lecția destinată cu precădere formării priceperilor și deprinderilor.

Elevii trebuie să-și însușească temeinic o serie de cunoștințe iar în această direcție este de dorit ca aceștia să fie obișnuiți cu activități didactice care cer aplicarea lor în contexte noi, în practică, fixându-le și transformându-le în acte de comportament cognitiv și acțional (priceperi și deprinderi). Baza priceperilor și deprinderilor se va pune printr-o activitate cu caracter aplicațional, procesul acesta complex și de durată al formării și dezvoltării acestor priceperi și deprinderi solicitând organizarea unor lecții destinate în întregime acestui obiectiv didactic. Prin această activitate se va adânci și perfecționa înțelegerea unor anumite fenomene, se vor fixa și sistematiza cunoștințele însușite de elevi și se va verifica prin evaluare și autoevaluare gradul de stăpânire și înțelegere a lor. Se vor dezvolta desigur și procesele psihice cognitive, aptitudinile intelectuale (de diferențiere, de selecție, înregistrare, preluare, elaborare), aptitudinile speciale, profesionale (inteligență creativă), dar și alte trăsături ale personalității elevilor.

Principala activitate a elevilor de formare, consolidare și perfecționare a priceperilor și deprinderilor în cadrul orelor de educație vizuală se poate organiza prin diferite forme și căi variate: prin acțiuni, exerciții individuale, diferențiate pe grupe de elevi și comune tuturor elevilor, având un conținut și grad de complexitate diferit, structura metodologică fiind foarte variată, flexibilă și dinamică. Prima parte a lecției sau mai bine spus partea centrală a ei este activitatea de dobândire a priceperilor și a deprinderilor fiind precedată de pregătirea elevilor pentru activitate, urmată apoi de analiză în comun a muncii elevilor, de concluziile profesorului și de indicarea unei teme pentru acasă (fixarea modelului, a tehnicii de lucru).

În funcție de ponderea unor factori variabili ai activității de formare a priceperilor şi deprinderilor se vor putea realiza lecții cu structuri diferite ce au un impact deosebit asupra formării elevilor:

a) Lecția de exerciții creative comune întregii clase. Acest tip de lecție se organizează atunci când profesorul urmăreşte să consolideze deprinderile a căror bază s-a pus în lecția anterioară şi s-ar putea desfăşura în următorul mod: se va indica mai întâi de către profesorul de educație vizuală activitatea respectivă (exersarea unor modalități de amestecuri cromatice); apoi elevii vor trece la executarea în mod independent şi individual a respectivei sarcini, pe urmă totul va fi analizat şi eventual apreciat printr-o notare preliminară. Atunci când profesorul va constata că o parte din elevi au efectuat în mod greşit activitatea respectivă, anume tema pe care le-a dat-o pentru acasă, el va analiza împreună cu elevii această temă, evidențiind greşelile comise, cauzele care le-au generat şi modalitatea remedierii lor, apoi va da spre efectuare alte activități similare ce se vor putea continua şi acasă. Compozițiile nereuşite se vor păstra de către elevi fiind un exemplu, pentru a nu se mai greşi altădată.

b) Lecția cu activități diferențiate pe grupe de elevi. Această lecție va începe cu un scurt instructaj din partea profesorului de educație vizuală şi bineînțeles cu reactualizarea cunoştințelor implicate în activitate, apoi elevul va executa individual exercițiile care i-au fost repartizate (exerciții de modelare şi modulare, exerciții de amestec fizic al culorilor), care corespund nivelului său de pregătire, în timp ce profesorul observă cum lucrează fiecare elev în parte, ce greutăți întâmpină aceştia, intervenind ori de câte ori este nevoie, pentru ca la sfârşit să analizele munca elevilor, făcând la modul concret recomandările de rigoare. Atunci când există diferențieri de valoare între anumite grupe, profesorul va da elevilor buni, de făcut activități mai complexe, celor mijlocii tot felul de exerciții de consolidare a deprinderilor, iar celor mai slabi pregătiți exerciții mai uşoare ce conțin şi un anumit model de lucru care-i ajută în formarea deprinderilor respective.

c) Lecții de exerciții efectuate în colectiv. Acestea se organizează în vederea stimulării cooperării între elevi, aceştia efectuând în grup tot felul de exerciții, activități, consultându-se şi ajutându-se reciproc. Printre cele mai eficiente lecții sunt cele în care se vor îmbina armonios activități cât mai diversificate, efectuate în colectiv, cu cele efectuate individual, independent sau în grup. Aceste lecții pot fi

foarte variate şi anume putem avea lecţie exerciţiu de amestecuri cromatice, lecţie de analiză a unei creaţii de artă, de analiză a unui curent artistic, lecţie exerciţiu de observare şi transformare a unor structuri naturale în structuri artistico-plastice, lecţie exerciţiu de formare a unor deprinderi practice (de mânuire a unor instrumente necesare la orele de modelaj, desen tehnic).

3) Lecţia de recapitulare şi sistematizare a cunoştinţelor. Prin acest tip de lecţie se realizează sarcina didactică de repetare şi sistematizare a cunoştinţelor însuşite de elevi în cadrul unui capitol sau unei teme, lărgind continuu sfera generalităţilor prin stabilirea unor legături sau raporturi între cunoştinţele respective. Această repetare a cunoştinţelor pe care o va face profesorul de educaţie vizuală cu întreaga clasă nu se reduce la o simplă revenire asupra materialului în ordinea în care s-a făcut predarea-învăţarea, nereprezentând o simplă inventariere a principalelor cunoştinţe însuşite de elevi, ci presupune reluarea lor dintr-o altă perspectivă, regruparea acestora în jurul unei idei centrale, stabilirea unor noi raporturi de subordonare, supraordonare şi intercondiţionare între cunoştinţe. Astfel se va ajunge la o adâncire a înţelegerii sferei de cuprindere a cunoştinţelor, priceperilor şi deprinderilor formate şi dezvoltarea capacităţilor intelectuale şi creative ale elevilor.

De asemenea se va pune acum un accent mare pe utilizarea ca punct de sprijin în repetare a unei activităţi practice efectuate de elevi sau a unor exerciţii complexe, prin urmărirea rezolvării unor probleme plastice deosebite, prin studierea amănunţită a unor capodopere universale prezentate în diferite albume de artă, prin studierea exponatelor dintr-un muzeu, casă memorială. Se poate interveni şi cu un material didactic nou (diapozitive, filme didactice). Activitatea elevilor de recapitulare şi sistematizare a cunoştinţelor însuşite la orele de educaţie vizuală poate să se realizeze prin forme şi căi diferite: prin munca independentă a elevilor, prin vizite şi excursii didactice, prin conversaţie, prin expuneri sintetice, structura metodologică a lecţiei dobândind astfel profile diverse:

a) Lecţia de recapitulare prin conversaţie. Această lecţie presupune anunţarea din timp a temei şi uneori şi a problematicii, după care elevii se vor pregăti pentru discuţia din timpul orei de curs. Discuţia poate avea loc fie sub forma unei dezbateri, fie sub forma stabilirii în comun a ideilor fundamentale, fie prin prezentarea unor răspunsuri complexe la nişte întrebări, teme formulate de către profesorul de educaţie vizuală. Încheierea activităţii se va face prin prezentarea concluziilor finale de către

profesor, care pe lângă sublinierea problemelor esențiale ale temei se va referi și la modul de pregătire al elevilor.

b) Lecția de recapitulare prin exerciții de creativitate. În cadrul acestei lecții profesorul va da elevilor spre efectuare anumite teme plastice de realizat, sau diferite exerciții complexe care cer aplicarea cunoștințelor însușite la un anumit capitol și în prealabil sau concomitent cu efectuarea lor recapitulează cunoștințele respective.

c) Lecția de sinteză. Acest tip de lecție este organizată în scopul formării unei viziuni sintetice asupra materiei însușite de elev pe tot parcursul anului școlar sau chiar a mai multora, în scopul pregătirii lor pentru unele examene importante. Ea se va desfășura fie prin expunerea sintetică a unui volum mare de cunoștințe, de către profesor, grupându-le în jurul unei idei centrale, alcătuind concomitent schema lecției pe tablă, fie elaborând cu elevii un plan de întrebări, care apoi se va discuta, completându-se cu răspunsuri sintetice date de elevi. Această lecție se poate desfășura variat în funcție de conținutul, obiectivele și metodologia didactică adoptată de către profesorul de educație vizuală.

4) Lecția de verificare și apreciere a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor. Această lecție este destinată în principal controlului și evaluării randamentului școlar. Astfel în funcție de metodele utilizate aceasta lecție poate fi: a) de verificare orală; b) de verificare prin teme scrise; c) de verificare prin teme practice. În mod normal aceste tipuri de lecții se pot desfășura astfel: se va indica tema care constituie obiectul verificării (de exemplu simbolistica culorilor); urmează fie ascultarea unui anumit număr de elevi, fie tratarea acestui subiect în scris, fie executarea unor lucrări, compoziții plastice în care elevii vor demonstra că au perceput așa cum trebuie simbolistica culorilor; în final se vor analiza și aprecia prin note, anumite lucrări sau calitatea și cantitatea cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor elevilor. În funcție de conținutul specific al temei date de către profesorul de arte vizuale, de metodologia adoptată, de particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor, mai putem avea în vedere și alte variante de lecții precum:

a) Lecția de verificare prin discuții pe o anumită temă dată. Aici profesorul va angaja într-o discuție elevii pe o temă largă (de exemplu contrastele cromatice) pe parcursul căreia el devine interlocutor, stimulându-i pe elevi prin fel de fel de întrebări, ridicând obiecții, emițând ipoteze sau infirmând altele formulate de elevi. Acest tip de verificare va solicita foarte mult gândirea elevilor, spiritul lor de

independență, oferindu-le în același timp posibilitatea de a-și exprima și susține opinii, creându-se astfel o atmosferă de dezbatere.

b) Lecția de verificare printr-un dialog între elevi. Prin această lecție, profesorul de educație vizuală va urmări să stimuleze atenția elevilor săi, capacitatea lor de evaluare, înviorarea atmosferei printr-un dialog între elevi în cadrul căruia unii elevi, îndeplinind rolul de profesor, vor formula întrebările, iar ceilalți vor răspunde, în timp ce restul clasei are rolul de a interveni pentru a aprecia calitatea întrebărilor și a răspunsurilor.

c) Lecția de verificare prin analiza unor lucrări plastice elaborate de elevi. Profesorul de educație vizuală poate da elevilor să elaboreze în clasă sau acasă o lucrare compozițională pe o anumită temă, după care în plenul clasei aceste lucrări vor fi analizate și observate cu atenție. Atunci când profesorul urmărește să dezvolte capacitatea de evaluare a elevilor săi, aceste lucrări compoziționale pot fi distribuite elevilor în clasă spre a fi discutate și apreciate critic. Desigur în final, profesorul va avea grijă ca aceste lucrări să fie apreciate în mod obiectiv, contribuind la dezvoltarea capacității de apreciere și autoapreciere a elevilor.

d) Lecția de verificare prin teste de cunoștințe. În cadrul acestui tip de lecție, profesorul va alcătui un test ce cuprinde un număr de întrebări și sarcini cu caracter aplicativ, prin intermediul căruia acesta va verifica atât cunoștințele cât și priceperile și deprinderile elevilor, aptitudinile lor. După ce elevii vor parcurge acest test, în mod individual se va acorda un punctaj ce apoi poate fi transformat în note.

În cadrul lecției de verificare prin teme practice, elaborarea unor compoziții plastice de către elevi, care se poate desfășura în clasă, acasă, în cadrul naturii, în cabinetul de pictură, în atelier, se vor da elevilor diferite teme plastice sau o singură temă pentru toți elevii (de exemplu „Joc de copii", „Sportivii", „Anotimpurile"), iar spre finalul executării acestor compoziții plastice elevii vor fi chestionați cu privire la organizarea lucrărilor respective efectuate de ei. Profesorul de educație vizuală îi va întreba diverse lucruri legate de ceea ce au simțit ei atunci când au elaborat o anume compoziție, de ceea ce au vrut ei să exprime și dacă ei cred că le-a reușit sau nu.

Din această prezentare a diferitelor modalități de organizare variată a lecțiilor se poate vedea atât necesitatea cât și posibilitatea organizării diversificate a structurii, a formelor de activitate utilizate și a tehnologiei folosite cu scopul creării unei lecții cât mai dinamice și eficiente în același timp. Se poate vorbi de un adevărat sistem de

organizare a lecțiilor, prin care se înțelege totalitatea lecțiilor de tipuri diferite şi a variantelor lor, organizate în cadrul unei teme, având un scop comun, prin mijlocirea cărora se asigură însuşirea temeinică a cunoştințelor, priceperilor şi deprinderilor, valorificându-se în mod optim potențialul educativ al temei respective, exprimate în acte de comportament cognitiv şi acțional.

Procesul învățării cunoştințelor cuprinse în cadrul unor teme pretinde gruparea acestora pe unități logice, pe lecții cu subiecte diferite şi pe unități de timp variabile, precum şi diversificarea lor potrivit etapelor învățării (sensibilizarea, familiarizarea, descoperirea, formalizarea, fixarea, verificarea), în funcție de care se vor stabili sarcinile didactice ale fiecărei lecții. Lecțiile se vor structura într-un sistem ce se realizează în funcție de volumul şi complexitatea cunoştințelor, priceperilor şi deprinderilor cuprinse în cadrul temei respective, de etapele învățării şi de condițiile concrete ale muncii profesorului. În aşa fel se va asigura nu numai o învățare temeinică, ci şi diversificarea activității didactice şi implicit stimularea interesului elevilor pentru aceste activități.

Perfecționarea şi înnoirea conținutului şi tehnologiei învățământului implică cu necesitate crearea unui cadru material-organizatoric variat şi adecvat. Astfel cabinetul de pictură sau mai bine spus cabinetul de arte vizuale reprezintă un lucru deosebit de util în cadrul fiecărei unități de învățământ. Acest cabinet trebuie să fie dotat din punct de vedere material pe lângă tot felul de instrumente pentru tehnici cât mai variate şi cu calculatoare performante cu acces nelimitat la Internet, cu mijloace audio-video de ultimă generație aşa încât elevii să fie atraşi şi din acest punct de vedere în domeniul artelor vizuale. Acest cabinet este foarte util să fie format din două, trei săli destinate fie studiului, fie lucrului efectiv cu elevii, fie păstrării materialelor, aparaturii. În cadrul cabinetului de arte vizuale se pot organiza şi desfăşura felurite activități instructiv-educative şi în afara orelor de curs: activități de dobândire şi consolidare a cunoştințelor, priceperilor şi deprinderilor, de muncă intelectuală prin lecții, studiu individual, consultații, meditații, conferințe; activități de aprofundare şi lărgire a cunoştințelor şi de potențare a intereselor aptitudinilor elevilor prin munca de realizare a unor lucrări plastice în diverse tehnici artistice, prin organizarea de simpozioane, expoziții de artă vizuală, informări din domeniul artelor.

Principala caracteristică a acestor cabinete specializate constă în faptul că învățarea se realizează prin munca independentă a elevilor în special, prin activitatea

proprie de descoperire a unor adevăruri pe baza studiului individual, pe baza observării, analizării, comparării, interpretării şi generalizării evenimentelor, fenomenelor conținute în diferitele surse de mesaj (diapozitive, filme documentare de artă, machete, modele), dar şi pe baza demonstrațiilor şi explicațiilor suplimentare ale profesorului de educație vizuală. În cadrul acestui cabinet de arte vizuale se poate face cercul de pictură care se limitează exclusiv la aprofundarea de către elevi a unor noțiuni ce țin strict de domeniul picturii.

Acest cerc de pictură va fi diferit într-o oarecare măsură de cel al lecțiilor de clasă pentru că este mult mai variat, mai detaliat, din anumite puncte de vedere depăşindu-se limitele programelor şcolare, aici analizându-se şi aprofundându-se în mod sistematic probleme complexe ce țin de diferite tehnici de lucru, bazându-se în special pe munca practică a elevilor. Elevii de asemenea vor veni la acest cerc de pictură în mod facultativ, bucurându-se de o libertate totală, în sensul că aceştia vor fi lăsați să se exprime prin lucrările lor cât mai liber cu putință. Subiectele abordate de către profesor sunt de o mare diversitate astfel încât acestea să atragă pe elevi, lăsându-i de multe ori chiar pe ei să-şi aleagă tema preferată.

În timpul discuțiilor, profesorul va atinge discret câteva probleme clare legate de elementele de limbaj plastic, tocmai pentru a reaminti elevilor anumite noțiuni ce trebuie cunoscute şi avute în vedere, în timp ce aceştia se vor apuca de lucru efectiv. Subiectele vor fi de multe ori chiar sugerate de profesor, acestea având uneori rolul de a ajuta pe elevi care se vor orienta mai apoi aşa cum vor dori. Pe lângă cercul de pictură, în cadrul cabinetului de arte vizuale se vor mai putea organiza cercuri de sculptură, cercuri de tapiserie, cercuri de istoria artelor, cercuri de ceramică, toate având o mare influență asupra formării deosebite a viitorilor tineri, a educării acestora în spiritul frumosului.

În continuare se va expune un plan de lecție în care tema plastică este: Cunoaşterea culorilor complementare şi rolul acestora în armonizarea întregului spațiu compozițional. Subiectul ales de către profesorul de educație vizuală va fi „Toamna în pădure". Scopul instructiv-educativ va fi acela de formare a deprinderii realizării acordurilor cromatice susținute, înțelegerea şi folosirea cât mai armonioasă a perechilor de culori complementare şi cultivarea gustului pentru compunerea unui spațiu plastic armonios. Tipul lecției este de formare a priceperilor şi deprinderilor de

a observa, analiza, înțelege, aprofunda culorile complementare, amestecurile cromatice, armonia spațiului plastic.

Metodele folosite de către profesor vor fi în primul rând conversația, explicația, demonstrația, exercițiul în mod repetat și nu în ultimul rând documentarea vizuală amplă, folosindu-se atât proiecții video cât și albume și planșe didactice. Materialul didactic va fi foarte amplu, cuprinzând și proiecții cu experimentele lui Newton, planșe cu cercul cromatic al lui Johannes Itten, cel după Goethe sau planșe ce redau culorile spectrului solar.

În ceea ce privește obiectivele operaționale vom avea:

01. elevii vor trebui să-și consolideze cunoștințele despre culorile primare;

02. ei vor trebui să acumuleze cunoștințe despre culorile binare de gradul I;

03. să deprindă capacitatea de diferențiere a culorilor primare de cele binare de gradul I;

04. să deprindă utilizarea culorilor binare de gradul I;

05. să observe efectul armonic de alăturare a două culori complementare;

06. să realizeze cele trei perechi de culori complementare;

07. să compună un spațiu plastic cât mai armonios folosind doar o singură pereche de culori complementare;

08. să urmărească exemplele date pentru a putea organiza o compoziție plastică proprie;

09. să execute o lucrare din care să reiasă că au înțeles ce înseamnă culorile complementare și armonizarea acestora;

10. să autoevalueze obiectiv planșele obținute;

11. să facă schimb de planșe între ei pentru a compara rezultatele obținute;

12. să-și dezvolte simțul critic și autocritic privind rezultatele muncii depuse.

Metodele vor fi deci:

- de transmitere – orale– expozitive: explicația, instructajul
  – conversative: conversația, dialogul
- de explorare – directe: - observația organizată
  – indirecte: - demonstrația
- de acțiune – reală: lucrare practică, activitate creativă.

În ceea ce privește desfășurarea lecției avem:

1) *Etapa pregătitoare* sau *faza de pregătire* în care se va efectua un moment organizatoric de aproximativ trei minute. Aici activitatea profesorului de educație vizuală va fi de stabilire a liniştii şi ordinii premergătoare actului didactic, observarea şi îndrumarea elevilor privind pregătirea materialelor necesare de lucru şi desigur aranjarea propriilor sale materiale demonstrative într-o anumită ordine clară. Activitatea elevilor este aceea de a-şi pregăti în bănci materialele necesare desfăşurării activității lor (culori, pensule, bloc de desen). Vor urma câteva discuții pregătitoare şi anunțarea temei, toate acestea durând aproximativ şapte minute. Aici profesorul va cere elevilor săi să demonstreze ce au învățat ora trecută, ce cunoştințe şi-au însuşit, observând imediat ce neclarități există. El le va pune elevilor întrebări ca de exemplu: câte culori primare există? ; care sunt acestea? Activitatea elevilor va consta în demonstrarea clară că au reuşit să înțeleagă şi să-şi aprofundeze diversele noțiuni predate anterior, iar acolo unde vor avea ceva neclar, profesorul va interveni imediat.

2) *Etapa de comunicare, de înțelegere a materiei* sau *faza incubației* va ține aproximativ şapte minute, timp în care profesorul de educație vizuală va da tema „Toamna în pădure", în care elevii vor trebui să folosească o singură pereche de culori complementare. Profesorul va explica elevilor despre ceea ce înseamnă culori complementare şi despre armonizarea acestora. Activitatea elevilor va consta în receptarea temei respective prezentată de profesor şi bineînțeles a tuturor indicațiilor date despre culorile complementare, notându-şi într-un caiet special toate aceste informații deosebit de utile. De asemenea profesorul va apela şi la vastul material didactic, în acelaşi timp încercând exemplificarea tuturor noțiunilor transmise.

3) *Etapa de creație şi de formare a priceperilor şi deprinderilor* sau *faza de iluminare*. Această fază va dura aproximativ douăzeci şi cinci de minute, timp în care elevii vor trece la efectuarea a numeroase schițe premergătoare sub atenta supraveghere şi îndrumare activă a profesorului. Se vor alege de către profesor cele mai bune şi mai clare schițe în care s-a respectat tema şi obiectivele urmărite, după care elevii vor trece la lucru pe foile mari de desen. În tot acest timp elevii vor fi permanent încurajați de către profesor atât individual cât şi în grup, aceştia concentrându-se asupra temei date în vederea obținerii unor compoziții cât mai armonioase din toate punctele de vedere.

4) *Etapa finală de analiză şi evaluare* sau *faza de verificare* va dura aproximativ opt minute şi va consta în special în analiza lucrărilor realizate de elevi şi

a soluțiilor găsite. Acum se va urmări de către profesor dacă elevii au respectat indicațiile date privind tema plastică, şi armonia perechii de culori complementare folosite, înlăturându-se rezultatele nereuşite printr-o explicare corectă şi la obiect. Profesorul va propune elevilor să-şi autoevalueze lucrările obținute şi apoi să facă chiar schimb cu colega sau colegul de bancă pentru a aprecia astfel şi rezultatul celuilalt. Elevii vor participa activ la această evaluare, schimbând nu numai planşele proaspăt terminate, ci şi replici critice sau admirative la adresa rezultatului colegului, bineînțeles sub atenta supraveghere a profesorului. Această etapă se poate realiza atât în cadrul uneia sau a mai multor lecții cât şi în afara lor (la cercul de pictură).

Capitolul 5. Conținutul şi metodica predării desenului după natură, a desenului decorativ şi a desenului din imaginație şi memorie

I. Conținutul şi metodica predării desenului după natură

Organizarea lecțiilor de educație vizuală în care conținutul, tema este cea a urmăririi, conceperii unei compoziții plastice după anumite elemente naturale, va dezvolta în chip armonios nu numai capacitatea de observare, analizare, structurare şi aprofundare a elevilor, dar şi realizarea unei apropieri de fenomenele naturale şi de frumusețea naturii în general. Desenul după natură va determina pe elevi să redea exact ceea ce văd printr-o observație directă, clară, concisă, ducând la o apropiere binevenită a elevilor de realitatea înconjurătoare. În momentul în care elevii vor executa anumite schițe compoziționale după natură, atunci aceştia îşi vor însuşi cunoştințe şi deprinderi care sunt foarte necesare redării cât mai expresive şi de o mare forță emoțională a unor adânci trăiri pe care le au în subconştient.

Profesorul de educație vizuală îi va ghida cu pricepere către perfecționarea unor abilități individuale de reprezentare şi mai apoi de interpretare cât mai armonioasă a formelor din natură, a obiectelor şi a relațiilor dintre acestea. Elevii vor observa, vor analiza, sintetiza, vor percepe şi compara, ajungând în cele din urmă la formarea propriilor opinii în legătură cu totalitatea obiectelor şi a formelor din mediul natural, mergând mai apoi la conceperea armonioasă plastică a acestora.

Desenul după natură ajută elevii să observe cât mai clar şi sistematic diferite aspecte ale realității înconjurătoare pentru ca mai apoi aceştia folosindu-şi capacitățile creatoare să dezvolte imagini de o mare sensibilitate şi expresivitate plastică. Elevii vor fi învățați de către profesor cum să observe anumite elemente din natură cum să le redea şi cum să le interpreteze mai apoi într-o factură cât mai apropiată sufletului lor.

Pentru ca spiritul lor de observație să fie cât mai bine stimulat, profesorul de educație vizuală va face apel la un material didactic cât mai vast punând un mare accent pe forme naturale aduse chiar din mediul înconjurător. De asemenea profesorul îi va ajuta pe elevii săi să înțeleagă prin descoperire mediul natural, să-i apropie de fenomenele naturale, introducându-i treptat în lumea fantastică a creației artistice.

În ceea ce privește tematica abordată aceasta este foarte variată, plecându-se de la reprezentarea unor elemente naturale relativ simple cum ar fi de exemplu: flori, insecte, animale, când e vorba de clase mai mici, și ajungându-se la reprezentări naturale mult mai complexe cum ar fi compoziții în care se îmbină armonios elementele naturale cu alte obiecte și fenomene, atunci când e vorba de clase mai mari unde capacitatea de înțelegere și aprofundare este mai ridicată. În reprezentarea acestor compoziții mai complexe va intra desigur și tematica figurii umane, conținutul lecțiilor de desen după natură fiind desigur foarte vast. Astfel se vor face legături și cu alte domenii de activitate cunoscute elevilor, domenii care vin să susțină și să întregească expresivitatea și calitatea compozițiilor respective.

Profesorul poate repeta anumite teme în cadrul orelor de desen după natură, însă este bine ca acestea să nu fie absolut identice, întotdeauna să existe un element de noutate care va da prilejul elevilor să-și exerseze continuu calitățile creative. În general profesorul nu va alege teme care să depășească posibilitățile de înțelegere și de interpretare ale elevilor pentru a nu-i descuraja și pentru a nu le putea realiza într-un mod satisfăcător, însă nici nu le va minimaliza puterea de lucru pentru că lecțiile de desen după natură implică un anume efort ce trebuie depus.

Desenul după natură dezvoltă la elevi în primul rând spiritul de observație care le va fi deosebit de util și în alte forme de activitate dar mai ales în viața de zi cu zi, apoi spiritul de investigație și de interpretare care vor conduce ulterior la realizarea fructuoasă a unor spații compoziționale foarte reușite, va da apoi posibilitatea elevilor să perceapă activ realitatea înconjurătoare sau va obișnui pe elevi să deprindă anumite reguli fundamentale de reprezentare grafică a unor relații dintre obiecte, lucruri, fenomene. Desenul după natură ajută pe elevi nu numai la înțelegerea și observarea directă a formelor și a fenomenelor ce se petrec, dar va duce la o îmbogățire a tuturor cunoștințelor despre mediul natural cu implicații dintre cele mai pozitive, creând chiar posibilități deosebite de coordonare a imaginii grafice cu imaginea de pe retină și mai apoi de interpretare a acesteia într-un mod cât mai original.

Unul dintre obiectivele dorite de către profesorul de educație vizuală este acela ca elevii săi să ajungă să discearnă cu promptitudine ceea ce este necesar de ceea ce este neimportant într-o imagine. Formele ce-i înconjoară pe elevi sunt deosebit de variate în mediul natural, însă ei vor trebui să ajungă la acel nivel artistic în care să poată desprinde esențialul de neesențial pentru a da o maximă forță de expresivitate desenelor concepute.

Instituțiile de învățământ vor organiza numeroase excursii în care elevii, sub îndrumarea profesorului de educație vizuală vor face observații ale mediului natural, observații foarte importante care vor duce la îmbogățirea şi dezvoltarea armonioasă pe toate planurile ale elevilor. Aici în cadrul acestor excursii în mijlocul naturii, elevii descoperă noi structuri naturale de o mare diversitate, cunosc diferite procedee de concepere a unor imagini artistice, îşi dezvoltă capacitatea de observare atentă şi minuțioasă a unor detalii foarte sugestive care altfel le vor rămâne necunoscute. Profesorul le va vorbi elevilor despre natură, despre obiectele ce-i înconjoară, ei observând că acestea au trei dimensiuni (volum), fiecare ocupând un loc în spațiu fiind aşezate în diverse poziții (mai jos, mai sus, mai la stânga, mai la dreapta), iar pe foaia lor de desen acestea având doar două dimensiuni. Acest fapt este foarte important pentru descoperirea unor modalități noi de lucru şi de exprimare a celei de a treia dimensiuni în încercările lor repetate.

Profesorul va veni în ajutor cu diferite exemplificări din domeniul istoriei artelor, exemple concretizate fie în albume de artă cu reproduceri după marii maeştri care s-au ocupat cu redarea acestei a treia dimensiuni în spațiul pictural prin tot felul de procedee şi mijloace optice, fie cu diverse filme documentare sugestive. Elevii îşi vor însuşi toate aceste exemple încercând apoi prin propriile forțe să ajungă la idei creative de mare expresivitate. Procedeele tehnice explicate de către profesor, procedee de construcție a unor spații compoziționale cât mai diversificate vor fi la început mai simple şi mai puține pentru ca pe măsură ce capacitatea de asimilare şi înțelegere a elevilor va fi mai mare cu atât şi aceste explicații se vor îmbogăți.

De exemplu la început profesorul de educație vizuală va explica elevilor săi despre problematica aşezării în pagină a unor forme din mediu natural, forme bidimensionale în aşezarea lor în lucrare pentru ca mai apoi acestea să fie transformate prin tot felul de efecte optice, perspective, valori, culori, fenomene vizuale complexe, în forme tridimensionale mult mai complexe. Însă totul trebuie să

fie urmărit cu atenție de către profesor, totul trebuie să fie treptat, gradat, de la puțin la complex, de la mic la mare, totul trebuie să aibă o succesiune logică, dând astfel șansa elevilor să-și dezvolte într-un mod cât mai creativ capacitatea de înțelegere și asimilare corectă a informațiilor primite și însușite.

Elevii, prin aceste exerciții efectuate sub îndrumarea profesorului vor ajunge să înțeleagă fenomene și tehnici noi picturale, vor ajunge să reprezinte cu o mare forță emoțională, expresivă, atât o serie de elemente naturale prin ceea ce au ele mai caracteristic ca poziție, formă, luminozitate, volum, culoare, spațialitate cât și sentimente profunde ce sălășluiesc în adâncul ființei lor. De asemenea pe lângă observațiile pe care profesorul împreună cu elevii săi le vor putea face în mijlocul naturii prin intermediul unor excursii, plimbări, studii de documentare, se vor putea aduce și la orele de curs, în clasă, diferite obiecte, modele din mediul natural cum ar fi (crenguțe, flori, insecte, fructe, legume), pentru a putea fi observate cu atenție și desenate de către elevi. Acestor diverse modele li se va fixa o anumită poziție ce va rămâne aceeași pentru a fi studiate și desenate, iar doar atunci când elevii vor dori, poziția va putea fi schimbată de către profesor.

Atunci când elevii vor lucra fără să mai privească modelul din fața lor, interpretând în diverse forme și maniere ceea ce au observat, desenarea se va realiza din memorie sau din imaginație, nemaiputând fi vorba de un desen după natură. De aceea este bine ca la începutul orei, profesorul de educație vizuală să atragă atenția elevilor săi că în cadrul orei respective se va realiza un desen după natură, deci se va observa în permanență modelul respectiv, încercându-se și urmărindu-se cu predilecție o redare cât mai apropiată de ceea ce au în fața lor. În redarea modelului ce îl au în fața lor, elevii vor trebui mereu să facă comparații, ei analizând părțile și însușirile obiectului respectiv, apoi comparându-le cu acelea ale imaginii realizate, relevând asemănările și deosebirile. Atunci când deosebirile sunt foarte evidente va fi desigur nevoie de reveniri și observații mult mai atente, profesorul intervenind ori de câte ori va trebui.

În afara acestor comparații pe care elevii le vor face în permanență, percepția formelor este foarte importantă, fiind strâns legată de percepția spațială. Astfel elevii își apropie obiectele, însușindu-și-le pe calea observației (pe cale empirică), și nu pe cale teoretică, încât pentru a înțelege forma obiectelor este necesară cunoașterea noțiunilor dimensionale (mare, mic, înalt, scund, gros, subțire), iar pentru aceasta se

va insista de către profesor asupra înțelegerii proporțiilor dintre diferitele mărimi observate. Profesorul va stimula pe elevi să facă tot felul de comparații a unor elemente din mediul înconjurător cum ar fi de exemplu compararea unui obiect, a unui model cu un altul, a unui element dintr-o compoziție cu altul tocmai pentru ca elevii să-şi poată da seama de aceste evidențieri aproximative, şi să meargă mai departe în redarea cât mai fidelă a modelului expus.

Cu cât elevii vor înainta în aprofundarea cunoştințelor, cu atât profesorul va introduce noi teme tot mai complexe şi mai variate care să le pună alte noi probleme de rezolvat şi să îi incite. Astfel, treptat elevii îşi vor dezvolta priceperile şi deprinderile în legătură cu construcția cât mai fidelă a modelului respectiv ajungând să dea o mare expresivitate atât liniilor cât şi formelor dar şi a culorilor folosite încât acum profesorul va fi nevoit să aducă ceva nou în completarea cunoştințelor şi a informațiilor deținute de către elevi. Profesorul va veni acum cu probleme ce țin de tehnicile artistice şi de marea lor diversitate, bineînțeles respectându-se desenul după natură. Tehnicile îi vor determina pe elevi să caute noi variante, noi răspunsuri la problemele ce trebuie rezolvate. Fie că e vorba de o anumită tehnică (acuarelă, guaşă, tempera, creioane colorate, cerapastel, ulei), sau de tehnică mixtă, elevii vor primi detaliat de la profesor o explicare cât mai largă despre felul cum se lucrează în tehnica respectivă pentru ca mai apoi aceştia să treacă efectiv la desenul după natură.

În ceea ce priveşte realizarea efectivă a unei lecții de desen după natură, aceasta ar putea avea trei etape distincte şi anume:

1) În prima etapă, profesorul de educație vizuală va pregăti pe elevi pentru ora de curs, dându-le anumite informații necesare şi pregătind în acelaşi timp modelul lecției respective. Va organiza pe elevi în aşa fel încât aceştia să poată fi cât mai bine pregătiți în momentul în care modelul va fi aşezat în fața lor. Va stimula pe elevi după aşezarea modelului, să observe la acesta forma, mărimea sau volumul ori materialul din care este realizat, culoarea şi alte caracteristici particulare. Elevii vor trebui să observe cu atenție modelul respectiv, din toate punctele de vedere, punând întrebări profesorului acolo unde au neclarități, după care îşi vor aşeza hârtia pentru desen, fie pe orizontală fie pe verticală, aşa cum vor crede ei că se încadrează modelul mai bine.

2) În cea de a doua etapă se va trece la trasarea unor axe de simetrie, axe orizontale, verticale, care vor ajuta la încadrarea cât mai bună, schițându-se în mare modelul respectiv. Se va urmări de către profesor ca încadrarea să fie cât mai bună,

aşezarea cât mai armonioasă în pagină prin axe diverse punându-se fel de fel de repere ajutătoare. Apoi se va contura mai clar forma respectivă stabilindu-se proporţiile generale ale modelului pe baza observaţiei libere controlate prin măsurarea de la distanţă cu creionul. Se va trece apoi treptat când totul este bine desenat, schiţat la studiul detaliilor prin compararea continuă cu modelul, observându-se diferite deformări de perspectivă ce se vor realiza şi analiza cu mare atenţie. Când desenul după model este bine executat se va trece la valoraţie, la dispunerea clară şi raţională a luminii şi a umbrelor aşa încât modelul să capete volumul dorit. Calitatea acestor desene după natură, după un model, depinde în mare măsură de aceşti paşi, de aceste momente deosebit de importante ce trebuie urmate îndeaproape de elevi.

3) Cea de a treia etapă corespunde cu verificarea de către profesor dacă s-a realizat un desen care să respecte fidel modelul şi dacă s-au desfăşurat în bune condiţii diferitele etape de lucru ale elevilor. Se va observa de către profesor, prin punerea unor întrebări dacă elevii au înţeles anumite informaţii legate de tema respectivă, iar acolo unde este necesar se va interveni pentru clarificarea tuturor nelămuririlor. Se pot da şi calificative în diverse forme, stimulându-se şi discutându-se desenele cele mai reuşite în plenul clasei de către profesor. În construirea imaginii, elevii vor apela la diverse tehnici prezentate în prealabil de către profesor, tehnici foarte variate de lucru pentru a se putea obţine o maximă expresivitate.

Uneori imaginile create de elevi vor putea fi încadrate la îndemnul profesorului în diferite forme geometrice care vor ajuta pe elevi să deseneze mai corect şi mai simplu în acelaşi timp pentru început modelele respective, astfel de exemplu, un măr ar putea fi încadrat într-un cerc, o pară ar putea lua forma unui triunghi, acesta fiind desigur un prim pas ajutător în conceperea imaginii de ansamblu. Modelele alese de către profesor trebuie să fie plăcute la vedere, să se integreze în ansamblul în care sunt aşezate, reuşita lecţiilor de educaţie vizuală depinzând şi de felul cum sunt acestea alese dar şi de aşezarea lor în faţa elevilor. Ele de asemenea trebuie să fie adecvate temelor şi scopurilor care se cer predate, să fie cât mai variate ca formă, culoare, mărime pentru a atrage şi a servi la o observare cât mai amănunţită din partea elevilor.

Modelele pot fi de o mare diversitate, plecându-se de la cele naturale cum ar fi frunze, flori, legume, fructe şi până la tot felul de obiecte uzuale cum ar fi de exemplu vase, unelte, rechizite ale copiilor sau mulaje reprezentând fie părţi ale corpului uman

(mână, picior, ureche, nas, gură), fie măşti ale unor personaje (Moise, Atena, Venus), acestea din urmă folosindu-se cu precădere la clase mari şi de profil artistic. Aşezarea tuturor acestor modele are de asemenea o mare importanţă deoarece dacă nu se va ţine cont de vizibilitatea acestora pentru întreaga clasă, atunci atenţia unor elevi va fi direcţionată în altă parte, irosindu-se astfel un timp foarte preţios.

Vizibilitatea trebuie să fie totală, iar lumina are rolul de a evidenţia formele şi caracteristicile modelului respectiv. Prin intermediul luminii se vor clarifica diferite aspecte ce ţin nu numai de formă dar şi de expresivitate, lumina determinând relaţiile de tonuri de pe model, dintre mai multe modele şi faţă de fondul pe care se profilează modelul. Intensitatea luminii este iar un factor important pentru că de aici se observă gradul de contrast între părţile umbrite şi cele luminoase. În general modelele mici (vase, plante, fructe, legume), vor fi mai uşor de desenat atunci când sunt aşezate ceva mai jos de vederea ochiului (de lumina de orizont), ele trebuind să fie puse pe diverse suporturi joase, iar aşezarea elevilor este bine să fie făcută într-un cerc sau semicerc. Se pot aşeza şi mai multe modele într-un ansamblu unitar armonios care să placă elevilor, îndemnându-i la executarea unor observaţii atât de ansamblu cât şi detaliate ale fiecărui model în parte.

Profesorul va obişnui elevii să facă mereu comparaţii între modelele prezentate în primul plan şi care se vor vedea mai mari, mai intens colorate, şi cele din planuri mai depărtate ce se vor vedea în dimensiuni şi intensităţi tot mai reduse. Pentru acest scop profesorul va avea grijă la aşezarea acestor modele să ţină seama de aceste cerinţe. În tot acest timp, profesorul va vorbi elevilor folosind diverse materiale demonstrative, exemplificând şi aducând numeroase argumente în vederea înţelegerii unor noţiuni ce ţin de acest domeniu, al educaţiei vizuale. Tot acum li se va explica elevilor ce înseamnă o natură moartă (natură statică), prin organizarea efectivă a unor asemenea naturi în cadrul lecţiei respective. Li se vor da şi nenumărate exemple din istoria artelor de mari maeştri, care au realizat mari capodopere în centrul cărora a stat natura moartă.

În continuare se va analiza desfăşurarea, planul unei lecţii de educaţie vizuală, după natură, cu tema: studiul unor structuri naturale.

1) Partea organizatorică este prima parte importantă a acestei lecţii care va cuprinde preocuparea profesorului de educaţie vizuală pentru pregătirea materialului didactic începând cu alegerea unor structuri naturale (frunze, flori, diferite tulpini ale

unor arbori căzuți), și terminând cu asigurarea unui material documentar format din planșe sugestive, albume de artă, imagini și fotografii cât mai expresive în această direcție. Apoi profesorul se va orienta asupra modului cum aceste materiale vor fi arătate elevilor și mai ales cum structurile naturale aduse de el vor putea fi cel mai bine puse în evidență, astfel încât întreaga clasă să beneficieze de o observare cât mai amănunțită. Se va gândi de asemenea ce demonstrații vor putea fi făcute prin desenul la tablă și prin explicarea gradată a unor detalii.

Organizarea locului de muncă al elevului trebuie făcută cu mare atenție controlându-se dacă toți elevii au materialele necesare pentru lecție. Acestea vor putea fi așezate pe bancă în așa fel încât să fie cât mai la îndemâna elevilor în timp ce ei lucrează.

2) Demonstrarea teoretică și practică. Acum profesorul va comunica elevilor subiectul lecției (desenarea unor structuri naturale cât mai precisă) și scopul, acela de formare a priceperilor și deprinderilor de a observa, analiza, aprofunda diversele structuri naturale. Profesorul va așeza aceste structuri naturale în diferite poziții așa încât să fie văzute cât mai bine de întreaga clasă, elevii urmând să răspundă unor întrebări succinte ale profesorului cu privire la trăsăturile caracteristice, la diversele elemente asemănătoare ale acestor modele din fața lor. Vor urma apoi sfaturile profesorului cu privire la organizarea spațiului compozițional și demonstrarea prin diferite procedee tehnico-grafice, a modului în care se poate rezolva într-un mod cât mai expresiv și mai armonios. Aceste demonstrații vor fi însoțite bineînțeles de planșe demonstrative, chiar alte lucrări ale unor elevi care au primit calificative mari, ori diapozitive, fotografii pregătite dinainte.

Va urma explicația profesorului despre punerea în pagină cât mai corect a unor figuri geometrice ajutătoare de încadrare a desenului și stabilirea unor axe de control. Apoi profesorul va îndruma pe elevi în vederea executării schiței preliminare ce va reprezenta forma în mare a structurilor respective și proporționarea acestora, după care se va trece treptat la detaliile caracteristice ale structurilor naturale. La urmă când profesorul constată că elevii au ajuns la execuția unor desene corecte se va trece la valorația în alb-negru (sau culoare), urmărindu-se punerea în evidență a unor aspecte ce țin de o maximă expresivitate. În timpul în care elevii lucrează, profesorul își va nota discret pe acei elevi a căror desene se evidențiază prin construcție, armonie, expresivitate sau pe elevii care din cauza dezinteresului ori a neglijenței au realizat

desene nereuşite, expunând astfel la sfârşitul lecţiei desenele acestor elevi în plenul clasei.

Se vor arăta mai întâi rezultatele obţinute de întreaga clasă după care se vor evidenţia cele mai bune desene explicându-se de asemenea în ce constă valoarea lor. La final se va atrage atenţia şi asupra desenelor mai puţin reuşite încercându-se repararea unor erori şi analizându-se cauzele lipsurilor acestora. De asemenea profesorul va putea efectua şi o notare, iar atunci când timpul permite, el va solicita pe unii elevi să-şi analizeze, comenteze singuri lucrările.

II. Conţinutul şi metodica predării desenului decorativ

Prin desenul decorativ, profesorul de educaţie vizuală are posibilităţi multiple de a stimula elevii. Spre deosebire de desenul după natură în care se va dezvolta în primul rând spiritul de observaţie, în desenul decorativ elevii vor fi cu adevărat liberi să creeze, să-şi imagineze, să-şi dezvolte spiritul de creativitate, simţul măsurii, al culorii, al ritmurilor plastice combinând diferite motive şi forme compoziţionale.

Prin desenul decorativ se va dezvolta simţul pentru frumos autentic, arta populară românească fiind de un mare rafinament cromatic, formal, liniar. În general din arta populară se vor inspira mulţi maeştri ai picturii (Gheorghe Petraşcu, Ion Ţuculescu, Theodor Pallady), şi nu numai, mari muzicieni, literaţi, arhitecţi, aceştia având tendinţa de a merge către izvoarele artei populare româneşti, către tradiţie. Prin valorificarea acestor tradiţii populare printr-o artă decorativă de mare rafinament se va încerca o păstrare şi o continuare a tradiţiei autohtone şi nu o deformare, prin introducerea unor forme străine, a tot ceea ce este specific locurilor, zonelor româneşti. Profesorul va încerca să explice elevilor săi toate aceste lucruri deosebit de utile şi frumoase, aducându-le la orele de curs fel de fel de materiale didactice în acest sens. Prin desenul decorativ, profesorul va deschide elevilor săi posibilităţi multiple de exprimare, imaginaţia, fantezia creatoare având acum un mare rol.

Elevii vor fi învăţaţi să-şi dezvolte deprinderi legate de alcătuirea unor motive ornamentale şi compoziţii aplicabile pe diferite obiecte (imprimeuri, ţesături, ceramică, tapete). În clasele primare desenul decorativ va avea mai mult un rol imitativ, profesorul de educaţie vizuală stimulându-şi elevii să copieze diverse motive

populare de diferite forme şi dimensiuni, însă odată cu dezvoltarea intelectuală a elevilor săi, profesorul se va orienta către zone mult mai complexe ale desenului decorativ în care elevilor li se vor da noţiuni de ritm, stilizare, friză, joc de fond şi alte forme compoziţionale.

Tot în această perioadă, profesorul le va vorbi elevilor şi despre probleme mai complexe ce ţin de anumite tehnici cum ar fi colajul, linogravura, mozaicul, pictura pe sticlă, pe lemn. Elevilor li se va vorbi mai întâi despre ce înseamnă un motiv (orice figură ce se aranjează după unele principii într-o compoziţie decorativă este un motiv sau un element decorativ), despre ce este stilizarea (înseamnă nici amplificarea, nici simplificarea unui obiect, a unui lucru, ci reducerea acestuia la caracterul său cel mai expresiv, concret, clar, înlăturându-i-se detaliile neesenţiale), despre ce înseamnă repetiţia în desenul decorativ (este multiplicarea unuia şi aceluiaşi element, aşezându-se la distanţe egale, pe o singură direcţie dreaptă, orizontală, verticală, sau oblică, repetiţia fiind şi în acelaşi timp un procedeu de ornamentare a unei părţi sau a unei suprafeţe întregi, prin care se va atrage atenţia asupra unui element, motiv decorativ), despre principiul alternanţei, (care constă dintr-o repetiţie, înlăturând monotonia acesteia şi înnoind motivul decorativ, aducându-se în acest mod şi un efect de surpriză), despre suprapunerea unor motive diferite sau a aceluiaşi motiv, figurându-se imaginea fantasticului şi creând o atmosferă de vis.

Simetria este iar o stare de echilibru, de siguranţă şi împăcare care trebuie cunoscută de către elevi, ea putând de asemenea fi şi o formă a repetiţiei, iar lipsa acesteia putând fi reprezentată prin noi modalităţi de ordine: asimetria, antisimetria, disimetria. Gradaţia este o altă modalitate de a se realiza forme compoziţionale decorative, ea exprimând o stare de tensiune, emoţie puternică, putând fi organizată pe verticală, orizontală, oblică. La orele de educaţie vizuală, profesorul le va vorbi elevilor de asemenea, atunci când va fi necesar, despre forme compoziţionale folosite în desenul decorativ şi anume: bordura, friza, chenarul, jocul de fond, râul. Astfel, bordura este o compoziţie ce va da iluzia că merge în lungime însă pe o singură parte a unei linii directoare; râurile sunt ornamente ce se vor întinde pe lungimi mai mici sau mai mari, compoziţii axate pe o linie directoare dreaptă continuă sau întreruptă, frântă sau şerpuită, de-a lungul căreia se înşiră ritmic alte elemente decorative; friza este o compoziţie care se va întinde pe lungime, fiind mărginită de două sau mai multe linii între care se va aranja elementul sau elementele decorative; jocul de fond

este format dintr-un joc de elemente decorative, motive deosebite, mărginite de o bordură sau un chenar, elemente ce se vor repeta regulat pe întreaga suprafață, fie a țesăturii, fie a covorului respectiv. Chenarul este de fapt o formă limitată, astfel încât în chenar o bordură sau o friză își schimbă direcția, formează colțuri și se închide fie într-o formă dreptunghiulară, pătrată sau rotundă.

În momentul în care elevii sunt în temă cu aceste elemente ale desenului decorativ, atunci se vor putea aborda fel de fel de subiecte, teme compoziționale decorative foarte variate. Însă desigur că profesorul de educație vizuală va ști să gradeze, să dea în mod treptat elevilor săi toate aceste informații, așa încât aceștia să le cuprindă încet, pentru o mai bună reținere a lor și o aplicare deosebită. Astfel mai întâi, la clasele mai mici profesorul va face cu elevii diferite jocuri decorative din elemente simple cum ar fi de exemplu puncte, linii așezate în diverse poziții, aranjându-le după regulile alternanței și repetiției. Prin aceste exerciții se va dezvolta simțul de proporție și simetrie precum și îndemânarea elevilor, apoi se vor efectua exerciții mai complicate de formare a unor șiruri de motive pe suprafețe închise sau frize adecvate formei unor obiecte, ca benzi grafice în două culori pe un fond de asemenea colorat.

Cu cât elevii își vor îmbogăți cunoștințele dobândind și o mai mare încredere și îndemânare, cunoștințele lor se vor completa prin frize și chenare tot mai grele, trecându-se apoi la stilizarea unor forme. Apoi treptat elevii vor trece la organizarea unor spații compoziționale tot mai complexe folosind rețele cât mai variate de forme, linii, puncte, adâncindu-se și lărgindu-se cunoștințele lor, și în legătură cu tehnica culorilor și cu probleme de armonie. În vederea desfășurării în cât mai bune condiții a unei lecții de desen decorativ, profesorul se va pregăti intens, structurându-și materialul didactic în așa fel încât acesta să ajute cât mai mult pe elevi la o bună înțelegere a tuturor cunoștințelor necesare.

Astfel este bine ca pentru fiecare lecție să se pregătească un material cât mai adecvat, acest material fiind de preferință căutat în primul rând în mediul înconjurător, în natură cu precădere. Alte exemple vor fi aduse de către profesor din zone cât mai diverse de documentare (biblioteci, arhiva personală). Unele modele vor putea fi de asemenea confecționate chiar de profesor astfel încât acestea să incite cât mai mult curiozitatea elevilor săi. Materialul didactic va cuprinde diferite obiecte de ceramică, obiecte de artă populară foarte diversificate, desene, albume de artă populară

românească şi nu numai, sau fel de fel de insecte, frunze, scoici, melci, flori, legume, fluturi, desenul decorativ recurgând în special la obiecte care prin natura lor au însuşiri decorative ca cele amintite mai sus.

În continuare se va analiza un plan de lecţie cu tema stilizării într-un mod cât mai interesant a unui element floral cum ar fi floarea-soarelui. Scopul acestei lecţii este acela de învăţare şi aprofundare a noţiunii de stilizare şi bineînţeles acela de dezvoltare al priceperilor şi deprinderilor, de a observa şi de a stiliza în forme cât mai variate, expresive, aceste elemente florale. Obiectivul este acela de realizare a unui desen decorativ într-o singură oră de curs, elevii însuşindu-şi diverse cunoştinţe foarte necesare. Se va trece la partea organizatorică şi anume în primul rând la pregătirea lecţiei de către profesor, acesta procurându-şi din timp mai multe fire de floarea soarelui dar în acelaşi tip adunându-şi un vast material didactic format din albume cu reproduceri după marii maeştri care au pictat asemenea compoziţii, apoi chiar unele scurte filme documentare, fel de fel de planşe pe care sunt redate diferite procedee de stilizare, dar şi câteva aplicaţii ornamentale.

Acum profesorul va trece la organizarea locului de muncă, controlând materialele de lucru ale elevilor şi împărţind firele de floarea-soarelui. Urmează demonstrarea teoretică şi practică în care profesorul va comunica mai întâi elevilor tema şi scopul urmărit, tema fiind aceea de realizare a unui desen cu motivul unic floarea-soarelui stilizată într-un mod cât mai interesant. Profesorul va trece apoi la prezentarea câtorva desene mai interesante, planşe demonstrative în care alţi elevi au reuşit stilizări deosebite ale florii-soarelui. Elevii vor fi foarte atenţi, notându-şi sau chiar schiţându-şi câteva direcţii interesante de execuţie. În acelaşi timp profesorul va explica elevilor ce înseamnă a stiliza demonstrând aceasta prin diferite albume de artă, planşe demonstrative, diapozitive sugestive, arătându-le că prin stilizarea decorativă, imaginile vegetale, faunale, vor fi transformate în motive decorative.

Metodele aplicate de profesor vor fi în primul rând conversaţia activă dar şi demonstraţia părţilor mai puţin înţelese şi a concluziilor generale. Când profesorul va avea convingerea că elevii au înţeles ce înseamnă a stiliza, el le va putea arăta diversele etape prin care un desen după natură se va transforma treptat într-unul decorativ şi anume:

a) mai întâi se va desena după natură floarea-soarelui;

b) se va încerca treptat stilizarea acestui desen obținut prin tot felul de forme geometrice (dreptunghiuri, cercuri);

c) desenul stilizat se va folosi la crearea unui spațiu compozițional cât mai interesant, folosindu-se de asemenea și tehnici cât mai variate.

Elevii vor urma acești pași, ascultând în permanență de sfaturile profesorului care îi va dirija către obținerea unor rezultate cât mai bune. Se vor da și îndrumări colective atunci când elevii nu vor respecta anumite cerințe dar și individual, profesorul având grijă de fiecare elev. De asemenea, profesorul va putea cere elevilor să-și observe ei singuri anumite greșeli, să-și facă autocritica, dezvoltându-le această aptitudine, sau aceștia să semnaleze greșeli ale colegilor. La finalul lecției profesorul va aprecia calitatea desenelor decorative obținute, scoțând în evidență spiritul de inventivitate, priceperea și curajul cu care elevii au abordat această temă.

Pentru o îmbogățire a tuturor cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor, se vor face de asemenea desene în mijlocul naturii, excursii în diferite zone ale țării în care arta populară este prezentă pretutindeni, tocmai pentru a-i apropia pe elevi de frumos, de tradiții și obiceiuri, de obiecte de artă cu o mare valoare universală. Fiecare regiune are specificul său, aceste note individualizante oglindindu-se în arta populară în așa fel încât elevii vor fi cu siguranță fascinați de ceea ce vor descoperi prin aceste excursii și tabere școlare. În desenul decorativ se urmărește împodobirea unei suprafețe cu o dispunere a tuturor elementelor stilizate într-un singur plan și într-o anumită ordine dictată de forma suprafeței, astfel încât elevii vor avea ocazia să-și înfrumusețeze anumite obiecte personale creându-și astfel un spațiu personalizat. Desenele decorative au un puternic impuls imaginativ, elevii putând crea și tot felul de afișe cu o valoare artistică autentică.

Atunci când profesorul de educație vizuală are în planificarea calendaristică lecțiile de desen decorativ, este foarte bine ca el să țină cont de anumite condiții:

a) Anumite teme de la desenul decorativ vor putea fi strâns legate de teme folosite la desenul din imaginație și memorie, tocmai pentru ca profesorul să observe cum vor rezolva elevii chiar aceeași temă atât într-un desen decorativ cât și într-unul din imaginație și memorie;

b) Profesorul va ține seama și de anotimp, când va putea găsi cu ușurință anumite materiale demonstrative pentru elevii săi (flori, frunze, insecte, fluturi), unele

din aceste teme ale desenului decorativ putând fi corelate cu teme ale desenului după natură;

c) Se va ține cont de faptul ca unele teme de la desenul decorativ să fie coordonate cu cele de la desenul geometric, astfel încât se vor putea face chiar lecții în paralel de geometrie şi educație vizuală, elevii fiind fascinați şi încântați de o asemenea alăturare;

d) Anumite teme vor ține seama şi de evenimentele importante cultural-artistice când se vor putea realiza fel de fel de afişe;

e) Este bine ca profesorul să creeze o cât mai mare diversitate tematică, o varietate a tuturor activităților artistice, cuprinzând vizite la muzee, excursii în mediul natural, tabere de creație, vizite în atelierele unor artişti profesionişti tocmai pentru a stârni un cât mai mare interes din partea elevilor.

III. Conținutul şi metodica predării desenului din imaginație şi memorie

Profesorul de educație vizuală va apela la acest tip de lecție, a desenului din imaginație şi memorie, tocmai pentru a dezvolta la elevii săi capacitatea de creativitate, antrenându-le în acelaşi timp memoria vizuală, imaginația, fantezia creatoare şi gândirea. În momentul în care profesorul le va da tema respectivă, elevii trebuie să o gândească, să o înțeleagă, să o aprofundeze, desenul din imaginație şi memorie necesitând o concentrare şi o capacitate de sintetizare deosebită. Procesul de gândire este foarte amplu cerând în acelaşi timp şi o capacitate de observație comparativă şi selectivă, elevii fiind puşi în situația de a-şi aduna toate forțele creatoare ce sălăşluiesc atât în conştient cât şi în subconştient.

Desenul din imaginație şi memorie le va dezvolta cu siguranță elevilor bunul gust, fantezia, gustul estetic, imaginația, dobândind treptat un caracter concret. În acest tip de lecție a desenului din imaginație şi memorie elevii vor fi complet liberi în exprimare, dobândind astfel o capacitate extraordinară de exprimare a tuturor

frământărilor profunde pe care aceştia le au. Elevii vor fi puşi în faţa situaţiei în care vor fi nevoiţi să-şi compună spaţiul plastic în mod imaginativ, folosind bineînţeles cunoştinţe ale desenului după natură sau ale celui decorativ. Desenul din imaginaţie şi memorie urmăreşte să dezvolte la elevi acea capacitate de ordonare a tuturor elementelor de limbaj plastic într-un anumit spaţiu folosindu-se de grupări armonioase, de perspective, de observaţii multiple.

Apoi profesorul va urmări ca elevii săi să îşi formeze priceperi şi deprinderi de reprezentare a unor scene diverse cu ajutorul imaginilor plastice dar apelând bineînţeles şi la o cât mai mare diversitate de tehnici. Se va căuta de asemenea ca elevii să înveţe ca din totalitatea obiectelor sau a fenomenelor din mediul înconjurător, aceştia să aleagă ceea ce este mai important, mai interesant şi mai expresiv, mergând către caracteristicile esenţiale, mai potrivite pentru o anumită tematică. La început, la clasele mai mici, profesorul de educaţie vizuală va începe prin lecţii simple de reprezentare a unor obiecte grupate, a unor fiinţe, a unor personaje în mişcare, lăsându-i pe elevi cât mai liberi în ceea ce vor ei să reprezinte stimulându-li-se dragostea pentru desen şi culoare.

Treptat însă, profesorul va trece la explicaţii tot mai complexe în ceea e priveşte organizarea compoziţională a unor elemente de limbaj plastic, la stabilirea unor reguli ce stau la baza alcătuirii viitoarelor compoziţii. Acum profesorul după ce va stabili o anumită temă compoziţională, va cere elevilor săi să facă câteva schiţe preliminare de observare şi de orientare, alegându-le apoi pe cele mai reuşite. În tot acest interval, li se va explica elevilor că este bine de exemplu ca personajele principale să fie aşezate în prim plan, iar cele secundare în planuri mai îndepărtate, apoi culorile calde vor veni de asemenea în faţă, iar cele reci vor merge către zonele mai depărtate ale compoziţiei, relaţiile dintre personaje se vor face schiţând mai întâi diferitele atitudini şi mişcări pentru ca mai târziu să se treacă la desenarea detaliată a fiecăruia. Li se va atrage atenţia elevilor că în momentul în care se va soluţiona compoziţia în ansamblul ei, vor putea apoi să treacă la redarea celorlalte detalii.

Profesorul va exemplifica mereu cu diverse materiale didactice (planşe sugestive, lucrări din albume de artă ale unor mari maeştri, diapozitive), astfel încât elevii să aibă puncte de plecare asupra temei respective. Li se va explica elevilor că reprezentarea tuturor elementelor în acţiune va arăta stabilirea direcţiei în care se deplasează elementele desenului şi aspectul lor în mişcare, ceea ce va da viaţă

desenului din imaginație și memorie. Personajele vor putea de asemenea să fie reprezentate static pentru unele tematici compoziționale. Profesorul va urmări în permanență munca elevilor, îndrumându-i în mod discret atât individual cât și în colectiv. Elevilor li se va putea vorbi de crearea centrului compozițional (orice desen trebuind a fi plasat astfel încât să ocupe un loc apropiat de mijlocul paginii), apoi despre ce înseamnă o compoziție închisă ori deschisă și anume (în compoziția închisă, liniile directoare ale acesteia ne vor concentra privirea către o zonă interioară a lucrării, culorile și valorile fiind astfel alcătuite încât un centru sau două centre de interes să fie puse în evidență orientându-se atenția spre ele, iar personajele sunt reprezentate pe structuri închise sau aproape închise cum ar fi cerc, semicerc, oval, în timp ce în compoziția deschisă sensurile conduc în afara cadrului, scena compozițională continuând, având o largă deschidere, centrele de interes putând fi deduse, ele fiind excentrice).

Se mai poate explica elevilor despre desenul ilustrativ în care se pune de asemenea un mare accent pe imaginație dar și pe memorie, putându-se ilustra diferite texte din literatură, basme, poezii, povestiri, fabule, elevii fiind foarte interesați și fascinați. Lecțiile de desen din imaginație și memorie pot cuprinde mai multe aspecte și anume putem avea:

a) Lecții în care elevii vor realiza desene după o temă dată, exemplu în acest sens („Foc de tabără", „Cor", „Serată de dans"), aceste teme putând fi inspirate bineînțeles din zona realului bazându-se pe memoria elevilor dar în același timp se pot baza și pe imaginația acestora;

b) Lecții unde elevii vor realiza desene ilustrative pentru diverse texte, aici imaginația jucând un rol foarte important deoarece „imaginile" verbale vor trebui interpretate prin imagini vizuale;

c) Lecții în care se pune accent pe desene executate din imaginație la libera alegere, lăsându-se aici de către profesor o libertate deplină elevilor pentru a-și imagina fel de fel de lucruri, obiecte, fenomene care îi pasionează, viziuni personale, respectându-se însă anumite reguli compoziționale explicate în prealabil de profesor.

În ceea ce privește metodica organizării lecțiilor de desen din imaginație și memorie, profesorul va alege mai întâi o temă după care se va pregăti pentru lecție adunându-și un vast material didactic (planșe, albume, diapozitive, fotografii sugestive), planificându-și în mod clar ceea ce are de făcut în continuare, obiectivul

principal fiind acela de a stimula la elevii săi capacitatea creativă, dezvoltându-le simțul compozițional, estetic. Elevii vor fi pregătiți pentru lecție de către profesor în funcție de lecția respectivă și de tema pe care o va enunța. Astfel când lecția de desen va fi după o temă dată, profesorul va comunica elevilor tema respectivă, arătându-le un vast material didactic, stârnindu-le interesul pentru acea temă și încercând să-i influențeze într-un mod pozitiv în dezvoltarea unor ample spații compoziționale imaginative pe acea temă. Când lecția din imaginație și memorie va fi după un text dat, profesorul va încerca o corelare a lecțiilor de desen cu cele de lectură, ținându-se cont de următoarele aspecte:

a) Textele vor fi potrivite particularităților de vârstă ale elevilor, să fie cât mai atrăgătoare și strâns legate de interesele și preocupările lor;

b) Textele respective să fie cât mai expresive stimulând imaginația creatoare a elevilor prin forța lor sugestiv vizuală;

c) Să fie în general texte din literatura clasică de o autentică valoare;

d) Textele să trezească sentimente etice, emoționând chiar pe elevi, contribuind astfel la formarea sensibilității morale;

e) Este important ca textele respective să fie cât mai mobilizatoare dând încredere în forța creativă a elevilor, îndemnându-i la activitate constructivă.

Atunci când lecția de desen este după o temă la liberă alegere, din imaginație, de asemenea, la începutul acesteia se vor prezenta diverse materiale didactice de către profesor (albume de artă, diapozitive, chiar și prezentarea unui scurt film documentar artistic), astfel încât imaginația elevilor să fie cât mai bine stimulată, angajându-i pe aceștia într-un demers creator excepțional. Acum profesorul va urmări dezvoltarea capacităților creatoare a elevilor bazată pe inițiativa personală a fiecărui elev. Mijloacele demonstrative vor avea acum un rol foarte mare, acestea fiind de o mare diversitate, astfel pe lângă cele enumerate anterior, profesorul va face apel și la calitățile sale de comentare plastică a unor lucrări de artă, de analiză a acestora, din care să poată reieși unitatea compozițională, rafinamentul, expresivitatea, redarea perspectivelor, punerea în scenă. De asemenea unul din cele mai sugestive și mai convingătoare procedee, este acela în care profesorul va exemplifica îndrumările date prin desene pe tablă, toate acestea surprinzând în mod plăcut pe elevi și dându-le curaj în abordarea unor teme individuale cât mai originale.

Elevii, respectând toate indicațiilețiile date, vor trece efectiv la lucru individual, concentrându-se asupra propriilor compoziții. În ceea ce privește planificarea lecțiilor de desen din imaginație și memorie, profesorul ar putea ține seama de anumite legături ce există între orele de educație vizuală și celelalte discipline, astfel încât să se creeze o armonie benefică a actului educativ. De asemenea, lecțiile de desen din imaginație și memorie, vor fi într-o legătură cu lecțiile de desen după natură sau cu cele decorative, astfel încât aceste lecții să se susțină și să se completeze una pe alta. De exemplu, lecția de desen după natură unde se vor studia păsări sau insecte, (proporții, mișcări, stilizări), va putea fi urmată de câteva lecții de desen din imaginație și memorie, unde se vor aplica cele învățate în scopul organizării cât mai armonioase și unitare a unor compoziții expresive.

Tot în cadrul acestor lecții din imaginație și memorie, este bine ca profesorul să țină seama și de anotimp, iarna putând fi sugerate discret teme precum: „Sporturi de iarnă", „Sărbători de Crăciun", „Omul de zăpadă"; primăvara teme cum ar fi de exemplu „Renașterea naturii" sau diferite ilustrații; vara teme precum „Excursia", „Vacanța la bunici", iar toamna teme legate de muncile din acest anotimp, culegerea fructelor. Astfel planificarea calendaristică făcută de profesorul de educație vizuală, are un rol determinant în buna desfășurare a procesului de învățământ, acesta întocmindu-și în mod judicios fiecare lecție în parte, pe baza unor sisteme în care corelarea dintre formele lor să asigure succesiunea, completarea și interacțiunea lor. Se va ține seama în mod special deci, atât de corelarea dintre lecțiile de la diferite forme ale desenului, cât și de corelarea acestora cu alte lecții ale unor discipline înrudite sau cu alte activități din școală și din afara școlii.

Capitolul 6. Repere privind metodica folosirii elementelor de limbaj plastic: puncte, linii, forme, culori

Elementele de limbaj plastic constituie principalul punct de plecare în construirea unui spațiu compozițional, rolul acestora fiind deosebit de important. Profesorul își va educa elevii atât în spiritul unei înțelegeri cât mai profunde a elementelor din mediul înconjurător cât mai ales a necesității armonizării depline a acestora în lucrările plastice efectuate, făcându-se apel la o diversitate cât mai mare de mijloace de expresivitate. S-ar părea la o primă vedere că punctele sau liniile prezente într-o compoziție plastică au o oarecare simplitate accesibilă oricui, însă aprofundând acest domeniu al elementelor de limbaj plastic, se va observa că atât punctul, linia, formele sau culorile sunt de o mare diversitate, expresivitate, rafinament, producând în mintea şi sufletul spectatorului adevărate confuzii. De aceea este bine ca aceste elemente de limbaj să fie cunoscute încă din timpul şcolii pentru ca ele treptat să fie studiate şi aprofundate prin intermediul compozițiilor plastice efectuate de către elevi, toate mijloacele de expresivitate având un rol important chiar în viața de zi cu zi.

Limbajul artistic, folosind un termen metaforic, reprezintă învelişul material al gândirii artistice a elevilor, astfel aceştia dezvoltând cât mai mult aceste elemente de limbaj plastic în spații compoziționale tot mai diversificate, își vor forma şi o gândire foarte clară, profundă şi dinamică. Elevii vor fi familiarizați treptat cu elemente de limbaj (punct, linie, formă, culoare, valoare, volum) astfel încât aceştia să opereze cât mai lejer în conceperea unor spații vizuale interesante, încercând să vină cu elemente, idei cât mai rafinate, structurate în aşa fel încât să dea un maxim de expresivitate. În dezvoltarea şi formarea priceperilor şi deprinderilor de desenare şi interpretare a acestor elemente de limbaj plastic, un rol foarte important îl au calitatea tuturor materialelor folosite de către elevi la ora de curs, astfel se va utiliza blocul de desen format A3 şi caietul de desen A4, apoi creioane, culori, pensule, instrumente geometrice (pentru desenul tehnic) toate acestea fiind prezentate la început de către

profesorul de educație vizuală, explicate și comentate pe scurt, în măsura timpului. Elevii vor fi atenți, notându-și diferite aspecte și bineînțeles cerând fel de fel de lămuriri acolo unde vor exista neînțelegeri. Profesorul va trece apoi la explicarea treptată pe parcursul a mai multor ore de educație vizuală a ceea ce înseamnă elementele de limbaj plastic, importanța acestora în conceperea armonioasă și expresivă a unei compoziții plastice, venind cu exemple multiple din domeniul artelor vizuale, după care elevilor li se vor da anumite teme plastice de efectuat, fie în clasă, fie individual acasă așa încât aceştia să-și însușească cât mai bine și cât mai clar acest domeniu foarte important.

În ceea ce privește *punctul plastic*, un element de expresie al limbajului vizual se vor organiza de către profesori mai multe exerciții, mai întâi pentru a cunoaşte și aprofunda acest element de limbaj pentru ca apoi să se treacă la interpretări cât mai expresive. Exercițiile vor fi cu siguranță efectuate în funcție de nivelul la care se lucrează astfel încât, la clasele mici, se vor face lucruri mai simple pentru a se dezvolta diferite calități motrice cum ar fi lovirea ritmică a suprafeței de hârtie cu pensula îmbibată în culoare sau direct cu pumnul ori cu degetul, lăsându-se fel de fel de puncte, mai mari sau mai mici grupate în poziții diverse. Aceste loviri repetate ale suprafeței de hârtie pot fi însoțite și de un fond muzical în surdină ales de către profesor, așa încât atmosfera să fie cât mai plăcută.

La clasele mai mari se va trece la o diversificare atât a tehnicilor de lucru cât și a conceperii unor spații compoziționale formate din puncte, la care se vor mai putea adăuga și linii diverse. Acum se pot folosi pensule diverse, mai mari sau mai mici, bețișoare de diferite forme, se pot de asemenea modela în plastilină sau chiar lut diferite puncte în relief, se pot lipi bucăți mici de hârtie colorate cât mai variat, toate aceste activități fiind urmărite și coordonate îndeaproape de către profesorul de educație vizuală.

Pentru o înțelegere cât mai bună a tuturor acestor exerciții profesorul va explica elevilor câteva noțiuni legate de forma exterioară a punctului (acesta putând avea un număr infinit de configurații, plecând de la simple figuri geometrice cum ar fi cerc, pătrat, triunghi și ajungându-se la forme complexe alcătuite din diferite structuri interioare de mare rafinament plastic), apoi profesorul le va vorbi elevilor despre diferitele relații ale punctului cu elementele spațiului plastic (relații de dispersare-grupare; de figură; liniare; de dominantă și subordonare dimensională; de echilibru

simetric şi asimetrie; statice şi dinamice; relaţii cu suprafaţa de bază structurată prin linii sau puncte; dintre punct şi linie). De asemenea profesorul va vorbi despre culoarea punctului în diferite compoziţii plastice, aspectele pe care punctul le poate produce prin folosirea unei anumite culori, sau despre punctul decorativ şi rolul acestuia în organizarea cât mai armonioasă a unor spaţii compoziţionale.

Exerciţiile efectuate de către elevi trebuie să se transforme treptat în adevărate compoziţii originale deosebit de expresive, iar pentru aceasta materialul didactic folosit de către profesorul de educaţie vizuală are un rol foarte important. Acest material didactic va cuprinde pe lângă planşe demonstrative efectuate de alţi elevi, albume de artă, diapozitive, şi o serie de scurte demonstraţii făcute pe tablă de către profesor, sau filme documentare de artă legate de această tematică. Treptat exerciţiile efectuate cu întreg colectivul se vor diversifica, impunându-se explicarea şi aprofundarea unor alte elemente de limbaj cum ar fi de exemplu linia şi expresivitatea acesteia.

Linia ca mijloc de comunicare a afectivităţii şi inteligenţei umane poate sugera prin mişcarea şi valoarea ei ideea de formă, de spaţiu şi chiar de culoare, de aceea profesorul de educaţie vizuală va face cu elevii săi pe lângă o serie de exerciţii practice şi o scurtă trecere prin istoria artelor, punctându-se în special curentele şi artiştii ce au pus un mare accent pe dinamica şi expresivitatea liniei. Linia, ca mijloc de exprimare a celor mai adânci frământări, va fi exersată, prin diverse exerciţii efectuate gradat în funcţie de nivelul de pregătire al elevilor, folosindu-se de asemenea mijloacele tehnice cele mai adecvate. Astfel elevii din clasele mici vor fi îndrumaţi către execuţia unor linii în diverse poziţii pe suprafaţa de hârtie, folosindu-se de creioane, pensule, peniţe, beţişoare urmărindu-se în acelaşi timp o coordonare cât mai expresivă a tuturor mişcărilor.

Unii elevi vor folosi linia continuă, subţire, uniformă, îngrijită, însă cam lipsită de o mare expresivitate, fiind rece şi tăioasă pe când alţi elevi vor folosi linia modulată cu mici indicaţii de lumină şi umbră, cu trăsături mai energice sau mai timide, asta depinzând de interiorul fiecăruia, exprimând forme generoase de mare plasticitate. Unii elevi vor folosi linii compuse mai mult sau mai puţin continue cu diferite grosimi, ansambluri liniare aşezate unele peste altele care pot duce la o mare expresivitate.

Profesorul va arăta elevilor cum se folosesc liniile pentru rezultate cât mai expresive, vorbindu-le în acelaşi timp despre linia dreaptă, linia frântă (formată din întâlnirea a două drepte oblice sau una orizontală, alta verticală ori una verticală, alta oblică) linia curbă ce poate fi folosită cu precădere în desenul decorativ, obţinându-se fel de fel de motive şi ornamentaţii. De asemenea în ceea ce priveşte expresivitatea liniei, profesorul le va spune elevilor că din punct de vedere al sensului liniile pot fi orizontale, verticale, oblice, curbe, din punct de vedere al formei acestea pot fi subţiri, groase, continue, întrerupte iar efectele liniei se vor obţine prin diverse mijloace cum ar fi mărimea (lung-scurt; rar-des), distanţa (aglomerat-dispersat); intensitatea (modul şi instrumentele de lucru); sensul (dispuse drept, curb, orizontal, oblic, paralel, radial).

Elevii conduşi discret de către profesor îşi vor îmbogăţi treptat cunoştinţele şi în ceea ce priveşte ritmul liniar realizat prin diferenţa lungimilor, formelor, distanţelor, accentelor şi periodicitatea liniilor, profesorul arătând cum şiruri de linii verticale egale sau nu, alăturate pot avea un ritm dinamic, în schimb liniile verticale singulare vor exprima înălţare, măreţie. Liniile orizontale vor avea un ritm mai lent, mai odihnitor, cele oblice exprimând nesiguranţa, cele lungi amploarea, iar cele scurte vor da impresia de meticulozitate. Profesorul va îndruma elevii în aşa fel încât aceştia să-şi aleagă singuri propriul mod de lucru, propriile feluri de linii care simt ei că îi caracterizează cel mai bine, aceştia învăţând să le combine pentru a da cât mai mare expresivitate desenului lor.

De asemenea, profesorul îşi va susţine explicaţiile printr-un vast material didactic (planşe, scheme, albume, fotografii, diapozitive, filme documentare) aşa încât elevii să ştie precis unde să caute, unde să se oprească şi ce trebuie să facă. Atunci când profesorul va urmări ca prin intermediul elementelor de limbaj, puncte şi linii dominante la care bineînţeles se vor adăuga culori, forme, valori, să evidenţieze în mod clar diferite elemente constructive, temele vor fi „Ploaia", „Viscolul", „Proiect de paviment", „Mozaic". Atunci când se va urmări din punct de vedere tematic punctul şi linia ca elemente singulare profesorul va putea opta pentru motive decorative sau pentru reprezentarea unor lucruri micşorate („Oraşe îndepărtate", „Stadionul"), ori împodobirea unor forme naturale, animale, plante, sau de ce nu obiecte-punct sau obiecte-linie („Pomi desfrunziţi", „Baloane", „Garduri"). Când tema aleasă de către profesor va urmări în mod concret linia ca echivalent grafic pentru realităţi din afara vizibilului vom avea exemple ca „Note muzicale", „Caractere literare", „Anunţuri" ori reprezentări grafice ale unor fenomene: „Electrocardiograma", „Mişcarea uniformă",

„Frânarea şi accelerația". Printr-o tematică cât mai variată, complexă şi bine organizată din toate punctele de vedere, elevii vor înțelege necesitatea cunoaşterii şi aprofundării elementelor de limbaj plastic (puncte şi linii), aducându-le noi satisfacții atunci când desenele lor vor exprima diferite stări sufleteşti, imagini ale realității ori ale fantasticului.

În ceea ce priveşte *forma plastică*, profesorul va începe lecția de desen printr-o explicare clară şi bine documentată a formei, punând accent pe faptul că fiecare emoție, sentiment, meditație s-ar putea defini printr-o anumită formă plastică, chiar dacă acest lucru este greu de realizat deoarece implică o concentrare şi o aprofundare totală asupra ideii ce trebuie transpusă în imagini vizuale. Această idee din subconştient are o forță extraordinară, astfel încât, în momentul transpunerii ei va fi foarte greu de organizat şi armonizat prin intermediul unor forme plastice. Astfel, profesorul de educație vizuală va explica mai întâi elevilor săi că pot exista: a) forme spontane; b) forme elaborate; acestea contribuind la construirea armonioasă a unor spații compoziționale.

Treptat elevii vor cunoaşte şi vor pătrunde în lumea formelor observând tot felul de exemplificări, încercând să înțeleagă şi să opereze cu ele, profesorul fiind cel care va organiza pentru început activități-joc cum ar fi de exemplu tot felul de exerciții prin care elevii vor desena structura unei frunze, a trunchiului unui copac, a unei case, a unei flori, a unui fagure de miere, a unui fluture în scopul dezvoltării şi a unei memorări vizuale bune şi a cunoaşterii cât mai exacte a unor texturi, a unui obiect, a unei forme.

O altă activitate joc foarte interesantă şi care va entuziasma cu siguranță pe copii dezvoltându-le în special memoria vizuală şi oferindu-le apoi privilegiul dezvoltării imaginare a unor forme deosebite este solicitarea de către profesor ca elevii să introducă mâna pe rând într-un coş fără a privi ce este înăuntru, acolo aflându-se mai multe obiecte diverse (un măr, o pară, un pahar, un creion, un burete). Elevii vor pipăi aceste obiecte încercând bineînțeles identificarea acestora şi apoi vor trece la lucru efectiv, dorind să redea cât mai exact ceea ce au simțit. Această activitate poate fi şi o formă de competiție, elevii întrecându-se în desenarea cât mai exactă şi a cât mai multor obiecte pipăite în acel coş. La sfârşitul acestei activități-joc care va stimula foarte mult pe elevi, profesorul va arăta toate obiectele aflate în acel

coş şi desigur va analiza desenele elevilor constatând asemănări sau deosebiri între ceea ce au simțit elevii şi ceea ce au desenat pe foile lor.

Atunci când profesorul va pune un accent deosebit pe însuşirea unor aspecte privind elaborarea unor forme spontane va explica elevilor că acestea pot fi şi formele naturale (nori, trunchiuri de copaci, frunze, stânci), dar şi forme create de om prin diverse procedee tehnice cum ar fi:

1) procedeul stropirii, atunci când elevii vor împroşca cu pensula sau cu un alt instrument, suprafața de hârtie care la rândul ei poate fi uscată sau umezită;

2) procedeul scurgerii libere a culorilor prin orificiul unui recipient, lăsându-se astfel fel de fel de trasee pe suprafața de hârtie;

3) procedeul dirijării culorii prin jetul de aer suflându-se în diverse sensuri asupra picăturilor de culoare aflate pe un suport, printr-un tub sau în mod liber ori ridicarea efectivă a hârtiei în diverse sensuri astfel încât picăturile de culoare vor lăsa diferite trasee interesante;

4) procedeul monotipiei prin care se vor pune la mijlocul unei hârtii câteva picături de culori diferite după care se va trece la îndoirea hârtiei şi presarea ei. Atunci când se va deschide elevii vor avea surpriza unor forme spontane foarte expresive care pot sugera diverse insecte, animale;

5) se mai pot obține diverse forme spontane de o mare expresivitate atunci când se vor presa fel de fel de texturi (bucăți de tifon, diverse cârpe cu structuri variate), îmbibate cu diferite culori pe suprafețe de hârtie;

6) forme foarte interesante se mai obțin prin estomparea cu hârtie mototolită a unei suprafețe de hârtie acoperită cu un anume fond de culoare.

Profesorul de educație vizuală are o libertate deplină în alegerea unor procedee în funcție de tema solicitată, el, desigur, încercând ca aceeaşi temă să fie tratată de asemenea prin fiecare tehnică în parte tocmai pentru ca elevii să-şi însuşească cât mai bine toate aceste procedee de exprimare.

Profesorul va explica apoi elevilor ce înseamnă forma elaborată care spre deosebire de cea spontană este îndelung şi deliberat căutată, neexcluzând însă spontaneitatea. Acest tip de formă va fi extrasă din numeroase sugestii ale formelor naturale, fiind confruntată cu alte forme, în contextul unui anumit spațiu plastic față de care a fost imaginată, gândită, construită şi reconstruită. Profesorul de educație vizuală va vorbi elevilor despre forța mare pe care o poate avea acest tip de formă, de

a comunica sentimente, idei şi sensuri, de a provoca anumite atitudini. Această formă va lua naştere în mod conştient pe baza transfigurării unor forme naturale, a structurilor acestora, ele fiind prelucrate, analizate şi asamblate în totalităţi noi, inedite în aşa fel încât relaţionarea lor să comunice o idee, o semnificaţie, o emoţie, devenind astfel expresivă. Expresivitatea formei elaborate mai poate fi obţinută şi prin investirea ei cu anumite relaţii de ritm (mişcare), relaţii de lumină, de culoare (gama cromatică mai mult sau mai puţin complexă), cu o anumită spontaneitate care poate sugera timpul.

Elevii vor fi stimulaţi de către profesor printr-un material didactic foarte divers, să-şi imagineze, să construiască, să elaboreze fel de fel de forme interesante care vor fi într-o armonie deplină, întregind unitatea compoziţională pe care elevii şi-o vor dori. De asemenea elevii vor cunoaşte de la profesor, prin intermediul materialului documentar şi alte tipuri de forme folosite de către mari maeştri ai picturii ca de exemplu:

a) forme fantastice care sunt adevărate închipuiri ale unor artişti, comunicând semnificaţii umane adânci, şi introducându-ne într-o lume a misterelor;

b) forme naive cu trăsături populare în special care descriu minuţios şi sincer fenomene, lucruri, obiecte;

c) forme expresioniste cu un caracter sintetic, în care liniile sunt de o mare expresivitate, şi prin care artistul va exprima frământări profunde, expresii emoţionale duse către extreme;

d) forme impresioniste care sunt lipsite de linii ce conturează forma, apărând prin fragmentarea şi juxtapunerea tuşelor cromatice;

e) forme manieriste în care se vor combina continuu câteva tipuri de forme;

f) forme simbolice care fac referiri discrete la unele motive ale realităţii;

g) forme obiectuale ce arată caracterul material al obiectelor estetice, independent de subiect;

h) forme idealiste care tind să arate o anume realitate dorită de către artist sau care vor fi selectate din realitate;

i) forme constructive care ne arată adevărate construcţii elaborate minuţios, subliniind diferite direcţii ale spaţiului compoziţional;

j) forme succesive care se repetă într-o anumită dinamică, tinzând către unul sau mai multe centre de interes.

Toate aceste forme vor trebui cunoscute de către elevi prin prezentarea unor exemplificări clare din partea profesorului astfel încât aceştia să fie stimulaţi direct către imaginarea unor noi tipuri de forme cât mai interesante. De asemenea profesorul va aduce în clasă diverse forme geometrice fie ele simple (pătrat, cerc, triunghi), fie ele mai complexe (piramidă, con, trunchi de con), explicând în acelaşi timp şi diferite semnificaţii pe care aceste forme le-au primit de-a lungul timpului de la diverşi artişti. Astfel, pătratul din punct de vedere expresiv reprezintă vigoare, garanţie, robusteţe, din punct de vedere impresiv poate exprima ideea de static, greu, limitat, iar din punct de vedere simbolic exprimă echilibrul perfect, posesie. Triunghiul din punct de vedere expresiv este violent, agresiv, din punct de vedere impresiv va exprima mişcare lentă, deschiderea în afară, iar din punct de vedere simbolic exprimă credinţă, gelozie în general fiind simbolul gândirii supreme. Cercul din punct de vedere expresiv va duce gândul către ceva delicat, perfect, armonios, din punct de vedere impresiv va exprima mobilitate, uşurinţă, iar din punct de vedere simbolic exprimă puritate spirituală, acţiune, perfecţiune, destindere, mişcare continuă. Toate aceste interpretări se leagă şi de relaţia acestor forme cu o anumită culoare ce le-a fost atribuită.

Elevii vor fi foarte atenţi la toate aceste exemplificări efectuând apoi numeroase exerciţii de obţinere a unor forme tot mai complexe şi mai variate care să le menţină în permanenţă interesul, folosindu-se şi de o diversitate de tehnici cât mai diferite (colaj, monotipie, origami, de- colaj). În afara acestor forme bidimensionale, elevilor li se va explica ce înseamnă formele tridimensionale, care de asemenea pot fi naturale şi artificiale. În general aceste forme tridimensionale vor fi folosite în sculptură pentru redarea volumului, deoarece în pictură această redare a volumului, a celei de-a treia dimensiuni va fi doar sugerată, fiind de fapt doar o iluzie redată prin folosirea diferitelor procedee şi tehnici (perspectiva geometrică, cromatică, valorică, clarobscurul). Volumul este un spaţiu pe care forma îl dislocă în aer, ca formă solidă care poate fi simţită şi nu ca o descriere, ori ca o reminiscenţă.

Elevii vor putea modela în plastilină sau lut fel de fel de figurine, care vor reprezenta diverse atitudini, stări, emoţii, avute de către aceştia. Însă, înainte de aceasta elevii vor fi informaţi de către profesor ce înseamnă a modela, şi anume acţiunea de a elimina sau a adăuga materia în scopul obţinerii unor forme cât mai interesante şi mai expresive. Lutul va fi uşor modificabil, suportând intervenţii infinite şi transmiţând direct sensibilitatea celui care operează, poate şi prin faptul că mâna se

transformă aici în unealta principală. Modelarea lutului degajă expresiv emoția, vibrația şi temperamentul celui ce lucrează, acesta putând fi transpus mai apoi în piatră pentru a fi ars, căpătând prin aceasta soliditate şi purificare sau va putea foarte bine fi modelat pentru a fi turnat în bronz.

Elevii vor putea de asemenea fi informați despre ce înseamnă a ciopli în diverse materii (lemn, piatră, marmură) despre sculptura în rondbos (considerată specia majoră a artelor volumelor, fiind crescută în spațiu pe toate fețele, oferindu-se privirii din infinite unghiuri de vedere, subspeciile ei fiind sculptura de exterior cu statuarea monumentală, sculptura monumental- decorativă şi sculptura de interior). De asemenea profesorul de educație vizuală va informa pe elevii săi şi despre genurile mai nou apărute în ultimele decenii cum ar fi de exemplu sculptura cinetică, sculptura spațio-dinamică, formele spațiale, sculptura decorativă. Elevii vor învăța ce înseamnă relieful care presupune desprinderea formelor sau creşterea materiei din placa bidimensională, realizând construirea în a treia dimensiune, subspeciile reliefului fiind meplatul (relief scobit sau incizat), basso-relieful în care materia este uşor crescută din placă, mezzo-relieful, unde materia creşte până la jumătate, şi alto-relieful sau relieful înalt în care materia este foarte crescută din placă. Toate aceste lucruri vor fi foarte utile elevilor în conceperea unor compoziții bidimensionale ori tridimensionale în care toate emoțiile, frământările lor sufleteşti vor fi împărtăşite cu o maximă sinceritate.

În ceea ce priveşte *culoarea*, profesorul de educație vizuală va explica treptat elevilor săi despre importanța acesteia în compoziția plastică, cât şi despre diferitele acțiuni pe care aceasta le va exercita asupra psihicului uman. Astfel culoarea, atribut fundamental al luminii are o mare expresivitate, reuşind să contribuie la armonizarea perfectă a vieții. Profesorul vorbeşte elevilor despre necesitatea studierii în amănunt a culorilor, a petelor, a amestecurilor cromatice, a contrastelor, explicând ce înseamnă nuanțele (sunt variațiile unei culori care se formează cu ajutorul unei culori vecine din cercul cromatic, astfel galben cu puțin oranj dă un galben-portocaliu, obținându-se o infinitate de nuanțe mai calde sau mai reci); ce înseamnă tonurile (acestea se deosebesc în treptele de intensitate luminoasă a unei culori, elevii obținând tonuri mai mult sau mai puțin clare, dând culorii mai puțin sau mai mult alb, la fel se va folosi şi cu obținerea unor tonuri mai închise adăugându-se acum negru); ce înseamnă gamă cromatică (gamă simplă care este ansamblul de tonuri ale unei culori de la cea mai deschisă până la cea mai închisă obținute prin degradarea spre alb şi spre negru, de

exemplu o gamă de roşu începe cu rozuri deschise, ce s-au obținut la început prin amestecul cu alb mai mult apoi progresiv cu alb mai puțin, ca spre sfârşit să apară tonurile închise de roşu în care s-a amestecat negru. Din alb şi negru se va forma griul iar amestecul cu puțină culoare va da un gri colorat); ce înseamnă armonizarea culorilor (reprezintă o condiție esențială ca acea compoziție făcută să fie cât mai plăcută la vedere şi să aibă un aspect unitar); aici se pun în acord culori contrastante pentru a se obține un echilibru dirijat. Armonia este foarte necesară pentru că toate culorile dintr-o compoziție trebuie să se îmbine într-un ansamblu unitar pentru ca să se poată stabili anumite raporturi între ele.

Elevii vor fi foarte atenți la toate explicațiile şi demonstrațiile făcute de profesor, luându-şi notițe şi încercând diverse exerciții simple de amestecuri cromatice. Printr-o demonstrare cât mai directă, clară şi concisă se va trezi sensibilitatea artistică a elevilor, profesorul îndemnându-i pe aceştia în a observa natura înconjurătoare care este într-un echilibru şi o armonie perfectă. Astfel se vor face o serie de exerciții de armonizare a culorilor, cum ar fi de exemplu: se va trece la desenarea unor crenguțe cu mere roşii, elevii observând că au folosit două culori, una primară, roşul, şi una binară, verdele. Ei vor trebui apoi să-şi localizeze culorile pe cercul cromatic, explicându-li-se de către profesor că puse alături culorile complementare (perechile roşu-verde, galben-violet, oranj-albastru) se exaltă reciproc, iar pentru a le acorda, este necesar fie a rupe una din ele cu ajutorul complementarei ei, ori cu altă culoare, fie a rupe amândouă complementarele.

La început profesorul îi va îndruma pe elevi să observe culoarea locală a unei forme, a unui obiect şi să încerce să o respecte în desene, pentru ca mai târziu să poată face diferite interpretări cromatice. Este bine ca elevii să vină pregătiți la orele de educație vizuală cu materiale diverse (acuarele, guaşe, tempera, creioane colorate, cerapastel, petice de mătase colorată, pânză, hârtii colorate) pentru ca să poată efectua o cât mai mare diversitate de încercări cromatice. La clasele mai mici se vor folosi în special creioanele colorate, cretă colorată, acuarele, pentru ca mai târziu tehnicile să fie diversificate foarte mult apelându-se şi la tehnici mixte. Profesorul de educație vizuală va explica elevilor din clasele mai mici cum trebuie folosite aceste materiale într-un mod cât mai optim, cum trebuie aşezată culoarea pe diverse suprafețe (hârtie, carton, pânză, lemn, sticlă), copiii însuşindu-şi o serie de deprinderi foarte importante pentru început: a) colorarea directă folosind o singură culoare luată din tub sau din

cutie cu vârful pensulei; b) colorarea uniformă cu o singură culoare diluată; c) colorarea prin alăturarea sau suprapunerea nuanțelor; d) elevii vor trebui să exerseze amestecul a două culori obținând-o astfel pe a treia; e) elevii vor găsi nuanțele din care se compune culoarea de bază a unui obiect, de exemplu o crenguță toamna are culoarea ruginie, formată din roşu, galben, puțin verde; f) elevii vor trebui să reducă intensitatea unei culori cu mai multă apă când lucrează cu acuarele şi cu puțin alb în amestec la tempera, guaşă şi să închidă o culoare nu prin amestec cu negru ci prin întărirea nuanței ei; g) elevii trebuie să ştie a reda spațiul în diferite planuri şi fondul colorat.

Profesorul va pune un accent deosebit pe explicarea elevilor săi a unor noțiuni legate de expresivitatea culorilor, în special prin efectuarea unor exerciții cromatice (asocieri de forme colorate cu diverse intensități, obținându-se astfel o mare varietate de expresivități). Astfel urmărind desenele efectuate de elevi, profesorul va explica acestora ce va exprima roşul (din punct de vedere emoțional acesta va fi asociat cu pasiunea, hotărârea, la nivel fizic această culoare accelerând bătăile inimii, roşul fiind culoarea agresiunii, a violenței, simbolizând flacăra sentimentelor, dar în acelaşi timp putând fi şi culoarea tandreței, aducându-ne un mare aport de energie şi vitalitate); ce exprimă albastrul (are efectul cel mai calmant, sugerând răcoare, depărtare, profunzime, simbolizând prosperitate, pace, eleganță, loialitate, dând o anumită notă de sensibilitate, emotivitate, devotament, compasiune); galbenul (este uşor radiant, stimulent, dând senzația de încălzire de dezvoltare liberă, indicând sănătatea fizică şi mentală, evocând armonia, lumina, soarele, fiind o culoare care dă inspirație şi optimism); verdele (exprimă prietenia, perfecțiunea, relaxarea, sugerând stabilitate, siguranță, constanță); oranjul (este o culoare revitalizantă, care reprezintă energia solară, anunțând deschiderea către ceilalți, sinceritatea, exprimă bucuria vieții, veselia, căldura, senzualitatea); violetul (este instabil, modificându-se brusc sau spre roşu, devenind emoționant, sau spre albastru, concentrând întunericul şi exprimând teama, tristețea şi chiar amenințarea, însă amestecat cu alb va deveni supus şi smerit).

De asemenea profesorul va explica elevilor forța extraordinară pe care o au culorile asupra psihicului şi a fizicului nostru, dându-le exemple cum ar fi fenomenul iradierii care face ca un obiect de culoare deschisă să pară mult mai mare decât un altul identic ca formă, material şi dimensiune, (o încăpere în care se află cuptoare vopsite în albastru va contracara căldura degajată de acestea, aşa cum o sală de duşuri

vopsită în culori calde va ameliora senzația de frig). Din punct de vedere al efectului spațial al culorilor, al efectului impresiv, profesorul le va explica elevilor că luminozitatea sau lipsa acesteia va da impresia de apropiere sau depărtare, înălțime sau adâncime, organizându-se cu elevii diverse acțiuni de observare a perspectivelor cromatice în natură, de exemplu: copiii vor fi stimulați să observe niște copaci care în plină lumină solară, caldă, vie, par a se apropia, în timp ce priviți într-o lumină difuză, spre înserare aceeași copaci par a fi îndepărtați, odată datorită pierderii luminozității calde înlocuită acum cu un spațiu difuz în care dominanta de lumină se va transforma treptat într-un gri colorat spre albastru, și apoi datorită faptului că ochiul va pierde din sensibilitatea cromatică devenind mai sensibil la diferențele dintre luminozitățile elementelor din jurul acestor copaci, detaliile dispărând încet din câmpul acuității vizuale, tinzând deci să se eșaloneze tot mai departe, în adâncime.

De asemenea profesorul va atrage atenția elevilor asupra faptului că imaginea mai apropiată a unor obiecte se află în raport direct și cu starea de saturație a culorilor lor, astfel iarna când elevii se vor plimba fiind înconjurați de albul zăpezii profesorul le va cere să fie atenți la obiectele din jur, astfel încât să observe că acestea sunt foarte colorate, strălucitoare, aceasta explicându-se prin faptul că retina fiind odihnită (saturată de alb) va recepta mult mai intens culorile obiectelor ce-i înconjoară, făcându-le să pară chiar mai apropiate.

Aproximativ același fenomen se va întâmpla și în cazul senzațiilor de greu sau ușor pe care culorile îl pot da și anume profesorul va exemplifica prin diverse obiecte și experiențe multiple cum ar fi: (se vor prezenta elevilor două obiecte identice ca mărime, ca formă și greutate, însă unul va fi colorat cu galben deschis, iar celălalt va fi colorat în albastru închis. Se va solicita ca elevii să aprecieze vizual care obiect este mai ușor și care este mai greu, constatându-se că aceștia vor opta ca fiind mai greu cel colorat în albastru închis, iar cel cu galben deschis mai ușor. Acest lucru va fi folosit de către elevi și în desenele lor atunci când se vor urmări diferite efecte de transparență, masivitate, duritate, rugozitate, suavitate.

Toate aceste experiențe efectuate de către profesorul de educație vizuală care se vor baza și pe un vast material didactic demonstrativ, vor încânta elevii stimulându-i și îndemnându-i direct către conceperea unor spații compoziționale originale. Legat de mișcarea culorilor, elevii vor fi fascinați tocmai datorită caracterului culorilor și forței acestora de a exprima diverse direcționări (în sus pe verticală simbolizând tendința

spre înălțare, spre un ideal, în jos, pe verticală, simbolizând scădere, regres, dar și interiorizare, gândire profundă, direcția mișcării spre dreapta, fie pe orizontală sau pe oblică va exprima deschidere spre viitor, speranță, pe când direcția mișcării spre stânga, pe orizontală sau pe oblică exprimă trecutul, izolarea, înstrăinarea.

Această mișcare a culorilor va fi explicată de profesor prin exemplificarea unor tehnici pe care elevii le vor folosi în lucrările lor:

a) tehnica modelării culorii (amestecul culorii cu din ce în ce mai mult alb sau negru, astfel așezarea acestor scări tonale în diferite poziții putând exprima muzicalitate, nostalgie, dând impresia de depărtare în adâncime); b) tehnica modulării culorii care constă în nuanțarea unei culori spre alte culori (care se poate realiza prin suprapunere grafică, suprapunere transparentă), de asemenea prin așezarea nuanțelor culorilor prin pete mai mici și apropiate pe aceeași suprafață colorată diferit. Această tehnică va exprima dinamism profund, agitație chiar;

c) tehnica divizării tușelor cromatice ce constă în așezarea pe suport a petelor de culoare pură, a nuanțelor sau a tonurilor în puncte sau fragmente mici foarte apropiate, expresia obținută fiind de prospețime;

d) tehnica vibrării tentelor cromatice ce se realizează atunci când se vor așeza pe tentele colorate de pe anumite suprafețe diferite linii subțiri sau puncte mici și apropiate de aceeași culoare însă mai închise ori mai deschise, sau în culori complementare, această tehnică exprimând neliniște, agitație, dinamism.

Toate aceste elemente de limbaj plastic (linii, puncte, forme, culori) vor trebui aprofundate de către elevi, atât prin intermediul unor exerciții simple efectuate într-un timp mai îndelungat, cât și prin organizarea lor repetată în compoziții plastice originale. Profesorul are rolul nu numai de a explica, îndruma, exemplifica, dar și pe acela de a urmări în timp evoluția elevilor săi, observând anumite calități extraordinare ale unora și îndrumându-i către acest domeniu al frumosului artistic.

Bibliografie

Alexandru Tohăneanu, Maria Ilioaia, *Metodica predării la clasele V-X*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971

Maria Ilioaia, *Metodica predării desenului la clasele I-IV*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981

Ana Paşca, *Metodica predării desenului la clasele I-IV*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1968

Paul Constantin, *Să vorbim despre culori*, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1986

Constantin Radinschi, Maria Radinschi, *Desen artistic în industria uşoară*, Editura Didactică şi Pedagogică, 1975

Mihai Breazu, Alexandru Moisescu, *Estetica vieţii cotidiene*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966

Camilian Demetrescu, *Culoarea, suflet şi retină*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1965

Ion Frunzetti, *Despre gama cromatică*, revista *Arta Plastică* nr. 3, Bucureşti, 1953

Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*, Editura Meridiane, 1971

Ion Pascadi, *De gustibus discutandum*, Editura Academiei, Bucureşti, 1972

Coordonatori ştiinţifici: Baran Viorica, Horneţ Natalia, Anghel Gheorghe, *Album metodic de creaţie artistică-plastică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1988

Paul Constantin, *Culoare, artă, ambient*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1979

Zamfir Dumitrescu, *Structuri geometrice, structuri plastice*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984

Ion Susală, *Culoarea cea de toate zilele*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982

Cucoş Constantin, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iaşi, 2002

Dan Mihăilescu, *Dimensiuni ale creaţiei*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989

Ion Căpâlneanu, *Inteligenţă şi creativitate*, Editura Militară, Bucureşti, 1978

Liviu Rusu, *Eseu despre creaţia artistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989

Dan Grigorescu, *Arta de azi şi răspântiile ei*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1994

Roşca Felician, *Arta şi pedagogia organistică din România în context european*, Editura Mirton, Timişoara, 2000

Miron Ionescu, *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2001

Moise Constantin, *Concepte didactice fundamentale*, Editura Ankarom, Iaşi, 1996

Şoitu Laurenţiu, *Pedagogia comunicării*, Editura Institutul European, Iaşi, 2002

Cucoş Constantin, *Istoria pedagogiei*, Editura Polirom, Iaşi, 2001

George Văideanu, *Cultura estetică şcolară*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1967

George Văideanu, *Educaţia între milenii*, Editura Politică, Bucureşti, 1988

Cozma Teodor, Moise Constantin, *Reconstrucţia pedagogică*, Editura Ankarom, Iaşi, 1996

Ion Susală, *Estetica şi psihopedagogia artelor plastice şi designului*, Editura Sigma, Bucureşti, 2000

Constantin Cucoş, *Finalităţile educaţiei în Pedagogie*, Editura Polirom, Iaşi, 1996

Andrei Marga, *Educaţia în tranziţie*, Editura Dacia, Cluj, 1999

Yvonne Hasan, *Paul Klee şi pictura modernă*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1999

Rudolf Arnheim, *Arta şi percepţia vizuală*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1979

Rene Berger, *Artă şi comunicare*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1976

Johannes Itten, *L'étude des oeuvres d'art*, Dessain et Tolra, 1988

Cornel Ailincăi, *Introducere în gramatica limbajului vizual*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1982

Daniel Lagouette, *Enseigner les arts visuels*, Hachette Education, 2002

Rudolf Arnheim, *Forţa centrului vizual*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985